

university of
 groningen

Hanzehogeschool
 Groningen
 University of Applied Sciences

“Over kinderen praten ze hier niet”: Een onderzoek naar de implementatie van gezinsgericht werken binnen het Detentie- en re-integratieproces (D&R-proces) van het Justitieel Complex Zaanstad

“Children are not spoken about here”: Examining the Implementation of a Family-Centered Approach within the Detention and reintegrationprocess (D&R-process) at the Judicial Complex Zaanstad

Naam: Floor Mariëtte Janssen (S4411404)

E-mailadres: F.m.janssen.1@student.rug.nl

Instituut: Rijksuniversiteit Groningen | Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Master: Sociologie: Criminaliteit en Veiligheid

Begeleider: Prof. dr. M.A.J. (Marijtje) van Duijn

Referent: Dr. M. (Marinus) Spreen

Juli 2025

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt mijn masterthesis ter afronding van de master Sociologie met de specialisatie in Criminaliteit en Veiligheid aan de Rijksuniversiteit Groningen. Deze scriptie maakt deel uit van een breder onderzoek naar de implementatie van gezinsgericht werken in het Nederlandse gevangeniswezen. Binnen dit bredere onderzoek richt deze scriptie zich specifiek op het Justitieel Complex (JC) Zaanstad. Met dit onderzoek hoop ik bij te dragen aan meer aandacht voor de positie van kinderen van gedetineerden, zodat zij niet worden benadeeld door de detentie van hun vader.

Allereerst wil ik graag alle participanten bedanken die aan dit onderzoek hebben bijgedragen door hun inzichten en ervaringen te delen. Ook wil ik mijn externe begeleiders, Simon Venema en Petrick Glasbergen, bedanken voor de intensieve samenwerking tijdens de dataverzameling en analyse. Daarnaast wil ik de contactpersonen van JC Zaanstad bedanken voor de fijne communicatie.

Het schrijven van deze scriptie heeft mij doen inzien dat de grens tussen kwalitatief en kwantitatief onderzoek dunner is dan vaak wordt gedacht; deze scriptie vormt daar hopelijk een illustratief voorbeeld van. Graag wil ik mijn dank uitspreken naar mijn scriptiebegeleider, Marijtje van Duijn, voor de waardevolle feedback, inzichten en begeleiding tijdens het proces. Ook wil ik Marinus Spreen bedanken voor de tijd en moeite die hij als referent heeft vrijgemaakt.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Floor Janssen

Groningen, juli 2025

Samenvatting

Dit onderzoek richt zich op de mate waarin gezinsgericht werken is geïntegreerd in het detentie- en re-integratieproces (D&R-proces) binnen het Justitieel Complex (JC) Zaanstad. In de literatuur wordt benadrukt dat het behouden van ouder-kindcontact tijdens detentie positief kan bijdragen aan zowel het welzijn van het kind als aan de re-integratiekansen van de gedetineerde vader. Daarnaast blijkt uit de theorie dat gezinsgericht werken ook een rol kan spelen in het verlagen van het recidiverisico na detentie. Toch ontbreekt het in de Nederlandse detentiepraktijk vaak aan structurele aandacht voor het gezin. Het doel van dit onderzoek is om in kaart te brengen in hoeverre en op welke momenten binnen het D&R-proces gezinsgericht gewerkt wordt, en welke kansen er zijn om deze aanpak te versterken. Daarbij is specifiek gekeken naar de begin-, midden- en eindfase van het D&R-proces. De onderzoeksvraag luidt: *“Hoe wordt binnen het Detentie- en re-integratieproces (D&R-proces) van gezinnen met een vader in detentie in het Justitieel Complex (JC) Zaanstad gewerkt aan vaderschap en gezinsrelaties, en hoe varieert deze over de momenten in het proces?”*

De data zijn verzameld aan de hand van semigestructureerde interviews, participatieve observaties met medewerkers van het D&R-proces en documentenanalyse binnen JC Zaanstad. De thematische analyse is uitgevoerd in Atlas.ti 25, met toepassing van zowel inductieve als deductieve codering. De resultaten laten zien dat gezinsgericht werken momenteel geen structureel onderdeel vormt van het D&R-proces in JC Zaanstad. Er ontbreekt zowel intern als extern beleid, en de gezinssituatie is geen vast onderdeel van intakeformulieren of overdrachtsdocumenten. Aandacht voor het gezin blijkt vaak afhankelijk van de persoonlijke motivatie en werkwijze van individuele medewerkers. De geringe aandacht voor en verschillen in uitvoering van gezinsgericht werken kunnen leiden tot ongelijkheid in de ondersteuning van gedetineerde vaders en hun gezinnen. Daarnaast wordt gezinsgericht werken vaak ondergeschikt gemaakt aan andere prioriteiten, zoals veiligheid en administratie. Samenwerking met ketenpartners verloopt wisselend, en structurele overdracht van gezinsinformatie ontbreekt, met name in de laatste fase van detentie. Om deze ongelijkheid te voorkomen, is het van belang dat gezinsgericht werken wordt opgenomen in beleidsdocumenten, wordt ondersteund door registratieprocessen en een positieve plek krijgt binnen de organisatiecultuur. De resultaten onderstrepen het belang van een structurele gezinsgerichte aanpak om intergenerationele overdracht van problematiek én recidive te voorkomen.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	6
1.1 Detentie- en re-integratieproces (D&R-proces)	7
1.2 JC Zaanstad	9
1.3 Hoofdvraag en deelvragen	9
1.4 Relevantie van het onderzoek	10
1.5 Leeswijzer	11
2. Theoretisch kader	12
2.1 Theoretische onderbouwing van het belang van gezinsgericht werken	12
2.1.1 De rol van sociale binding en sociaal kapitaal bij re-integratie van de gedetineerde ouder	12
2.1.2 Gezinsnetwerken als beschermend kader voor gedragsontwikkeling van kinderen	12
2.1.3 Vaderschap als keerpunt in identiteit en gedragsontwikkeling van de gedetineerde ouder	13
2.1.4 Detentie, gezinsverstoring en intergenerationele ongelijkheid	13
2.2 De implementatie van gezinsgericht werken	14
2.2.1 Institutionele theorie	14
2.2.2 Street-Level Bureaucracy	15
2.2.3 Het implementatiemodel: randvoorwaarden en fasen	15
2.3 Verwachtingen voortvloeiend uit het theoretisch kader	16
3. Methoden	18
3.1 Selectie en werving van participanten voor de interviews en observaties	18
3.2 Dataverzameling	19
3.2.1 Semigestructureerde interviews	19
3.2.2 Participatieve observaties	20
3.2.3 Documentenanalyse	20
3.3 Data-analyseplan	22
4. Resultaten	24
4.1 Het verloop van de dataverzameling	24
4.1.1 Stapsgewijze thematische analyse	24
4.2 (Thema 1) Gezinsgericht werken is van secundair belang binnen het D&R-proces	27
4.2.1 Begin D&R-proces: Intake, signalering en registratie ontbreken	27
4.2.2 Gedurende D&R-proces: Geen structurele inbedding van gezinsgericht werken	30
4.2.3 Einde D&R-proces: Geen structurele overdracht van gezinsinformatie	33
4.3 (Thema 2) Beleid ontbreekt rondom gezinsgericht werken	34
4.3.1 Ontbreken van kaders en landelijke sturing	35
4.3.2 Beperkte kennis en bekendheid met gezinsgericht werken	36
4.3.3 Behoeften en suggesties voor beleid	37
4.4 (Thema 3) De uitvoering van gezinsgericht werken door personeel is persoonsafhankelijk	37

4.4.1 Prioriteiten en waarden van medewerkers	38
4.4.2 Verschillen in uitvoering en werkwijze	39
4.4.3 Belemmeringen door gebrek aan privacy en organisatorische randvoorwaarden	40
5. Conclusie en discussie	41
5.1 Conclusie	41
5.1.1 Deelvraag 1	41
5.1.2 Deelvraag 2	42
5.1.3 Centrale conclusie	43
5.2 Discussie	45
5.2.1 Methodologische reflectie	45
5.2.2 Reflectie op theorie	47
5.2.3 Aanbevelingen	48
Literatuurlijst	51
Bijlage I – Overzicht van theorieën, verwachtingen en interviewvragen	54
Bijlage II – Informed Consent-formulier	56
Bijlage III – Interviewschema	60
Bijlage IV – Overzicht van theoretische conclusies met empirische onderbouwing	69
Bijlage V – Conceptcodeboek	67
Bijlage VI – Definitief Codeboek	86
Bijlage VII – Infographic	105

1. Inleiding

Ongeveer 28.000 kinderen in Nederland groeien op met een ouder in detentie (Venema et al., 2021). Detentie heeft ingrijpende gevolgen voor gezinnen, met name voor de relatie tussen vaders en hun kinderen (Turney & Marin, 2022). Gevangenschap vormt een belemmering voor vaders om betrokken te blijven bij het leven van hun kinderen, wat hun rol als ouder onder druk zet en kan leiden tot een verslechtering van de vader-kindrelatie (Venema et al., 2024). Uit onderzoek blijkt bovendien dat 51% van de vaders in detentie behoefte heeft aan meer ondersteuning om hun rol als ouder beter te kunnen vervullen (Venema & Blaauw, 2023). Deze bevinding onderstreept het belang van gerichte gezinsondersteuning tijdens detentie. Daarbij toont onderzoek aan dat vaderlijke detentie samenhangt met negatieve gevolgen bij kinderen, zoals emotionele problemen, gedragsproblemen, verminderde onderwijsprestaties en een verhoogd risico op delinquentie (Arditti & Johnson, 2022; Lee & Wildeman, 2021; Poehlmann-Tynan & Turney, 2021). Een specifiek risico binnen deze problematiek is het zogenoemde ‘intergenerationeel crimineel gedrag’, waarbij kinderen van gedetineerde ouders een verhoogde kans hebben om later zelf met criminaliteit in aanraking te komen (Clancy & Maguire, 2017). Daarnaast lopen kinderen van gedetineerde ouders een grotere kans op schooluitval, drugsgebruik, werkloosheid en zelfs een vroegtijdige dood. Op de lange termijn hebben zij een drie keer zo grote kans op antisociaal en delinquent gedrag en lopen zij twee keer zoveel risico op het ontwikkelen van psychiatrische problematiek (Verhagen et al., 2022). Hoewel het duidelijk is dat detentie een ingrijpende impact heeft op gezinnen, is over de precieze omvang van vaderschap in detentie nog altijd onvoldoende bekend (Appelman, Dirkzwager & Van der Laan, 2021; Verhagen et al., 2022).

Een belangrijke ontwikkeling in gezinsgericht werken binnen het gevangeniswezen was het Prison Project in Wales, dat in 2005 van start ging met de introductie van de zogenoemde ‘family approach’ (Clancy & Maguire, 2017). Binnen dit project werd het behouden en versterken van familierelaties gezien als een essentieel onderdeel van re-integratie en het voorkomen van recidive. De aanpak richtte zich op het versterken van de band tussen gedetineerde vaders en hun kinderen door middel van intensieve begeleiding, structurele gezinsinterventies en ondersteuning, zowel binnen als buiten de gevangensmuren. Daarmee beoogde het project niet alleen het welzijn van gezinnen te verbeteren, maar ook recidive te verminderen en het risico op intergenerationele criminaliteit te verlagen (Clancy & Maguire, 2017). De ‘family approach’ bleek succesvol: deelnemende vaders rapporteerden sterk verbeterde gezinsrelaties, het welzijn van kinderen nam toe, en eerste evaluaties wezen op een daling van recidivecijfers (Hazel et al., 2016). Geïnspireerd door deze resultaten namen twee Nederlandse gevangeniswezen in 2017 het initiatief om een vergelijkbare methode te ontwikkelen, onder de naam gezinsbenadering (Venema et al., 2021). Gezinsbenadering wordt gedefinieerd als een herstelgerichte aanpak die gedetineerde ouders en hun gezinsleden ondersteunt, waarbij het welzijn en de veiligheid van

kinderen centraal staan (Gezinsbenadering, 2022). De aanpak wordt gekenmerkt door het versterken van de ouder-kindrelaties tijdens detentie, onder meer via begeleide gesprekken over het vaderschap, het faciliteren van contactmomenten en het betrekken van gezinnen bij het detentieproces.

1.1 Detentie- en re-integratieproces (D&R-proces)

Gedetineerden geven aan tijdens detentie behoefte te hebben aan meer ondersteuning op het gebied van ouderschap (Venema, Glasbergen & Blaauw, 2024). Ook kinderen hebben behoefte aan informatie, begeleiding en passende zorg (Kinderombudsman, 2017). Het invoeren van een gezinsbenadering binnen penitentiaire inrichtingen (PI's) biedt een effectieve mogelijkheid om aan deze behoeften tegemoet te komen. Het detentie- en re-integratieproces (D&R-proces) binnen Nederlandse PI's is erop gericht gedetineerden zo goed mogelijk voor te bereiden op hun terugkeer in de samenleving en het risico op recidive te verkleinen. Dit proces start direct bij binnenkomst in de gevangenis met een uitgebreide intake en screening. Hierbij worden de persoonlijke situatie, risico's en behoeften van de gedetineerden in kaart gebracht. Op basis van deze informatie wordt een individueel detentie- en re-integratieplan (D&R-plan) opgesteld, waarin doelen en afspraken voor de detentieperiode en de voorbereiding op vrijlating worden vastgesteld. Tijdens de detentie doorlopen gedetineerden verschillende programma's gericht op gedragsverandering, scholing, werkervaring en sociale vaardigheden. Naarmate de vrijlating dichterbij komt, wordt gewerkt aan praktische zaken zoals huisvesting, werk en het regelen van financiële verplichtingen. Dit gebeurt in samenwerking met instanties zoals gemeenten, reclassering en maatschappelijke organisaties. Ook na vrijlating kan nazorg worden geboden om de overgang naar het dagelijks leven te vergemakkelijken (Dienst Justitiële Inrichtingen, 2021). Het D&R-proces kent acht (contact)momenten die in dit onderzoek zijn onderverdeeld in drie fasen: de start van detentie, de detentieperiode en de fase rondom vrijlating. Het D&R-proces stimuleert de actieve betrokkenheid van de gedetineerden bij hun eigen re-integratie, met als doel een veilige en stabiele terugkeer in de samenleving. Een overzicht van de acht sleutelmomenten binnen dit proces is opgenomen in Tabel 1. Mede door de positieve ervaringen in de eerste gevangenissen heeft onder andere JC Zaanstad zich aangesloten bij dit project. Hoewel een gezinsbenadering op enkele locaties wordt toegepast, vormen ouderschap en gezin nog geen structureel onderdeel van het D&R-proces in de meeste Nederlandse gevangenissen (Venema, Glasbergen & Blaauw, 2024). Om meer richting te geven aan gezinsgericht werken binnen PI's ontwikkelde Venema (2024) een aanbeveling voor gevangenispraktijken om vaderschap en gezinsrelaties tijdens detentie te ondersteunen. Deze bestaat uit drie niveaus van ondersteuning: een faciliterend niveau dat praktische drempels verlaagt (niveau 1), een activerend niveau waarin personeel en professionals actief het gesprek aangaan over ouderschap (niveau 2), en een intensief niveau dat gericht is op

maatwerkprogramma's voor gezinnen met complexe problematiek (niveau 3). Deze niveaus verschillen in intensiteit van ondersteuning en het aantal bereikte gezinnen (Venema, 2024).

Tabel 1: Detentie- en re-integratieproces (D&R-proces)

Sleutelmomenten in het D&R-proces		
Fase	Sleutelmoment	Beschrijving
Begin van detentie	Backoffice	Administratieve taken, zoals het verwerken van intakegegevens en het aanmaken van dossiers.
Begin van detentie	24-uursintake	Direct na aankomst wordt basisinformatie verzameld over identiteit en medische situatie, maar ook over persoonlijke omstandigheden, zoals zorg met betrekking tot kinderen, huisdieren en andere personen. De 24-uursintake wordt afgenomen door een penitentiaire inrichtingswerker (PIW'er).
Begin van detentie	Integrale intake van de inkomstenafdeling	Gedetineerden worden gescreend op verschillende leefgebieden, zoals werk, inkomen, huisvesting, schulden, zorg en sociaal netwerk. Dit vormt de basis voor het D&R-plan.
Begin van detentie	Intake van de casemanagers	Casemanagers bespreken de vijf basisvoorwaarden (identiteitsbewijs, onderdak, werk en inkomen, schulden en zorg) en het sociale netwerk. De casemanagers stellen samen met de gedetineerden doelen op voor de detentieperiode. Ook bepalen de casemanagers of er direct contact moet worden gelegd met ketenpartners, zoals 3 Reclasseringsorganisaties (3RO) of psychologische zorg.
Gedurende detentie	Mentorgesprekken	Regelmatige gesprekken tussen de mentor en de gedetineerde, gericht op het dagelijkse welzijn, gedrag en de voortgang van de gedetineerde.
Gedurende detentie	Trajectgesprekken	Verdere evaluatie van het D&R-plan in samenwerking met de casemanager, mentor, gemeente en 3RO. Hierin worden doelen eventueel bijgesteld en praktische zaken besproken. Ook komen de vijf basisvoorwaarden en het sociale netwerk aan bod.
Gedurende detentie	Multidisciplinair overleg (MDO)	Een team van professionals, waaronder casemanagers, mentoren, behandelaren en andere betrokkenen, bespreekt 6-wekelijks de voortgang van de gedetineerde en past waar nodig het D&R-plan aan.
Einde detentie (richting vrijlating)	Vrijhedencommissie (VC)	Beoordeling of de gedetineerde in aanmerking komt voor kortdurend re-integratieverlof, langdurend verlof of plaatsing in een Beperkt Beveiligde Afdeling (BBA), met aandacht voor eventuele slachtoffers, nabestaanden en andere betrokkenen. Verlof wordt alleen toegekend als het bijdraagt aan de re-integratiedoelen die in het D&R-plan zijn vastgesteld

1.2 JC Zaanstad

Het JC Zaanstad is de grootste PI van Nederland en biedt plaats aan ongeveer duizend gedetineerden. Gelegen in Westzaan, functioneert het als zowel een gevangenis, een Huis van Bewaring (HvB), een Inrichting voor Stelselmatige Daders (ISD) en een Penitentiair Psychiatrisch Centrum (PPC). Daarnaast beschikt JC Zaanstad over een Extra Zorg Voorziening (EZV)-afdeling en speciale afdelingen binnen de Top600-aanpak, een samenwerkingsprogramma met de gemeente Amsterdam. Dit programma richt zich op intensieve begeleiding van jongeren die herhaaldelijk betrokken zijn bij high impact crimes, met als doel hun criminele gedrag te verminderen.

Een gezinsbenadering is begin 2024 binnen JC Zaanstad geïmplementeerd onder leiding van een team bestaande uit een gezinsfunctionaris, herstelfunctionaris en een hersteltrainer. Er zijn geen officiële functieomschrijvingen van deze functies; de invulling ervan kan dan ook verschillen per PI. Op basis van mijn observaties in JC Zaanstad kom ik tot de volgende omschrijving: De gezinsfunctionaris houdt zich bezig met het signaleren van gezinsproblematiek en het coördineren van ondersteuning voor gedetineerde vaders en hun gezinnen. Daarnaast is een herstelteam aangesteld, bestaande uit een herstelfunctionaris en een hersteltrainer. De herstelfunctionaris richt zich op het versterken van herstelgerichte processen binnen JC Zaanstad, waaronder het bevorderen van reflectie, verantwoordelijkheid en herstel van relaties. De hersteltrainer begeleidt groepsbijeenkomsten waarin gedetineerden werken aan herstel, gedragsverandering en sociale vaardigheden. Gezamenlijk richten zij zich op de verdere implementatie van een gezinsbenadering binnen de inrichting.

Verder organiseert JC Zaanstad vader-kinddagen, waarbij gedetineerde vaders activiteiten kunnen ondernemen met hun kinderen. Elke gedetineerde vader die hiervoor geschikt wordt geacht, kan drie keer per jaar deelnemen aan een vader-kinddag. Daarnaast beschikt JC Zaanstad over familiekamers, waar gezinnen in een huiselijke setting samen tijd kunnen doorbrengen. In het kader van een gezinsbenadering wordt momenteel geëxperimenteerd met een intensieve aanpak voor ongeveer tien gedetineerde vaders en hun gezinnen, waarbij wordt onderzocht hoe ondersteuning op niveau 3 vormgegeven kan worden. JC Zaanstad streeft ernaar gezinsgericht werken in de toekomst breder toe te passen en toegankelijk te maken voor alle gezinnen binnen de inrichting (niveau 1 en 2) (Venema, 2024).

1.3 Hoofdvraag en deelvragen

Deze scriptie maakt deel uit van het tweejarige project ‘Gezinsbenadering in de Nederlandse penitentiaire inrichting’, dat van februari 2024 tot februari 2026 wordt uitgevoerd bij het Lectoraat Verslavingskunde en Forensische Zorg van de Hanzehogeschool. Dit project richt zich op de implementatie van gezinsgericht werken in drie PI’s: PI Veenhuizen, PI Leeuwarden en JC Zaanstad. Het hoofddoel van dit

project is om, op basis van ervaringen binnen de deelnemende gevangenissen, een landelijk advies en beleid te formuleren. Het scriptieonderzoek fungeert als een verkennende studie naar de implementatie van gezinsgericht werken binnen het JC Zaanstad, waarbij centraal staat hoe vaderschap een plek krijgt binnen het D&R-proces. Deze scriptie verkent in hoeverre het vaderschap tijdens deze gesprekken wordt besproken, gestimuleerd of juist onderbelicht blijft. De hoofdvraag van het onderzoek luidt als volgt: *“Hoe wordt binnen het Detentie- en re-integratieproces (D&R-proces) van gezinnen met een vader in detentie in het Justitieel Complex (JC) Zaanstad gewerkt aan vaderschap en gezinsrelaties, en hoe varieert deze over de momenten in het proces?”*

Om deze vraag te beantwoorden, zijn twee deelvragen geformuleerd:

- *Op welke manier wordt gezinsgericht werken in het begin, gedurende en aan het einde van het D&R-proces toegepast?*
- *Welke bevorderende en belemmerende factoren zijn er in het D&R-proces van gezinnen met een vader in detentie, en geven deze aanleiding tot aanpassingen in het proces?*

1.4 Relevantie van het onderzoek

De maatschappelijke relevantie van deze scriptie ligt in de toenemende aandacht voor het welzijn van kinderen met een ouder in detentie en de rol van vaders binnen het gezinsleven tijdens opsluiting. Het rapport van de Kinderombudsman (2017) onderstreept het maatschappelijke belang van structurele ondersteuning voor kinderen met een ouder in detentie. Binnen deze bredere maatschappelijke context levert deze scriptie een bijdrage door zicht te bieden op de mate waarin de ouderrol van vaders in detentie wordt erkend en ondersteund binnen het D&R-proces van JC Zaanstad. Het versterken van gezinsgericht werken sluit aan bij maatschappelijke inspanningen om recidive te beperken en de sociale positie van kinderen met een gedetineerde ouder te verbeteren. Daarnaast ligt de sociologische relevantie van dit onderzoek in de wijze waarop gezinsgericht werken binnen het D&R-proces samenhangt met thema's als sociale ongelijkheid, socialisatieprocessen en de invloed van levensgebeurtenissen op identiteit en gedrag. De focus van deze scriptie ligt dan ook op de sociologische betekenis van gezinsgericht werken binnen detentiecontexten. Ook is deze scriptie wetenschappelijk relevant, omdat in Nederland nog weinig bekend is over hoe institutionele processen, zoals het D&R-proces, interacteren met vaderschap en gezinsrollen tijdens detentie (Appelman et al., 2021). Door dit te koppelen aan theorieën over identiteit en levensloop biedt dit onderzoek een bijdrage aan bestaande sociologische kennis over socialisatie, rolverandering en gedragsbeïnvloeding in een penitentiaire context. Daarnaast biedt dit onderzoek een empirisch fundament voor vervolgonderzoek naar gezinsgericht werken binnen detentiecontexten.

1.5 Leeswijzer

Dit onderzoek bestaat uit vijf hoofdstukken. In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader geschetst en wordt de relevante literatuur rondom de onderzoeksvraag besproken. Hoofdstuk 3 gaat in op de methodologie van het onderzoek. In hoofdstuk 4 worden de onderzoeksresultaten gepresenteerd. Hoofdstuk 5 bevat de conclusies en een discussie waarin de bevindingen worden geplaatst in een bredere context en op basis daarvan aanbevelingen worden gedaan. Aansluitend volgen de literatuurlijst en de bijlagen.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt aan de hand van sociologische theorieën onderbouwd waarom gezinsgericht werken binnen het D&R-proces van JC Zaanstad wenselijk is. Tevens wordt beargumenteerd dat deze werkwijze vermoedelijk niet gemakkelijk is geïntegreerd. Tot slot worden de verwachtingen op basis van de theorieën weergegeven.

2.1 Theoretische onderbouwing van het belang van gezinsgericht werken

In deze paragraaf wordt op basis van sociologische theorieën uiteengezet waarom gezinsgericht werken binnen het D&R-proces relevant is. De besproken inzichten belichten hoe sociale relaties, netwerken en sociale rollen bijdragen aan re-integratie na detentie en aan het welzijn van de kinderen.

2.1.1 De rol van sociale binding en sociaal kapitaal bij re-integratie van de gedetineerde ouder

Sociale relaties binnen het gezin vormen een beschermende kracht tegen crimineel gedrag. Hoewel deze bescherming in het geval van gedetineerde vaders niet heeft voorkomen dat zij strafbare feiten pleegden, kunnen gezinsrelaties wel een belangrijke rol spelen in het voorkomen van recidive en het ondersteunen van gedragsverandering na detentie. Volgens Hirschi's sociale bindingstheorie verkleinen hechting aan familieleden, betrokkenheid bij gezamenlijke activiteiten en verantwoordelijkheidsgevoel de kans op recidive (Hirschi, 1969). Coleman (1988) en Putnam (2000) benadrukken het belang van sociaal kapitaal: stabiele relaties bieden emotionele steun en vergemakkelijken de toegang tot hulpbronnen. In de context van detentie kan dit bijvoorbeeld gaan om huisvesting, werk en zorg in de fase van re-integratie. Deze relaties kunnen een beschermend vangnet vormen bij terugkeer in de samenleving. Bourdieu (1986) wijst erop dat sociaal kapitaal ongelijk verdeeld is, en dat het verlies van netwerkrelaties de sociale positie kan ondermijnen. Detentie verstoort deze relaties, onder meer doordat ouders en kinderen van elkaar langdurig worden gescheiden. Deze scheiding veroorzaakt stress en belemmert het behoud van de relatie tussen ouder en kind (Murray & Farrington, 2008). Een gezinsgerichte werkwijze tijdens detentie kan bijdragen aan het behoud of herstel van sociaal kapitaal, en daarmee de kans op succesvolle re-integratie vergroten.

2.1.2 Gezinsnetwerken als beschermend kader voor gedragsontwikkeling van kinderen

Sociale netwerken beïnvloeden gedrag via mechanismen als sociale normen, sociale controle en ondersteuning. Volgens netwerktheoretici zoals Granovetter (1973) en Freeman (2004) vervullen gezinsrelaties een centrale rol in het dagelijks functioneren van individuen. Bott (1955) laat zien dat de structuur van netwerken binnen gezinnen mede bepaalt hoe rollen worden verdeeld en ingevuld. Tijdens

detentie raken deze netwerken verstoord of verzwakt. Vanuit de sociale leer (*social learning*) is aannemelijk dat kinderen gedrag van ouders imiteren (Bandura & Walters, 1977). Wanneer detentie gepaard gaat met weinig ouderlijke betrokkenheid, kan dit bijdragen aan het overnemen van disfunctionele gedragsmodellen (Dallaire, 2007). Een gezinsgerichte werkwijze in detentie kan bijdragen aan het behoud van betekenisvolle ouder-kindrelaties en daarmee aan de sociale stabiliteit die gedragsontwikkeling van kinderen positief beïnvloedt.

2.1.3 Vaderschap als keerpunt in identiteit en gedragsontwikkeling van de gedetineerde ouder

Binnen de levensloopbenadering worden sociale rollen en belangrijke levensgebeurtenissen, zoals het vaderschap, beschouwd als mogelijke keerpunten in gedragsontwikkeling van volwassenen (Sampson & Laub, 1993). Dit perspectief benadrukt ook het concept van *cumulative disadvantage*: opeenstapeling van nadelige ervaringen, waaronder detentie, die langdurige gevolgen kunnen hebben voor iemands levensloop, vooral wanneer gezinsrelaties worden verstoord (Sampson & Laub, 1997). Wanneer gedetineerde vaders de kans krijgen om hun ouderrol te behouden of opnieuw vorm te geven, kan dit bijdragen aan het doorbreken van criminele gedragspatronen. Deze benadering sluit aan bij het symbolisch interactionisme, waarin identiteit wordt gezien als het resultaat van interacties met betekenisvolle anderen (Blumer, 1969). Door betrokkenheid bij het gezin te stimuleren, kan een gezinsgerichte werkwijze bijdragen aan een positieve herdefiniëring van het zelfbeeld, bijvoorbeeld als zorgzame ouder in plaats van als delinquent. Een herdefiniëring van het zelfbeeld kan vervolgens gedragsverandering ondersteunen.

2.1.4 Detentie, gezinsverstoring en intergenerationele ongelijkheid

Detentie heeft niet alleen gevolgen voor gedetineerden zelf, maar beïnvloedt ook hun directe sociale omgeving, in het bijzonder het gezin. Vanuit sociologisch perspectief draagt detentie bij aan de reproductie van sociale ongelijkheid, vooral wanneer gezinsrelaties onder druk komen te staan. Onvoldoende ondersteuning van deze relaties tijdens detentie vergroot het risico op marginalisering, een proces waarbij individuen of gezinnen geleidelijk worden uitgesloten van volwaardige maatschappelijke participatie (Silver, 1994). Dit kan zich uiten in beperkte toegang tot onderwijs, arbeid, sociale netwerken en publieke voorzieningen. Bovendien is er sprake van intergenerationele effecten: kinderen van gedetineerde ouders lopen een verhoogd risico op sociaaleconomische achterstand. Deze risico's ontstaan mede doordat ouders hun rol als opvoeder en bron van stabiliteit verliezen, wat negatieve gevolgen kan hebben voor de ontwikkeling van het kind. Zoals Bott (1955) benadrukt, heeft de structuur van sociale netwerken invloed op gezinsdynamiek. Wanneer deze netwerken verstoord raken, zoals bij detentie, kunnen bestaande ongelijkheden worden versterkt.

Wildeman en Western (2010) benadrukken dat detentie in sociaal kwetsbare gezinnen de intergenerationele overdracht van achterstand kan versterken. De sociaaleconomische positie van kinderen van gedetineerde ouders wordt hierdoor niet alleen door verlies aan ouderlijke zorg beïnvloed, maar ook door bredere factoren zoals armoede, beperkte sociale netwerken en stigmatisering. Zonder aandacht voor gezinsrelaties neemt ongelijkheid toe. Een gezinsgerichte werkwijze kan hierin een ondersteunende rol spelen, door stabiliteit en continuïteit binnen het gezin te bevorderen tijdens detentie.

2.2 De implementatie van gezinsgericht werken

In deze paragraaf worden drie theoretische benaderingen besproken die aanknopingspunten bieden voor het analyseren van de implementatie van gezinsgericht werken. De institutionele theorie (DiMaggio & Powell, 1983) benadrukt hoe het type organisatie van invloed is op het aanpassen van processen. De theorie van de street-level bureaucracy (Lipsky, 2010) richt zich op de uitvoerende professionals en laat zien hoe hun handelingsruimte en interpretaties mede bepalen of en hoe beleid wordt uitgevoerd. Tot slot beschrijft het implementatiemodel van Fixsen et al. (2005) hoe moeilijk het is om theoretisch onderbouwde veranderingen te implementeren. Dit model onderscheidt meerdere fases in het implementatieproces, wat relevant is gezien het feit dat gezinsgericht werken binnen JC Zaanstad nog in de kinderschoenen staat.

2.2.1 Institutionele theorie

De institutionele theorie van DiMaggio en Powell (1983) richt zich op de wijze waarop organisaties binnen een bepaald gebied op elkaar gaan lijken, niet vanwege efficiëntieoverwegingen, maar uit het streven naar legitimiteit. Dit proces, aangeduid als institutioneel isomorfisme, komt voort uit drie mechanismen: dwingende druk vanuit regelgeving of machtsrelaties (*coercive isomorphism*), normatieve druk vanuit professionele normen en opleidingstrajecten (*normative isomorphism*), en imiterende druk die ontstaat in situaties van onzekerheid (*mimetic isomorphism*). Binnen de PI's is sprake van een hoge mate van institutionalisering, waarin controle, veiligheid en beheersing de overhand nemen. Deze kenmerken sluiten aan bij Goffmans (1961) concept van de totalitaire institutie, waarin alle aspecten van het dagelijks leven plaatsvinden binnen één gesloten, hiërarchisch systeem. De institutionele theorie veronderstelt dat organisaties binnen sterk gereguleerde sectoren, zoals PI's, doorgaans alleen veranderen onder invloed van externe druk (DiMaggio & Powell, 1983). Een gezinsgerichte werkwijze vereist een herziening van de kerntaken van penitentiaire instellingen, maar sluit vaak niet aan bij het beleid dat primair gericht is op controle en veiligheid. Zolang gezinsgericht werken niet wordt verankerd in regelgeving of normatieve kaders, blijven werknemers vasthouden aan bestaande routines. Organisatorische verandering treedt pas

op wanneer externe verwachtingen zich verplaatsen, bijvoorbeeld door beleidsdruk of politieke sturing (DiMaggio & Powell, 1983).

2.2.2 Street-Level Bureaucracy

De benadering van *street-level bureaucracy* biedt inzicht in de manier waarop uitvoerende functies, zoals casemanagers en andere penitentiaire inrichtingswerkers (PIW'ers), invloed uitoefenen op de uitvoering van beleid (Lipsky, 2010). Volgens deze theorie beschikken uitvoerders over discretionaire ruimte, die zij inzetten om werkbaar om te gaan met beperkte middelen, tijdsdruk en eigen afwegingen. In plaats van beleidsdoelen uit te voeren, maken zij voortdurend afwegingen over prioriteiten en inzet (Lipsky, 2010). Omdat uitvoerders beschikken over discretionaire ruimte, maken penitentiaire instellingen verschillende keuzes bij de uitvoering van beleid, waardoor de wijze waarop gezinsgericht werken wordt vormgegeven kan variëren. Formele structuren, zoals het D&R-proces, bieden dan wel kaders, maar de mate van uitvoering blijft afhankelijk van individuele afwegingen van medewerkers. Dit wordt verder bemoeilijkt door een fenomeen dat bekendstaat als "projectmoetheid", waarbij medewerkers weerstand ontwikkelen tegen nieuwe beleidsinitiatieven door een opeenstapeling van projecten en veranderingen zonder duidelijke samenhang of zichtbaar effect (Brodin, 2011). Opeenvolgende beleidsveranderingen demotiveren medewerkers wanneer deze als verplichting worden ervaren, niet als inhoudelijke versterking. Gezinsgericht werken wordt dan niet als kernonderdeel van het werk gezien, maar als een aanvullende taak die gemakkelijk terzijde wordt geschoven. In een context waarin beheersing en risicobeperking centraal staan, verschuift de aandacht vaak naar interventies die als verplicht, urgent of meetbaar worden beschouwd. Gezinsgericht werken heeft daardoor geen prioriteit. Dit resulteert in een kloof tussen het beleid en de uitvoering, waarin gezinsgericht werken geen structurele plaats krijgt (Lipsky, 2010).

2.2.3 Het implementatiemodel: randvoorwaarden en fasen

Organisatieverandering komt zelden tot stand op basis van alleen beleidsbeslissingen. Onderzoek naar implementatieprocessen laat zien dat verandering afhankelijk is van een samenhangend geheel van voorwaarden, zoals voldoende middelen, training, leiderschap, ondersteuning binnen de organisatie en systeeminterventies (Fixsen et al., 2005). Deze randvoorwaarden, ook wel *core implementation components* genoemd, beïnvloeden niet alleen het handelen van uitvoerend personeel, maar ook de bredere organisatiecultuur. Wanneer deze componenten ontbreken of slechts gedeeltelijk aanwezig zijn, blijft implementatie vaak beperkt tot oppervlakkige aanpassingen (Fixsen et al., 2005). In het geval van personeelstekort of beperkte capaciteit zal gezinsgericht werken een lagere prioriteit krijgen. Wanneer sprake is van een onsamenhangende aanpak binnen organisaties, vormt dit een belemmering voor het

structureel doorvoeren van vernieuwingen zoals gezinsgericht werken. Ook onvoldoende scholing en het ontbreken van beleidskaders kunnen deze implementatie in de weg staan. Hoewel in PI's soms trainingen worden aangeboden aan vaders in detentie, zijn dergelijke initiatieven vaak niet geïntegreerd in bredere begeleidingsprocessen. Zonder consistente aansturing, inhoudelijke ondersteuning en leiderschap op organisatieniveau blijft de toepassing afhankelijk van individuele inzet (Fixsen et al., 2005). Fixsen et al. (2005) benadrukken bovendien dat implementatie geen eenmalige gebeurtenis is, maar een proces dat zich in fasen ontwikkelt. Het proces bestaat uit zes fasen: exploratie (*exploration*), installatie (*installation*), initiële uitvoering (*initial implementation*), volledige uitvoering (*full implementation*), innovatie (*innovation*) en borging (*sustainability*). Gezien het feit dat gezinsgericht werken binnen JC Zaanstad zich nog in een beginstadium bevindt, lijkt de implementatie zich momenteel in de fase van *initial implementation* te bevinden, waarin structuur, ondersteuning en training nog in opbouw zijn (Fixsen et al., 2005).

2.3 Verwachtingen voortvloeiend uit het theoretisch kader

Op basis van de besproken theorieën kunnen verwachtingen worden geformuleerd ten aanzien van de implementatie van gezinsgericht werken binnen het D&R-proces van JC Zaanstad. Allereerst stelt de institutionele theorie dat organisatieverandering pas plaatsvindt wanneer er voldoende externe druk wordt uitgeoefend (DiMaggio & Powell, 1983). Omdat bij JC Zaanstad een gezinsgerichte werkwijze zich nog in de fase voorafgaand aan daadwerkelijke invoering bevindt, ligt het voor de hand te verwachten dat deze werkwijze slechts beperkt zichtbaar is in formele werkwijzen en procedures.

Volgens de benadering van street-level bureaucracy (Lipsky, 2010) wordt verwacht dat de mate waarin gezinsgericht werken wordt toegepast, afhankelijk is van de individuele afwegingen van uitvoerende functies. In JC Zaanstad is sprake van een personeelstekort (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2022), wat mogelijk bijdraagt aan een werkomgeving waarin de nadruk ligt op procedurele verplichtingen in plaats van op aandacht voor het gezin.

De implementatietheorie van Fixsen et al. (2005) stelt dat succesvolle invoering van innovaties afhankelijk is van randvoorwaarden zoals voldoende middelen, training, ondersteuning en leiderschap. In de context van JC Zaanstad is het te verwachten, ook vanwege de recente invoering, dat aan deze voorwaarden nog niet volledig voldaan is. Structurele borging van gezinsgericht werken wordt mogelijk belemmerd door personeelskrapte en het ontbreken van samenhangende organisatiebrede kaders.

Volgens de sociale bindingstheorie van Hirschi (1969) vormen gezinsrelaties een beschermende factor tegen recidive. Hoewel dit empirisch onderbouwd is, wordt aangenomen dat dit inzicht binnen het D&R-proces in JC Zaanstad nog onvoldoende is vertaald naar structurele aandacht voor ouder-

kindrelaties. Dit sluit aan bij de institutionele theorie (DiMaggio & Powell, 1983), waarin gedragsverandering pas optreedt als werkwijzen zijn ingebed in formeel beleid.

Binnen sociaal kapitaaltheorieën worden stabiele gezinsrelaties beschouwd als een belangrijke hulpbron (Coleman, 1988; Putnam, 2000; Bourdieu, 1986). Desondanks wordt verwacht dat er weinig interventies zijn die gericht zijn op het behoud of herstel van dit kapitaal. De mate van ondersteuning hangt vermoedelijk af van individuele keuzes van uitvoerende professionals, wat aansluit bij de benadering van street-level bureaucracy (Lipsky, 2010).

Volgens netwerktheorieën en sociale leertheorie beïnvloeden gezinsstructuren en oudergedrag het gedrag van kinderen (Granovetter, 1973; Bott, 1955; Bandura & Walters, 1977). Verwacht wordt dat deze intergenerationele impact slechts beperkte aandacht krijgt, waardoor ouder-kindrelaties onvoldoende worden versterkt. Ook binnen de levensloopbenadering van Sampson en Laub (1993), waarin sociale rollen zoals vaderschap als keerpunt in gedragsontwikkeling worden gezien, vraagt invulling om herkenning en ondersteuning binnen het D&R-proces. Binnen het symbolisch interactionisme wordt identiteit begrepen als iets dat zich vormt in interactie met betekenisvolle anderen (Blumer, 1969). Zonder actieve facilitering komt een positieve herdefiniëring van het zelfbeeld waarschijnlijk niet tot stand. Ten slotte tonen Silver (1994) en Wildeman en Western (2010) aan dat detentie bijdraagt aan de intergenerationele overdracht van sociale achterstanden, onder meer doordat gezinsrelaties onder druk komen te staan. Gezinsrelaties worden vermoedelijk slechts beperkt ondersteund, waardoor bestaande sociale achterstanden niet worden gecorrigeerd. Deze theorieën onderstrepen het belang van randvoorwaarden, zoals opleiding en training, waarmee ze aansluiten bij het implementatiemodel van Fixsen et al. (2005).

Een overzicht van de verwachtingen en de bijbehorende interviewvragen is opgenomen in Bijlage I.

3. Methoden

In dit onderzoek is gekozen voor een kwalitatieve onderzoeksopzet om inzicht te verkrijgen in de wijze waarop gezinsgericht werken is geïntegreerd binnen het D&R-proces van JC Zaanstad. Deze benadering sluit aan bij de focus op perspectieven, handelingen en routines van betrokkenen. Op basis van het theoretisch kader is de verwachting dat deze integratie slechts in beperkte mate heeft plaatsgevonden en sterk afhankelijk is geweest van individuele inzet. Als stagiaire binnen het bredere project naar gezinsgericht werken in detentie van het Lectoraat Verslavingskunde en Forensische Zorg van de Hanzehogeschool heeft de onderzoeker (FMJ) toegang gekregen tot JC Zaanstad. Voorafgaand aan de dataverzameling heeft de Ethische Adviescommissie van de Hanzehogeschool het onderzoek goedgekeurd (referentienummer: heac. T2023.045).

In dit hoofdstuk worden de methodologische keuzes van het onderzoek toegelicht. Paragraaf 3.1 beschrijft de selectie en werving van participanten. Vervolgens wordt in paragraaf 3.2 ingegaan op de dataverzameling, die bestaat uit semigestructureerde interviews (3.2.1), participatieve observaties (3.2.2) en documentenanalyse (3.2.3). Paragraaf 3.3 behandelt het data-analyseplan, waarin het thematisch analyseproces is uiteengezet.

3.1 Selectie en werving van participanten voor de interviews en observaties

Voor dit onderzoek zijn personen geselecteerd die direct betrokken zijn bij het D&R-proces, door hun functie, zoals casemanagers, PIW'ers en medewerkers van de backoffice, en gedetineerde vaders. Voorafgaand aan de werving zijn inclusiecriteria gehanteerd: een functie binnen het D&R-proces of ervaring als gedetineerde vader. Op basis hiervan is de werving gestart. In totaal zijn vier medewerkers van het D&R-proces en één gedetineerde vader geïnterviewd, en hebben zes participatieve observaties plaatsgevonden, waarbij 24 medewerkers en 10 gedetineerden betrokken zijn geweest. Na mondelinge toestemming van de inrichting en bereidheid van de gedetineerde om deel te nemen, is één gedetineerde vader geïncludeerd voor een interview.

De werving van participanten voor zowel de interviews als de observaties is verlopen via een interne contactpersoon, die geschikte medewerkers heeft benaderd en het eerste contact met hen heeft gelegd. Twee casemanagers, één van een reguliere afdeling en één van het Huis van Bewaring (HvB), hebben hierbij ondersteund als aanspreekpunt, door collega's te benaderen en de momenten van dataverzameling in overleg met de onderzoeker te plannen. Gedetineerde vaders zijn benaderd via hun vaste D&R-contactpersoon, doorgaans de casemanager. Na mondelinge instemming is de onderzoeker geïnformeerd.

Voorafgaand aan het interview hebben participanten een informatiebrief ontvangen, opgesteld door het onderzoeksteam, waarbij het doel van het onderzoek, de inhoud van het gesprek en de privacyvoorwaarden zijn toegelicht (zie Bijlage II). Toestemming is schriftelijk vastgelegd via een informed consent-formulier. Daarin is onder meer vermeld dat deelname vrijwillig, anoniem en op elk moment te beëindigen is (zie Bijlage II). Vanwege vertrouwelijkheid worden alle participanten aangeduid met Participant 1 t/m 5, in combinatie met een algemene functiebeschrijving om de context van de uitspraken te verduidelijken. De functieaanduidingen zijn bewust algemeen gehouden om herleidbaarheid te voorkomen, gezien de kleine steekproef en de specifieke onderzoekssituatie.

Voor de observaties zijn medewerkers van het D&R-proces en gedetineerden vooraf benaderd door de casemanagers, die namens de onderzoekers mondeling toestemming hebben gevraagd voor deelname. Deelnemers zijn daarbij geïnformeerd over het doel van de observatie, de vrijwilligheid van deelname en het waarborgen van anonimiteit.

3.2 Dataverzameling

De data zijn op drie manieren verzameld: semigestructureerde interviews, participatieve observaties en documentenanalyse. De dataverzameling was gericht op het verkrijgen van informatie over alle acht vooraf vastgestelde sleutelmomenten binnen het D&R-proces. Deze triangulatie, oftewel het combineren van meerdere databronnen, heeft het mogelijk gemaakt om het D&R-proces vanuit verschillende invalshoeken te onderzoeken en daarmee een completer beeld van gezinsgericht werken te verkrijgen. De dataverzameling heeft plaatsgevonden op twee dagen waarop toegang tot JC Zaanstad is verkregen: 10 april en 14 april 2025.

Op basis van de bereidheid van participanten om mee te werken aan het onderzoek, hebben de casemanagers vooraf bekeken bij welke sleutelmomenten interviews konden worden afgenomen. Deze momenten zijn vastgesteld op basis van een planning die door de twee casemanagers is opgesteld en vooraf per e-mail aan de onderzoeker is verzonden. In Tabel 2 is een overzicht gegeven van de dataverzamelingsmethoden per sleutelmoment binnen het D&R-proces. Tabel 3 toont welke dataverzamelingsmethoden zijn ingezet ter beantwoording van de deelvragen.

3.2.1 Semigestructureerde interviews

De interviews zijn gericht op het verkrijgen van inzicht in hoe gezinsgericht werken is ervaren, is toegepast of juist onderbelicht is gebleven tijdens verschillende fasen van het D&R-proces. Deze interviews hebben een vooraf opgesteld interviewschema gevolgd, opgebouwd rond acht sleutelmomenten binnen het D&R-proces (zie Tabel 1). Elk sleutelmoment waarbij een interview is afgenomen, is als een apart thema opgenomen in het interviewschema (zie Bijlage III). Daarnaast was er

ruimte voor verdieping en doorvragen op onderwerpen die door de participant zelf zijn aangedragen. De interviews zijn afgenomen bij vier sleutelmomenten: de backoffice, de intake van de casemanager, mentorgesprekken, trajectgesprekken met een casemanager en een gedetineerde vader. Daarnaast is één aanvullend interview gehouden met een casemanager over algemene ervaringen met gezinsgericht werken.

De interviews zijn afgenomen op locatie binnen JC Zaanstad, in een ruimte met voldoende privacy. De aanwezigheid van opnameapparatuur en onderzoekers is vooraf gemeld bij Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). Wanneer er geen toestemming was voor opname, of wanneer om andere redenen niet kon worden opgenomen, zijn handmatig aantekeningen gemaakt tijdens en na het gesprek. Wanneer opname was toegestaan, op basis van mondelinge en schriftelijke toestemming via het informed consent-formulier, zijn gesprekken opgenomen en letterlijk getranscribeerd. De gesprekken waren gepland om tussen de 45 en 60 minuten te duren en zijn afgenomen door twee onderzoekers. Elk interview begon met een introductie van de onderzoeker en een toelichting van het doel en de werkwijze van het onderzoek.

3.2.2 Participatieve observaties

De observaties hebben plaatsgevonden tijdens de vooraf ingeplande sleutelmomenten binnen het D&R-proces van JC Zaanstad, zoals de integrale intake van de inkomstenafdeling en multidisciplinair overleg (MDO). Het doel van de observaties was om een beeld te krijgen van de manier waarop gezinsgericht werken aan de orde wordt gesteld in bepaalde sleutelmomenten. Tijdens de observaties zijn het handelen van interne professionals, de interactie tussen betrokkenen en de rol van het gezin in kaart gebracht. In totaal zijn zes observaties uitgevoerd. De onderzoeker heeft zich tijdens deze momenten in de ruimte als meeluisterend observant bevonden. De gesprekken zijn niet opgenomen; in plaats daarvan hebben de onderzoekers tijdens en direct na afloop handmatig aantekeningen gemaakt. Het gebruik van een laptop was niet toegestaan binnen de observatieruimtes, waardoor gekozen is voor handmatige verslaglegging. Na elke observatie hebben de onderzoekers de aantekeningen verwerkt tot een observatieverslag. De observatieverslagen zijn net zoals de transcripten opgeslagen op de beveiligde Hanze Research Drive.

3.2.3 Documentenanalyse

Met behulp van documentenanalyse is in kaart gebracht hoe gezinsgericht werken is opgenomen in formele instructies binnen het D&R-proces. Twee interne documenten zijn door de casemanagers geselecteerd op basis van hun relevantie voor sleutelmomenten die aanvullende context hebben geboden. De selectie is gemaakt uit de interne werkinstructies die binnen JC Zaanstad worden gehanteerd in het D&R-proces. Eén document had betrekking gehad op de intake van de casemanager, als aanvulling op de observatie en het interview, om een vollediger beeld te hebben verkregen van dit moment binnen het

D&R-proces. Het andere document had betrekking op de 24-uursintake, een sleutelmoment dat in de praktijk lastig te observeren was, omdat de onderzoeker hier geen interviews heeft kunnen afnemen of observaties heeft kunnen uitvoeren. De documenten zijn voorzien van aantekeningen, waarbij specifiek is gekeken naar taalgebruik en de wijze waarop gezinsrelaties zijn benoemd of juist onderbelicht zijn gebleven binnen de formulieren.

Tabel 2: Overzicht dataverzamelmethode per sleutelmoment in het D&R-proces

Sleutelmoment D&R-proces	Semigestructureerde interviews	Participatieve observaties	Documentenanalyse	Participanten
Backoffice	I			(P1, medewerker D&R)
24-uursintake			I	
Integrale intake op inkomstenafdeling		I		
Intake van de casemanagers	II	II	I	(P2, medewerker D&R); (P3, medewerker D&R)
Mentorgesprekken	I			(P4, medewerker D&R)
Trajectgesprekken	III	I		(P2, medewerker D&R); (P3, medewerker D&R); (P5, vader in detentie)
Multidisciplinair overleg (MDO)		II		
Re-integratieverlof		I		

Toelichting. De cijfers I en II geven aan hoe vaak een dataverzamelmethode bij het betreffende sleutelmoment is toegepast (I = één keer, II = twee keer, etc.).

Tabel 3: Overzicht dataverzamelmethode per deelvraag

Deelvraag	Semigestructureerd interviews	Participatieve observaties	Documentenanalyse
1. Op welke manier wordt gezinsgericht werken in het begin, gedurende en aan het einde van het D&R-proces toegepast?	×	×	×
2. Welke bevorderende en belemmerende factoren zijn er in het D&R-proces van gezinnen met een vader in detentie, en geven deze aanleiding tot aanpassingen in het proces?	×	×	

3.3 Data-analyseplan

De data worden thematisch geanalyseerd met behulp van de methode van Braun en Clarke (2021), die bedoeld is om terugkerende patronen in kwalitatieve data te identificeren. Deze methode wordt toegepast op alle data, namelijk: (1) transcripten van semigestructureerde interviews, (2) uitwerkingen van participatieve observaties en (3) aantekeningen van interne documenten zoals intakeformulieren. Alle tekstfragmenten waarin expliciet is verwezen naar het gezin van de gedetineerden, zijn gecodeerd in Atlas.ti 25.

De thematische analyse is uitgevoerd door de onderzoeker, in samenwerking met twee medestudenten die gelijktijdig onderzoek deden binnen andere PI's. Alle drie de databronnen worden gezamenlijk geanalyseerd binnen één codeerstructuur. De analyse start met het opstellen van een codeboek in Atlas.ti 25, waarbij zowel deductieve als inductieve codes kunnen worden aangegeven. De deductieve codes zijn vooraf geformuleerd op basis van het theoretisch kader en het interviewschema. Voorbeelden hiervan zijn:

- Structurele barrières (afgeleid van de implementatietheorie van Fixsen et al., 2005)
- Discretionaire keuzes door uitvoerders (gebaseerd op street-level bureaucracy van Lipsky, 2010)
- Gebrek aan externe druk of beleidsverankering (volgens de institutionele theorie van DiMaggio & Powell, 1983)
- Aandacht voor ouder-kindrelaties als beschermende factor (Hirschi, 1969; Coleman, 1988)
- Ondersteuning van sociaal kapitaal binnen gezinsnetwerken (Bourdieu, 1986; Putnam, 2000)

De inductieve codes worden tijdens de analyse ontwikkeld om contextspecifieke of onverwachte elementen te beschrijven. In dit onderzoek zijn uitsluitend interpretatieve codes gebruikt, zowel bij de

deductieve als de inductieve codes, gericht op onderliggende betekenissen. Na een eerste individuele coderingsronde vergelijkt de onderzoeker de codes en interpretaties met de twee medestudenten. Tijdens deze sessies wordt gekeken naar overeenkomsten in interpretaties en worden codenamen afgestemd, zodat vergelijkbare codes in de verschillende onderzoeken dezelfde benaming hebben gekregen. Daarna wordt opnieuw individueel gekeken naar onderlinge samenhang tussen codes. Op basis van samenhang worden codes gegroepeerd tot voorlopige thema's. Deze clustering wordt vervolgens besproken met twee onderzoekers en de twee medestudenten. De analyse is interpretatief van aard, waarbij wordt gekeken naar onderliggende betekenissen en structurele patronen. Aldus verkregen thema's worden beoordeeld aan de hand van drie kwaliteitscriteria: (1) conceptuele helderheid, (2) onderlinge afbakening, en (3) samenhang als analytisch geheel (Braun & Clarke, 2021). Het analyseproces wordt uitgevoerd met aandacht voor de trustworthiness-criteria, waaronder geloofwaardigheid (*credibility*), overdraagbaarheid (*transferability*), betrouwbaarheid (*dependability*) en bevestigbaarheid (*confirmability*) (Lincoln & Guba, 1986; Nowell et al., 2017).

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. Allereerst wordt het verloop van de dataverzameling besproken, gevolgd door de data-analyse, waarin stap voor stap wordt beschreven hoe de thematische analyse tot stand is gekomen. Vervolgens worden drie hoofdthema's besproken die gezamenlijk richting geven aan het beantwoorden van de centrale onderzoeksvraag. De thema's worden uitgewerkt aan de hand van fragmenten uit interviews, observaties en documenten. Tabel 4 biedt een overzicht van de drie hoofdthema's en bijbehorende subthema's zoals uitgewerkt in dit hoofdstuk.

4.1 Het verloop van de dataverzameling

In totaal zijn er vijf gesprekken gevoerd met een medewerker van de backoffice, een gedetineerde vader, twee casemanagers (waarbij twee casemanagers tweemaal zijn geïnterviewd over verschillende sleutelmomenten) en een mentor. De interviews zijn grotendeels uitgevoerd zoals gepland, maar enkele gesprekken, zoals het interview met de mentor en casemanager over de verschillende sleutelmomenten, vonden plaats op afdelingen met gedetineerden waar opname niet was toegestaan. Het interview met de gedetineerde vader vond plaats in een ruimte waar voldoende privacy was. Ook dit gesprek is uit privacyoverwegingen niet opgenomen, maar handmatig genoteerd. Deze interviews waren van kortere duur: tijdens en na het gesprek zijn handmatige aantekeningen gemaakt. De overige interviews vonden plaats in een aparte ruimte en konden, na schriftelijke toestemming, worden opgenomen en letterlijk worden getranscribeerd. De interviews die mochten worden opgenomen, duurden gemiddeld 30 tot 45 minuten. Zowel de opgenomen als niet-opgenomen interviews zijn afgenomen door twee onderzoekers. Daarnaast zijn participatieve observaties uitgevoerd van de sleutelmomenten van het D&R-proces, onder andere intakegesprekken, trajectgesprekken, MDO's en vergaderingen van de vrijhedencommissie (VC). Deze observaties zijn direct na afloop uitgewerkt tot verslagen en vormen, samen met de interviews en documentenanalyse, de basis voor de thematische analyse.

4.1.1 Stapsgewijze thematische analyse

De analyse van de onderzoeksdata is uitgevoerd in een stapsgewijze aanpak, met als doel een structuur te ontwikkelen die aansluit bij de beantwoording van de onderzoeksvragen. In de eerste fase is gestart met een individueel codeboek dat bestond uit 43 deductieve codes, opgesteld in Atlas.ti 25. De deductieve codes waren gebaseerd op de theorieën uit het theoretisch kader, zoals de institutionele theorie (bijv. “Hoge werkdruk belemmert structurele toepassing”), street-level bureaucracy (bijv. “Casemanager als schakel in gezinsbenadering”) en implementatietheorie (bijv. “Personele bezetting als voorwaarde voor gezinsgericht werken”). Tijdens het coderen zijn daar 44 inductieve codes aan toegevoegd, gegenereerd op basis van de data. Deze codes boden inzicht in onderwerpen die vooraf niet theoretisch waren

geformuleerd. Voorbeelden van deze codes zijn: “Ondersteuning gezin pas na hulpvraag”, “Gezin als grond voor re-integratieverlof” en “Doorvragen over gezin is persoonsafhankelijk”. In totaal bevatte dit eerste codeboek 87 codes (zie Bijlage V). Een overzicht van de dataverzameling per sleutelmoment binnen het D&R-proces, inclusief toegepaste methoden en participanten, is opgenomen in Tabel 2.

In de vervolgbijeenkomst met de medestudenten zijn de afzonderlijke codeboeken besproken. Het oorspronkelijke doel was om gezamenlijk tot één gedeeld codeboek te komen, zodat de resultaten onderling beter vergelijkbaar zouden zijn. In deze bijeenkomst is gekeken naar overeenkomsten en verschillen tussen de codes. Hierbij bleek echter dat de contexten van de drie onderzochte PI's te veel uiteenliepen om tot een gezamenlijk codeboek te komen. Er werd daarom besloten om met individuele codeboeken te werken die aansluiten bij de specifieke context van elke PI. Wel zijn er drie codes die gezamenlijk overeenkwamen, namelijk “Casemanager als sleutelrol in gezinsgericht werken”, “Vertrouwensband als basis voor gezinsgericht werken” en “Gezin/sociaal netwerk als motief voor re-integratieverlof”.

In de tweede individuele herziening van het codeboek betroffen de voornaamste wijzigingen het herformuleren van codenamen, zodat deze beter aansloten bij de interpretatieve benadering van de analyse. Een voorbeeld hiervan is de deductieve code: “Casemanager als schakel in gezinsbenadering”, die in het definitieve codeboek is hernoemd naar “Casemanager als sleutelrol in gezinsbenadering” om de centrale positie explicieter te maken. Daarnaast zijn enkele codes uit het eerste codeboek samengevoegd tot overkoepelende formuleringen, wat heeft geleid tot minder inductieve codes. Ook zijn nieuwe inductieve codes toegevoegd, zoals “Vertrouwensband als basis voor gezinsgericht werken”, die tijdens de tweede coderingsronde duidelijk naar voren kwam. Deze herziening vond plaats in samenspraak met de medestudenten en tijdens een gezamenlijke bijeenkomst met de externe begeleider. Tijdens deze sessie is gezamenlijk gereflecteerd op wat kwalitatief sterke codering inhoudt, en zijn te beschrijvende of algemene labels herschreven naar interpretatieve formuleringen. Een voorbeeld van een sterk geformuleerde code is: “Schaamte belemmert openheid over gezin”, die een onderliggend emotioneel proces zichtbaar maakt dat van invloed is op gezinsgericht werken. Het definitieve codeboek bestaat uit 75 codes, waarvan 56 deductief en 19 inductief. Hierdoor nam het aantal inductieve codes af en het aantal deductieve codes juist toe, wat resulteerde in een meer theoretisch verankerd codeboek. Een overzicht van het uiteindelijke codeboek, inclusief codes, type code en thematische indeling, is opgenomen in Bijlage VI.

Alle codes zijn toegewezen aan één of meerdere thema's, waarbij sommige codes onder meerdere thema's zijn geplaatst. Bij de analyse zijn citaten gekoppeld aan de code die het sleutelmoment en de inhoud het best weerspiegelde (zoals mentorgesprekken, trajectgesprekken of MDO), zodat de context van herkomst zichtbaar blijft. Op basis van de gecodeerde data zijn drie thema's geconstrueerd:

- 1. Gezinsgericht werken is van secundair belang binnen het D&R-proces
- 2. Beleid ontbreekt rondom gezinsgericht werken
- 3. De uitvoering van gezinsgericht werken door personeel is persoonsafhankelijk

De thema's zijn ontwikkeld aan de hand van de onderlinge samenhang tussen codes. In deze fase is gezocht naar terugkerende patronen in het handelen van professionals en structurele kenmerken van het D&R-proces. Tijdens een gezamenlijke bijeenkomst met de medestudenten en begeleiders is de indeling van de codes in voorlopige thema's besproken en zijn de thema's interpretatief van aard gemaakt, in lijn met de richtlijnen van Braun & Clarke (2023). Tevens is getoetst in hoeverre de geconstrueerde thema's overeenkwamen met die van de medestudenten. Daarbij werd onder andere het tweede thema, “Gezinsgericht werken is van secundair belang binnen het D&R-proces”, herkend als een terugkerend overkoepelend patroon dat ook in de andere PI's zichtbaar was. Dit thema is dan ook opgenomen in de andere onderzoeken van de medestudenten.

De thema's zijn vervolgens aangevuld met subthema's die beschrijvend van aard zijn en de onderliggende structuur hebben verduidelijkt. In de volgende paragrafen worden de thema's verder uitgewerkt aan de hand van fragmenten uit de interviews, observaties en documenten. De selectie van citaten vond plaats na afronding van het coderingsproces, waarbij is gekozen voor fragmenten die representatief zijn voor bredere patronen en betekenisvol zijn binnen het betreffende sleutelmoment.

Tabel 4: Overzicht thema's en subthema's voortkomend uit de thematische analyse

Hoofdthema's	Subthema's
1. Gezinsgericht werken is van secundair belang binnen het D&R-proces	- Begin D&R-proces: Intake, signalering en registratie ontbreken - Gedurende D&R-proces: Geen structurele inbedding van gezinsgericht werken - Einde D&R-proces: Geen structurele overdracht van gezinsinformatie
2. Beleid ontbreekt rondom gezinsgericht werken	- Ontbreken van kaders en landelijke sturing - Beperkte kennis en bekendheid met gezinsgericht werken - Behoeften en suggesties voor beleid
3. De uitvoering van gezinsgericht werken door personeel is persoonsafhankelijk	- Prioriteiten en waarden van medewerkers - Verschillen in uitvoering en werkwijze - Belemmeringen door gebrek aan privacy en organisatorische randvoorwaarden

4.2 (Thema 1) Gezinsgericht werken is van secundair belang binnen het D&R-proces

In dit thema wordt besproken hoe gezinsgericht werken wordt toegepast, of juist niet, op verschillende momenten binnen het D&R-proces van JC Zaanstad. Uit de interviews, observaties en documentenanalyse blijkt dat gezinsgericht werken geen vanzelfsprekend onderdeel is. Hoewel een aantal medewerkers de waarde van gezinsgericht werken onderstreept, wordt het in de praktijk zelden structureel toegepast en heeft het een secundaire prioriteit. Dit heeft onder andere te maken met de focus op veiligheid, werkdruk, gebrek aan tijd en een beperkte proactieve houding onder medewerkers. In de praktijk lijkt gezinsgericht werken vooral afhankelijk van de persoonlijke inzet van individuele medewerkers.

De toepassing van gezinsgericht werken wordt in dit thema beschreven aan de hand van drie fasen binnen het D&R-proces: het begin van het D&R-proces, gedurende het D&R-proces, en het einde van het D&R-proces.

4.2.1 Begin D&R-proces: Intake, signalering en registratie ontbreken

De beginfase van het D&R-proces bestaat uit de backoffice, de 24-uursintake, de integrale intake van de inkomstenafdeling en de intake van de casemanager. Deze sleutelmomenten richten zich elk op een specifiek onderdeel van de intakefase: de backoffice verwerkt administratieve intakegegevens, de 24-uursintake brengt basisinformatie in kaart (zoals identiteit en medische gegevens), de integrale intake van de inkomstenafdeling screent gedetineerden op de vijf leefgebieden en het sociaal netwerk, en de casemanager bespreekt samen met de gedetineerde de detentiedoelen en noodzakelijke ondersteuning. Een overzicht en toelichting van deze sleutelmomenten is opgenomen in Tabel 1.

Hoewel deze momenten formeel bedoeld zijn om informatie over de situatie van de gedetineerden in kaart te brengen, wordt het gezin niet structureel meegenomen. Hierdoor blijven kansen om problematische situaties vroegtijdig te signaleren of het gezinscontact in de beginfase te ondersteunen vaak onbenut.

Binnen de backoffice ligt de nadruk op het verzamelen van informatie uit externe bronnen, zoals het Openbaar Ministerie en de politie. Deze informatie wordt vervolgens gedeeld met de casemanager, die verantwoordelijk is voor de instroom, doorstroom en uitstroom van gedetineerden, en zich richt op hun individuele begeleiding binnen het D&R-proces. Volgens een professional beperkt de ondersteuning van de backoffice zich echter tot algemene informatievoorziening, waarbij het gezin van de gedetineerde geen expliciete rol speelt.

“Hoe meer wij weten, hoe meer wij op de voorkant natuurlijk kunnen verwerken. En daarop ook een casemanager kunnen inlichten” – (Participant 1, medewerker D&R)

Tijdens de 24-uursintake, die wordt uitgevoerd door penitentiaire inrichtingswerkers (PIW'ers), is de aandacht voor het gezin beperkt. PIW'ers zijn verantwoordelijk voor orde, veiligheid en het begeleiden van gedetineerden in hun dagelijkse activiteiten. De inkomstenafdeling is de plek binnen de penitentiaire inrichting waar gedetineerden bij binnenkomst worden opgevangen en gescreend. Een documentenanalyse van het bijbehorende 24-uursintakeformulier liet zien dat er wordt gevraagd of de gedetineerde kinderen heeft, maar dat dit een gesloten vraag betreft, zonder ruimte voor verdieping. Daarnaast wordt gevraagd naar een contactpersoon en of de gedetineerde bezoek verwacht. Deze vragen lijken echter vooral gericht op logistieke en veiligheidsaspecten, en niet op het verkrijgen van een inhoudelijk beeld van de gezinssituatie. Het formulier richt zich in zijn geheel voornamelijk op praktische zaken en bevat geen verdiepende vragen over het gezin van de gedetineerde.

Op basis van aantekeningen uit een interview blijkt bovendien dat PIW'ers gesprekken over gezinscontact vooral in het kader van veiligheid benaderen. Zo gaf een PIW'er aan dat een positief bezoek kan bijdragen aan de veiligheid op de afdeling, maar dat het gesprek hierover vaak beperkt blijft tot een korte uitwisseling. In hoeverre er wordt doorgevraagd naar de inhoud of betekenis van het contact blijft onduidelijk. Dit onderstreept dat de rol van de PIW'er in de 24-uursintake en bij informele gesprekken vooral functioneel en praktisch van aard is, waarbij systematische aandacht voor het gezin van de gedetineerden ontbreekt.

Bovendien werd tijdens een interview duidelijk dat zorgen over kinderen zelden ter sprake komen in intakegesprekken met PIW'ers. Dit thema wordt, zo lijkt de consensus, eerder besproken bij de casemanager dan bij de PIW'ers.

Tijdens een observatie van de integrale intake van de inkomstenafdeling werd duidelijk dat deze weinig ruimte biedt voor gezinsgericht werken. Tijdens deze intake wordt een informatief filmpje getoond over de vijf leefgebieden en het sociaal netwerk, maar dit wordt in een hoog tempo gepresenteerd en bevat veel informatie. Met name voor de circa 40% van de gedetineerden met een licht verstandelijke beperking kan dit een belemmering vormen. Na het filmpje stellen de aanwezigen zichzelf kort voor, maar net als bij de eerdere toelichtingen wordt er veel informatie in hoog tempo gedeeld. Aan het einde wordt gevraagd of er nog vragen zijn, waarna elke gedetineerde individueel wordt gevraagd welke trainingen hem aanspreken. De reacties blijven oppervlakkig, een voorbeeld hiervan: “Ik heb geen problemen op deze gebieden.” De observatie liet verder zien dat er tijdens de intake geen aandacht werd besteed aan termen als

gezinsfunctionaris, herstelconsulent of vrijwilligers, wat de afwezigheid van een gezinsgerichte werkwijze onderstreept. De focus ligt tijdens de integrale intake van de inkomstenafdeling primair op het signaleren van problemen, in plaats van op het behoud of de versterking van gezinsrelaties. Een medewerker gaf daarbij aan dat ondersteuning mogelijk is “als er kinderen zijn waar problemen mee spelen buiten,” waarmee wordt verwezen naar de thuissituatie van het kind. Hieruit blijkt dat ondersteuning alleen wordt geboden bij zichtbare problemen, en dat er geen structureel plan wordt gemaakt om schade bij kinderen te beperken of contact met de ouder te onderhouden.

Ook in de intake van de casemanager ontbreekt een consistente aandacht voor het gezin. Casemanagers stellen voornamelijk gesloten ja/nee-vragen, gericht op de vijf leefgebieden en het sociaal netwerk. Hierbij wordt nauwelijks doorgevraagd op de gezinssituatie. Uit interviews blijkt dat casemanagers soms niet goed weten hoe ze vragen over het gezin moeten stellen, of zich daar onzeker over voelen. Deze beperkte gespreksvoering wordt waargenomen zowel binnen het Huis van Bewaring (HvB), waar gedetineerden in voorlopige hechtenis verblijven, als binnen de reguliere afdeling, waar veroordeelden hun straf uitzitten.

“In principe vrij weinig, dat is eigenlijk in het algemeen, omdat er niet zo heel veel kennis aangegeven wordt. Het is meestal, meestal is de vraag, wat is je sociale netwerk? Heb je er steun van? Ja of nee? Oké prima, heb je hulp nodig? Omdat zij vaak ook niet, soms is het niet durven, niet weten hoe te vragen. Dus mis daar echt wel een beetje een stukje doorvraag in. En dat is op HvB en gevangenis zo.” – (Participant 2, medewerker D&R)

Daarnaast werd duidelijk dat de frequentie en inhoud van gesprekken tussen casemanagers en gedetineerden verschillen per afdeling.

“Casemanagers op het HvB spreken in brede zin minder frequent met de gedetineerden dan casemanagers op reguliere afdelingen.” – (Participant 3, medewerker D&R)

De intakeformulieren van de casemanagers die gericht zijn op de inkomstenafdeling bevatten vragen over het sociaal netwerk, waaronder expliciete vragen naar de aanwezigheid van kinderen, of er een zorgplicht is, en waar de kinderen verblijven. Dit wijst op zekere aandacht, maar deze wordt niet doorvertaald naar andere werkprocessen en afdelingen, waardoor sprake is van inconsistente werkwijzen. Daarnaast gaf een interne professional aan dat de frequentie van het contact tussen casemanagers en PIW'ers per afdeling uiteenloopt.

*“Op ‘de meeste’ afdelingen heeft de casemanager veel minder contact met de PIW’ers, is het geluid” –
(Participant 4, medewerker D&R)*

Observaties bevestigen dat de kwaliteit van intakegesprekken sterk varieert. In een intakegesprek gaf een gedetineerde bijvoorbeeld aan dat hij geen goede band heeft met zijn familie, dat hij nauwelijks steun ervaart, en dat hij alle banden heeft verbroken. De casemanager ging hier niet verder op in, waardoor mogelijk belangrijke informatie over de gezinssituatie niet werd verkregen.

Daarnaast werd zichtbaar dat er regelmatig informatie ontbreekt over de situatie van de gedetineerde tijdens de intake van de casemanager op het HvB, waardoor intakegesprekken op een later moment, bij de reguliere afdeling, moeten worden herhaald.

*“Alleen ja je ziet gewoon heel vaak dat het niet helemaal compleet is. Dat er dingen missen” –
(Participant 2, medewerker D&R)*

Tot slot werd duidelijk dat binnen het re-integratieproces een zekere mate van zelfredzaamheid van de gedetineerden wordt verwacht. Een casemanager gaf aan dat gedetineerden het in principe zelf moeten doen. Alleen wanneer een gedetineerde daartoe niet in staat is, bijvoorbeeld door psychische problematiek, wordt hiervan afgeweken. De mate waarin een gedetineerde initiatief toont en actief meewerkt aan zijn re-integratie speelt daarbij een belangrijke rol. Casemanagers gaven aan dat zij hun begeleiding aanpassen op basis van de houding en motivatie van de gedetineerde. Dit maakt de aandacht voor het gezin van de gedetineerde niet alleen beperkt, maar ook inconsistent.

4.2.2 Gedurende D&R-proces: Geen structurele inbedding van gezinsgericht werken

Ook gedurende het D&R-proces ontbreekt een structurele inbedding van gezinsgericht werken. Sleutelmomenten als mentorgesprekken (gesprekken tussen mentor en gedetineerde over welzijn en voortgang), trajectgesprekken (evaluatiemomenten van het D&R-plan met betrokken partijen zoals casemanager en gemeente), en multidisciplinaire overleggen (MDO's; overleg tussen professionals over de voortgang van het D&R-proces) bieden in theorie ruimte om aandacht te besteden aan de gezinssituatie van de gedetineerde. Uit de interviews en observaties blijkt echter dat dit in de praktijk nauwelijks gebeurt.

Een mentor is een PIW'er die binnen de afdeling een begeleidende rol vervult voor een of meerdere gedetineerden. Uit een interview bleek dat mentorgesprekken vaak oppervlakkig blijven en zich vooral richten op praktische zaken, zoals de veiligheid op de afdeling. De gezinssituatie van de gedetineerde

komt zelden aan bod, mede doordat het bespreken van gevoelige onderwerpen lastig is vanwege het gebrek aan privacy op de afdeling.

“Het is niet handig om op de afdeling dingen te bespreken, want iedereen hoort alles op de afdeling, ook al zijn de cellen dicht.” – (Participant 4, medewerker D&R)

Daarnaast werd tijdens het interview duidelijk dat er onvoldoende tijd is voor verdiepende gesprekken, omdat mentoren een hoge werkdruk ervaren en kampen met personeelstekort. Dit werd bevestigd door een interne professional, die aangaf dat veiligheid altijd prioriteit heeft, waardoor gezinsgericht werken hier vaak onder te lijden heeft. Het werk van mentoren blijft volgens een interne professional hoofdzakelijk op de oppervlakte. Verdiepende gesprekken over de gezinssituatie worden nauwelijks gevoerd.

Binnen de trajectgesprekken wordt gezinsgericht werken gezien als een logisch moment om aandacht te besteden aan de gezinssituatie van een gedetineerde. Meerdere professionals gaven aan dat juist deze gesprekken zich lenen voor het bespreekbaar maken van gezinssituaties.

“Een gezinsbenadering zou de meeste impact hebben bij de trajectgesprekken op het HvB en bij de integrale intake van de casemanager.” – (Participant 3, medewerker D&R)

Een observatie tijdens een trajectgesprek bevestigt dit beeld. Een professional merkte op dat deze gesprekken juist door de beschikbare tijd meer verdieping mogelijk maken, wat kan leiden tot waardevolle informatie.

“Tijdens de trajectgesprekken is er meer tijd voor het gesprek met de gedetineerde, waardoor er dieper kan worden ingegaan op de situatie en er vaak meer uit het gesprek te halen valt.” – (Participant 3, medewerker D&R)

Toch wordt het potentieel van trajectgesprekken niet altijd benut. In principe zouden ook mentoren en ketenpartners bij deze gesprekken aanwezig moeten zijn, maar in de praktijk blijkt dit zelden het geval.

Tijdens de observatie viel op dat zowel de casemanager als de gedetineerde een open houding aannamen, waardoor er sprake was van wederzijds vertrouwen. Tijdens het gesprek kwam ook de gezinssituatie van de gedetineerde aan bod. Dit laat zien dat het trajectgesprek daadwerkelijk een sleutelmoment kan zijn voor de implementatie van gezinsgericht werken, mits hier structureel aandacht aan wordt besteed. Bijvoorbeeld gaf een gedetineerde aan dat zijn kinderen één keer per maand op bezoek komen, maar dat deze bezoeken soms onder schooltijd vallen. In dat geval belt hij zelf met de school van het kind om dit

af te stemmen. De gedetineerde benoemde dat hij dit liever niet doet, omdat hij zich schaamt dat hij vanuit detentie naar school belt. Dit zou kunnen wijzen op gevoelens van schaamte en stigma richting de school. Volgens de gedetineerde worden dit soort zaken zelden door medewerkers opgepakt. De gedetineerde ervaart echter wel voldoende ruimte om dit soort kwesties met zijn casemanager te bespreken.

De casemanager wordt door verschillende medewerkers gezien als de centrale schakel in het D&R-proces en daarmee als belangrijkste actor om gezinsgericht werken te implementeren. De casemanager is doorgaans het eerste aanspreekpunt voor de gedetineerde en begeleidt het gehele traject van binnenkomst tot re-integratie. In die zin fungeert de casemanager voor de gedetineerde als 'de rode draad' binnen het D&R-proces, waarbij ook het sociaal netwerk en het gezin een rol (kunnen) spelen.

“Ja, ik denk wel heel belangrijk ehm, en dat heeft ermee te maken omdat de casemanager toch het eerste aanspreekpunt is van de gedetineerde en ehm daarin het traject begeleidt weer naar buiten waarin het sociaal netwerk ook van toepassing is en waar de gezinsbenadering eigenlijk ook een onderdeel van is. Dus ik denk dat een casemanager heel belangrijk is, omdat die het D&R-proces eigenlijk de rode draad leidt voor de gedetineerden.” – (Participant 2, medewerker D&R)

Een observatie ondersteunt dit beeld. Tijdens een informele ronde over de afdeling viel op dat een casemanager goed op de hoogte was van de situatie van verschillende gedetineerden en op een ondersteunende manier vragen stelde, zoals: “Is het gelukt met bellen?” en “Ben je nog naar het RIC geweest?”. Het RIC (Re-integratiecentrum) is een plek binnen de inrichting waar gedetineerden terecht kunnen voor ondersteuning rondom hun re-integratie (Dienst Justitiële Inrichtingen, z.d.). Dit illustreert dat casemanagers, in tegenstelling tot andere functies, in de praktijk het meest op de hoogte zijn van de persoonlijke situatie van de gedetineerde.

In het MDO is nauwelijks aandacht voor gezinsgericht werken. Tijdens een MDO werd voornamelijk gesproken over gedrag op de afdeling en praktische verzoeken van gedetineerden. Observaties lieten zien dat de bespreking veelal beperkt bleef tot rapportages en bijzonderheden, en dat de agenda in een hoog tempo werd afgewerkt. Het thema gezin werd tijdens de MDO's niet standaard besproken. Alleen als een gedetineerde hier zelf een verzoek voor indiende, werd er kort bij stilgestaan. Zo werd af en toe verwezen naar het gebruik van de familiekamer, maar structurele aandacht voor het sociale netwerk en de gezinssituatie ontbrak. Een casemanager gaf tijdens een MDO aan dat een gedetineerde problemen ervaarde rondom het contact met zijn kinderen, maar deze signalering kwam incidenteel vanuit de casemanager zelf en niet als vast onderdeel van de bespreking. De focus lag primair op het gedrag van de

gedetineerden. Medewerkers gaven aan dat er tijdens de MDO's op het HvB weinig ruimte is voor gezinsgericht werken.

4.2.3 Einde D&R-proces: Geen structurele overdracht van gezinsinformatie

In de laatste fase van het D&R-proces staat het re-integratieverlof centraal. Dit betreft de beoordeling of een gedetineerde in aanmerking komt voor kortdurend of langdurend verlof, waarbij wordt gekeken naar re-integratiedoelen, slachtoffers en nabestaanden. In deze fase ontbreekt echter structurele aandacht voor de gezinssituatie van de gedetineerde. In dit deel van het proces vindt de besluitvorming plaats binnen de vrijhedencommissie (VC), waar aanvragen voor re-integratieverlof worden beoordeeld.

Op basis van observaties van de VC en interviews met interne professionals over de samenwerking met ketenpartners wordt duidelijk dat het gezin van de gedetineerden zelden een structureel onderdeel vormt van de vergadering. Tijdens een observatie van de VC werd duidelijk dat medewerkers de rol van gezinsgericht werken in dit stadium niet als vanzelfsprekend zien. Bij binnenkomst van de onderzoekers bij de observatie van de VC merkte een casemanager op: “Oh, de vrijhedencommissie? Wat een bijzondere plek om onderzoek te doen naar gezinsbenadering”. Deze opmerking wijst erop dat de rol van de VC in gezinsgericht werken niet vanzelfsprekend is, en dat de mogelijkheden om in deze fase structureel aandacht te besteden aan de gezinssituatie onvoldoende worden benut.

Hoewel structurele aandacht ontbreekt, zijn er signalen dat er in individuele gevallen wel ruimte is om het gezin te bespreken. Tijdens een vergadering van de VC gaf een casemanager aan: “Ik praat vaak met de persoon in kwestie over zijn kinderen”. Dit benadrukt dat de aandacht voor het gezin afhangt van de individuele inzet van de casemanager, maar geen vast onderdeel vormt van de besluitvorming van de VC.

Ook blijkt dat de samenwerking met ketenpartners geen structurele aandacht heeft voor het gezin van de gedetineerden. Hoewel intakegegevens automatisch worden gedeeld met de gemeente, komt informatie over het gezin van de gedetineerde niet vanzelfsprekend terug van de gemeente naar de inrichting. Casemanagers moeten gezinsinformatie vaak actief opvragen bij ketenpartners, wat niet altijd gebeurt.

“Nee. Kijk, dat is natuurlijk ook eenzijdig vanuit ons naar de gemeente. Ik heb daar tot op heden nog geen terugkoppeling op gezin.” – (Participant 1, medewerker D&R)

“Vaak moeten we dat echt opvragen. Nou ja eigenlijk altijd moeten we dat opvragen.” – (Participant 2, medewerker D&R)

Tijdens een observatie van de VC werd benadrukt dat de gemeente een belangrijke rol zou moeten spelen in het informeren en ondersteunen van gezinnen. Tegelijkertijd gaven professionals aan dat er vanuit JC Zaanstad beperkt zicht is op de sociale netwerken van gedetineerden. Deze beperkte samenwerking en informatieoverdracht leiden tot vertragingen in het bieden van ondersteuning.

“Maar het zou inderdaad fijn zijn als dat eerder gebeurt dan pas als we willen deelnemen aan de gezinsbenadering, want dan doen we pas de check echt de check op het kind zeg maar en het gezin.” – (Participant 2, medewerker D&R)

Ketenpartners richten zich in de praktijk voornamelijk op werk en inkomen, niet op de gezinssituatie van de gedetineerde.

“Dus of zij daadwerkelijk heel veel doorvragen, durf ik je niet te vertellen. Want ik zit daar gewoon niet bij. Gemeente doet ook, Amsterdam komt wel op de afdeling, soms zitten we daar wel bij, maar het is ook werk en inkomen gericht dus echt werk.” – (Participant 2, medewerker D&R)

Het gebrek aan samenwerking rondom gezinsgericht werken komt ook tot uiting in de rol van ketenpartners in gesprekken. Een interne professional stelt dat ketenpartners in theorie betrokken kunnen worden bij trajectgesprekken, maar dat dit in de praktijk nauwelijks gebeurt.

“Ketenpartners nemen in de praktijk niet deel aan deze gesprekken.” – (Participant 3, medewerker D&R)

In de praktijk betekent dit dat belangrijke gezinsinformatie vaak pas laat in beeld komt. Zoals een professional opmerkte, blijkt pas uit verlofaanvragen dat een gedetineerde bijvoorbeeld een kind heeft:

“Misschien wel interessant, als je over het algemeen, als ik dan die aanvragen lees ten aanzien van ehm ehm sociaal netwerk. Ook al heb je op de voorkant hè, als iemand binnenkomt, weinig informatie over de kind ehm gezins ehm situatie. Dan zie je dat daar juist heel erg terug.” – (Participant 1, medewerker D&R)

4.3 (Thema 2) Beleid ontbreekt rondom gezinsgericht werken

Dit thema beschrijft hoe het ontbreken van een structureel en landelijk beleid de toepassing van gezinsgericht werken binnen het D&R-proces van JC Zaanstad belemmert. Uit de interviews, observaties en documentenanalyse blijkt dat gezinsgericht werken geen vanzelfsprekend onderdeel vormt van de werkwijze binnen de inrichting. Er zijn geen duidelijke richtlijnen of protocollen die richting geven aan de uitvoering, waardoor de aandacht voor het gezin sterk afhankelijk is van de persoonlijke interpretatie

en inzet van medewerkers. In de praktijk resulteert dit in een willekeurige toepassing, waarbij structurele ondersteuning van ouder-kindrelaties en signalering van gezinsproblemen vaak ontbreekt. Dit thema is onderverdeeld in drie subthema's: het ontbreken van kaders en landelijke sturing, het gebrek aan kennis en bekendheid met gezinsgericht werken, en behoeften en suggesties voor beleidsontwikkeling.

4.3.1 Ontbreken van kaders en landelijke sturing

Binnen JC Zaanstad ontbreekt een structureel beleid voor gezinsgericht werken. Dit wordt door medewerkers als een belangrijke belemmering gezien voor het daadwerkelijk implementeren van gezinsgericht werken. Het ontbreken van richtlijnen zorgt ervoor dat personeel niet weet wat er van hen wordt verwacht, waardoor zij terugvallen op hun eigen interpretaties of voorkeuren.

*“Dus dat is eigenlijk wel de grootste barrière hierbinnen, omdat er geen beleid ten grondslag ligt.” –
(Participant 2, medewerker D&R)*

Door het ontbreken van formele protocollen en werkinstructies ontstaat er volgens medewerkers veel ruimte voor persoonlijke interpretatie. Dit wordt als problematisch ervaren, omdat het leidt tot uiteenlopende werkwijzen en een gebrek aan uniformiteit. Dit resulteert in een inconsistente uitvoering en vergroot het risico op ongelijke behandeling tussen gedetineerden. Een interne professional geeft aan dat er een collectieve aanpak nodig is om gezinsgericht werken te borgen binnen de inrichting.

“Maar ja dan is het ook weer een beetje van ja wat zijn de mogelijkheden qua protocollen en en beleid natuurlijk. We kunnen dat zelf natuurlijk allemaal heel mooi bedenken en uitdokteren wat het ideale plaatje is maar ja bepaalde werkwijze moet natuurlijk ook ehm besproken worden en inrichtingsbreed natuurlijk bekeken worden van hoe gaan we dat implementeren, want als iedereen maar natuurlijk doet wat denkt dat goed is dan wordt het een zootje” – (Participant 1, medewerker D&R)

Het ontbreken van landelijke sturing leidt tot een gebrek aan duidelijke kaders binnen JC Zaanstad. Dit kwam onder andere naar voren tijdens een observatie van de VC. Uit deze observatie blijkt echter dat gezinsomstandigheden slechts zelden structureel worden meegewogen in de besluitvorming rondom re-integratieverlof. Observaties van intakegesprekken met casemanagers en interviews met casemanagers bevestigen dat het ontbreken van een uniform kader leidt tot variatie in de uitvoering. Tijdens een observatie van een intakegesprek werd zichtbaar dat afdelingen binnen JC Zaanstad gebruikmaken van hun eigen formuleren en werkprocessen, wat resulteert in een onsamenhangende aanpak.

4.3.2 Beperkte kennis en bekendheid met gezinsgericht werken

Naast het ontbreken van formeel beleid ontbreekt ook de benodigde kennis en bekendheid met gezinsgericht werken onder medewerkers. Meerdere professionals gaven aan dat zij vaak niet weten welke mogelijkheden er zijn, zoals trainingen of specifieke interventies, en dat er geen proactieve houding bestaat om gezinsgericht werken bespreekbaar te maken. Deze onbekendheid zorgt ervoor dat medewerkers zich handelingsverlegen voelen in het bespreekbaar maken van het gezin van de gedetineerde.

“En dat is ook denk ik een beetje het gemis dat gezinsbenadering nog niet hierbinnen overal bekend is. Want dan ga je automatisch al doorvragen als je weet dat er bijvoorbeeld een training is of een intensieve aanpak is, oh ik vraag gelijk door, want misschien heeft die daar wat aan.” – (Participant 2, medewerker D&R)

“Maar het is heel vaak nog onwetendheid, wat moet ik ermee hoe ga ik ermee om hoe moet ik dit gesprek ook aanvliegen als casemanager met hem ja het is toch een gevoelig onderwerp” – (Participant 2, medewerker D&R)

Door een gebrek aan bekendheid met het trainingsaanbod voor vaders in detentie, worden gedetineerden hier door medewerkers doorgaans niet actief over geïnformeerd. Een vader in detentie gaf aan dat hij niet actief op de hoogte was gebracht van trainingen gericht op het vaderschap, maar dat hij flyers op een prikbord had gezien. Of een vader op de hoogte raakt van dit aanbod, lijkt eerder afhankelijk van toeval dan van structurele communicatie.

“Er hangen wel flyers, maar daar moet je toevallig zelf tegenaan lopen.” – (Participant 5, vader in detentie)

Daarnaast werd aangegeven dat het gebrek aan kennis over gezinsgericht werken mede voortkomt uit een tekortkoming in de basisopleiding. Een professional stelde dat casemanagers beschikken over algemene gesprekstechnieken, maar onvoldoende worden opgeleid om kwetsbare gesprekken, zoals het gezin van de gedetineerde, aan te kaarten.

“En sommigen, het is denk ik niet dat ze niet bereid zijn om het te doen, maar ook niet weten hoe het te doen. Dat dat het daar meer in zit. En wat jij zegt, in de basisopleiding zit het ook niet. Ja,

gesprekstechnieken zitten er wel in, maar meer conflicten, gewoon een trajectgesprek, maar niet om een kwetsbaar onderwerp aan te kaarten.” – (Participant 2, medewerker D&R)

Het ontbreken van kennis en beleid zorgt ervoor dat gezinsgericht werken nauwelijks een rol speelt in de dagelijkse begeleiding. Dit werd ook duidelijk in een observatie van een trajectgesprek, waarin een vader in detentie aangaf dat er nauwelijks met hem werd gesproken over zijn kinderen of over de rol als vader:

“Over kinderen praten ze hier niet” – (Participant 5, vader in detentie)

4.3.3 Behoeften en suggesties voor beleid

Ondanks het ontbreken van beleid en kennis kwamen in de interviews en observaties ook ideeën en suggesties naar voren voor het ontwikkelen van een gezinsgerichte aanpak. Medewerkers benadrukken dat het achtergebleven gezin en sociaal netwerk van de gedetineerden structureel moeten worden meegenomen in de beleidsvorming. Tijdens een observatie bij de VC werd bijvoorbeeld genoemd dat het achtergebleven gezin vaak in onzekerheid verkeert en aandacht en ondersteuning verdient binnen een gezinsgerichte aanpak. Daarnaast werd tijdens deze vergadering van het VC gesuggereerd dat familietherapie, georganiseerd vanuit de gemeente, een waardevolle toevoeging zou kunnen zijn. De interne professional benadrukte dat dit niet alleen betekenisvol zou zijn voor de gedetineerde zelf, maar ook voor het achtergebleven gezin.

Ook werd in een intakegesprek duidelijk dat er meer aandacht moet zijn voor niet-Nederlandse gedetineerden, bijvoorbeeld wanneer kinderen in het buitenland wonen. Een interne professional gaf aan dat dit specifieke uitdagingen met zich meebrengt, zoals het onderhouden van contact met kinderen op afstand, en dat dit vraagt om een beleid dat inspeelt op diverse gezinssituaties.

4.4 (Thema 3) De uitvoering van gezinsgericht werken door personeel is persoonsafhankelijk

De uitvoering van gezinsgericht werken binnen JC Zaanstad blijkt sterk afhankelijk van de houding, prioriteiten en werkwijzen van individuele medewerkers. Door het ontbreken van eenduidige richtlijnen en een beleid, krijgt gezinsgericht werken geen vaste plek in de uitvoering van het D&R-proces. Dit leidt tot verschillen tussen clusters, afdelingen en teams, maar ook tot variatie in de behandeling van individuele gedetineerden. In dit thema worden drie subthema's besproken: prioriteiten en waarden van medewerkers, verschillen in uitvoering en werkwijze, en belemmeringen door gebrek aan privacy en organisatorische randvoorwaarden.

4.4.1 Prioriteiten en waarden van medewerkers

Uit interviews en observaties blijkt dat medewerkers vaak geen prioriteit geven aan gezinsgericht werken. Uit een observatie kwam naar voren dat casemanagers aangaven veel tijd kwijt te zijn aan verlofaanvragen, waardoor er minder ruimte overblijft voor gezinsgericht werken. Daarnaast ligt de focus in de dagelijkse praktijk vooral op veiligheid en ordehandhaving, wat de aandacht voor het gezin verder onder druk zet. De interne professional ervaart het veiligheidsdenken als een belemmering voor het implementeren van gezinsgericht werken in de inrichting.

“Ja ja daar krijg je dus ook weer mee te maken en stukje kijk die er vaak is de bereidwilligheid wel ervan nou joh ik wil echt wel dat er het komt maar hoe gaan we het op veiligheid gebied doen dat is vaak de crux” – (Participant 2, medewerker D&R)

Ook speelt de beeldvorming over gedetineerden een rol. Uit de interviews blijkt dat medewerkers onderling verschillende visies hebben op gedetineerden: waar sommigen hen vooral benaderen als vader, blijven anderen vasthouden aan een meer strafrechtelijk perspectief. Tijdens een interview vertelde een interne professional over een gesprek met een collega, waarin de collega opmerkte: *“Oh, ben je nog steeds met gezinsbenadering bezig?”* De interne professional antwoordde daarop bevestigend: *“Ja. Ja.”*, waarop de collega vervolgde: *“Maar het zijn nog steeds boeven hè.”* De professional nuanceerde dit vervolgens met:

“Nou ja, ik zeg het zijn nog steeds boeven, maar het zijn ook vaders.” – (Participant 2, medewerker D&R)

Observaties lieten zien dat het menselijke aspect van het mentorschap steeds verder naar de achtergrond verdwijnt. Door personeelstekorten en een hoge werkdruk ligt de nadruk bij PIW'ers vooral op veiligheid en ordehandhaving, waardoor er minder ruimte is voor het voeren van verdiepende gesprekken of het ondersteunen van de gezinsrelaties van gedetineerden. Een terugkerende verklaring voor het ontbreken van gezinsgericht werken is de beperkte personele bezetting, waardoor dit thema geen prioriteit krijgt binnen de dagelijkse werkzaamheden.

“Nou, natuurlijk begint het bij personele bezetting. Dat het eerst op orde moet zijn.” – (Participant 1, medewerker D&R)

4.4.2 Verschillen in uitvoering en werkwijze

De uitvoering van gezinsgericht werken is niet alleen persoonsafhankelijk, maar verschilt ook per afdeling en team. Zoals besproken in 4.3.1 hanteren afdelingen en teams eigen formulieren en procedures, wat leidt tot verschillen in werkwijze en gebrek aan uniformiteit. Medewerkers geven aan dat er geen uniforme werkwijze bestaat; ieder cluster en team werkt met eigen formulieren en procedures. Dit werd bevestigd in een interview met een professional, waarin expliciet werd benoemd dat alle ‘kwadranten’ in JC Zaanstad op hun eigen manier werken en dat er weinig onderlinge communicatie is.

“Dit is een terugkerend onderwerp; allerlei stappen in het D&R-proces worden per inrichting, per afdeling en zelfs per functionaris net anders vormgegeven.” – (Participant 3, medewerker D&R)

Daarnaast werd in een observatie opgemerkt dat casemanagers op sommige afdelingen vaker langskomen bij PIW’ers, terwijl dat op andere afdelingen nauwelijks gebeurt. Dit wijst op verschillen in samenwerking tussen functies per afdeling.

Ook blijkt dat casemanagers in hun werkwijze persoonlijke afwegingen maken. Tijdens een intakegesprek werd geobserveerd dat een casemanager ervoor koos om geen vragen te stellen over kinderen wanneer een gedetineerde een seksueel delict met kinderen had begaan. Dit lijkt geen gestandaardiseerde werkwijze te zijn, maar een persoonlijke inschatting op basis van ervaring of intuïtie.

Ook de rol van de mentor blijkt afhankelijk van persoonlijke interpretatie. Een observatie laat zien dat het mentorschap niet wordt ingevuld als een vaste begeleidende rol, maar wordt bepaald door organisatorische factoren. Zo worden mentoren toegewezen op basis van de fysieke locatie van de cel, bijvoorbeeld de afdeling of verdieping waarop een gedetineerde verblijft. Bij overplaatsing naar een andere locatie binnen de inrichting krijgt de gedetineerde automatisch een nieuwe mentor. Een gedetineerde vertelde dat hij pas na vier maanden wist wie zijn mentor was en dat hij geen mentorgesprekken had gehad. Deze werkwijze wijst erop dat het mentorschap is ingericht op basis van praktische overwegingen, zoals celindeling. Dit illustreert dat de mentorrol in eerste instantie organisatorisch is vormgegeven, en niet vanuit een ondersteunende relatie.

Een mentor vertelde dat de manier van werken ook afhankelijk is van de individuele PIW’er. De ene PIW’er is meer op het kantoor te vinden, terwijl de ander juist veel op de afdeling aanwezig is (‘op het vlak’). Dit benadrukt dat het contact met de PIW’er voor de gedetineerde vaak afhangt van toeval en persoonlijke voorkeuren.

Ook bij bezoekenmomenten is sprake van inconsistente uitvoering. Een gedetineerde merkte op dat zijn ervaringen met familiebezoek sterk variëren, afhankelijk van welke medewerker aanwezig is. Soms mag hij zijn kind vasthouden, soms niet, wat leidt tot frustratie en onzekerheid.

4.4.3 Belemmeringen door gebrek aan privacy en organisatorische randvoorwaarden

Het gebrek aan privacy vormt een belemmering voor het bespreken van gezinssituaties van gedetineerden. Observaties lieten zien dat gesprekken vaak plaatsvinden op de afdeling, waar andere gedetineerden en medewerkers kunnen meeluisteren. Medewerkers nemen niet altijd de moeite om een geschikte ruimte te zoeken waar privacy gewaarborgd is, waardoor gedetineerden zich geremd voelen om gevoelige onderwerpen, zoals het gezin, aan te snijden. Dit laat zien dat het organiseren van een veilige en vertrouwelijke omgeving cruciaal is om gezinsgericht werken mogelijk te maken, maar dat deze randvoorwaarde in de praktijk vaak ontbreekt.

Daarnaast ontbreekt het aan structurele communicatie en informatie-uitwisseling tussen functies binnen JC Zaanstad. Medewerkers geven aan dat de samenwerking tussen casemanagers, PIW'ers en de gezinsfunctionaris niet goed is geborgd, en dat informatie-uitwisseling ad hoc plaatsvindt.

“Nou, ik denk dat in het algemeen, en ik denk voor elke inrichting, ik denk dat de communicatie sowieso an sich verbeterd kan worden. Over en weer.” – (Participant 1, medewerker D&R)

Hoewel veel medewerkers, zoals casemanagers, arbeidsmedewerkers en PIW'ers, toegang hebben tot het digitale systeem TULP, wordt de informatie in de praktijk onvoldoende benut voor samenwerking. TULP is een digitaal registratiesysteem waarin medewerkers gegevens van gedetineerden vastleggen met betrekking tot het D&R-proces. Tijdens een observatie werd expliciet benoemd dat TULP in theorie kansen biedt, maar dat deze niet worden gebruikt om de samenwerking en overdracht rondom gezinnen te versterken.

5. Conclusie en discussie

In dit hoofdstuk worden eerst de hoofdvraag en de deelvragen beantwoord op basis van de belangrijkste bevindingen en het theoretisch kader. Vervolgens volgt de discussie, waarin wordt gereflecteerd op de methodologische keuzes en de theorie. Het hoofdstuk sluit af met de aanbevelingen. Een overzicht van de theorieën, bijbehorende conclusies en ondersteuning van de data is opgenomen in Bijlage IV.

5.1 Conclusie

Vaders in detentie bevinden zich in een kwetsbare positie, waarbij het contact met kinderen en gezin onder druk staat. Ondersteuning van de ouder-kindrelatie tijdens detentie kan bijdragen aan het welzijn van kinderen en een succesvolle re-integratie van vaders (Murray & Farrington, 2008; Dallaire, 2007). In dit kwalitatieve onderzoek is onderzocht hoe binnen het D&R-proces van gedetineerde vaders in JC Zaanstad wordt gewerkt aan vaderschap en gezinsrelaties, en hoe deze toepassing varieert over de verschillende momenten in het proces. De thematische analyse leverde drie thema's op die gezamenlijk richting geven aan de beantwoording van de hoofd- en deelvragen: (1) gezinsgericht werken is van secundair belang, (2) het beleid ontbreekt, en (3) de uitvoering is persoonsafhankelijk. Deze thema's zijn sterk met elkaar verweven en vormen de basis van onderstaande conclusies.

5.1.1 Deelvraag 1

De eerste deelvraag in dit onderzoek is: *"Op welke manier wordt gezinsgericht gewerkt in het begin, gedurende en aan het einde van het D&R-proces?"*

In de beginfase van het D&R-proces, waaronder de backoffice, 24-uursintake, integrale intake van de inkomstenafdeling en intake van de casemanager, blijkt het gezin nauwelijks structureel onderwerp van gesprek. Deze bevinding bevestigt de verwachting vanuit de implementatietheorie (Fixsen et al., 2005): het ontbreken van training voor medewerkers, inrichtingsbrede formuleren en ruimte voor signalering belemmert toepassing. De institutionele theorie (DiMaggio & Powell, 1983) verklaart waarom deze afwezigheid voortduurt: zonder landelijk beleid blijft gezinsgericht werken onzichtbaar in processen en structuren.

Tijdens de detentieperiode wordt het gezin niet structureel besproken in mentor- en trajectgesprekken of MDO's. Hoewel sommige casemanagers erkennen dat het bespreekbaar maken van de gezinssituatie tot hun verantwoordelijkheid behoort, blijkt de mate waarin zij dit daadwerkelijk doen sterk afhankelijk van de persoon. In lijn met Lipsky's benadering van street-level bureaucracy (2010) maakt uitvoerend personeel voortdurend keuzes over wat zij prioriteren binnen hun takenpakket, zoals administratieve en veiligheidstaken. Het ontbreken van privacy op de afdeling versterkt deze

terughoudendheid onder de mentoren. Uit de observaties blijkt wel dat trajectgesprekken een geschikt moment vormen om de gezinssituatie van gedetineerden te bespreken. In de observaties van de MDO's werd de gezinssituatie daarentegen nauwelijks benoemd, waardoor deze overleggen onbenut blijven als moment om gezinsthema's structureel in te brengen.

In de laatste fase van het D&R-proces, bij het re-integratieverlof, speelt het gezin nauwelijks een rol in de besluitvorming. Observaties tonen aan dat gezinsinformatie pas laat in beeld komt, vaak op initiatief van de vader zelf door aanvraag voor verlof. Samenwerking met ketenpartners is ad hoc en onsamenhangend, wat opnieuw duidt op een gemis aan implementatievoorwaarden (Fixsen et al., 2005).

5.1.2 Deelvraag 2

De tweede deelvraag in dit onderzoek is: *"Welke bevorderende en belemmerende factoren zijn er in het D&R-proces van gezinnen met een vader in detentie, en geven deze aanleiding tot aanpassingen in het proces?"*

De belangrijkste belemmeringen bevinden zich op drie niveaus: beleidsmatig, organisatorisch en individueel. (1) Beleidsmatig ontbreekt het aan landelijke en lokale beleidssturing van JC Zaanstad die gezinsgericht werken verplicht stelt of ondersteunt. (2) Organisatorisch is er sprake van personeelstekort, tijdsdruk en gebrek aan samenwerking tussen functies zoals PIW'ers, casemanagers en de gezinsfunctionaris. Daarbij werken afdelingen en teams met verschillende procedures en formulieren, waardoor structurele ondersteuning afhankelijk blijft van locatie. (3) Individueel vermijden medewerkers gezinsthema's door handelingsverlegenheid en lage prioriteit. Deze bevindingen komen overeen met de voorspellingen uit de institutionele theorie (DiMaggio & Powell, 1983), de implementatietheorie (Fixsen et al., 2005) en de benadering van street-level bureaucracy (Lipsky, 2010).

Ook culturele barrières spelen een rol. Sommige medewerkers zien de gedetineerde primair als dader en niet als vader. Deze beeldvorming staat het erkennen van vaderschap als betekenisvolle sociale rol in de weg, wat haaks staat op de inzichten uit de levensloopbenadering (Sampson & Laub, 1993) en het symbolisch interactionisme (Blumer, 1969). Zonder erkenning van vaderschap blijft ondersteuning van het gezin uit, wat niet alleen het re-integratieproces belemmert, maar ook leidt tot ongelijke behandeling tussen vaders die mondig zijn of zelf initiatief tonen en vaders die minder assertief zijn.

Bevorderende factoren zijn beperkt, maar wel aanwezig. Sommige casemanagers tonen oprechte betrokkenheid en nemen initiatief om het gezin bespreekbaar te maken. Ook trajectgesprekken blijken een geschikt moment om het gezin te betrekken, wat naar voren kwam in de observatie van een dergelijk gesprek. Verder toont het pilotproject van een gezinsbenadering met intensieve ondersteuning van tien gezinnen aan dat maatwerk mogelijk is. Toch blijven ook deze initiatieven kwetsbaar zolang structurele inbedding ontbreekt.

5.1.3 Centrale conclusie

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt als volgt: *“Hoe wordt binnen het detentie- en re-integratieproces (D&R-proces) van gezinnen met een vader in detentie in het Justitieel Complex (JC) Zaanstad gewerkt aan vaderschap en gezinsrelaties, en hoe varieert deze over de momenten in het proces?”*

De resultaten van het onderzoek tonen aan dat gezinsgericht werken binnen JC Zaanstad slechts in beperkte mate structureel is geïntegreerd in het D&R-proces. De huidige werkwijze is grotendeels afhankelijk van de inzet en visie van individuele werknemers, wat leidt tot ongelijkheid in begeleiding en willekeur in toepassing. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat een gezinsbenadering pas begin 2024 is geïmplementeerd, waardoor structurele inbedding binnen processen, beleid en organisatiecultuur nog in ontwikkeling is. Tegelijkertijd belemmert de persoonsafhankelijke werkwijze op dit moment wel de realisatie van een maatschappelijk verantwoorde en toekomstgerichte re-integratie, zoals het D&R-proces beoogt.

Op verschillende momenten binnen het proces, van intake tot re-integratie, ontbreekt structurele aandacht voor het gezin. De ouder-kindrelatie wordt daardoor niet ondersteund. De afwezigheid van formeel beleid leidt tot een beperkte en inconsistente implementatie van gezinsgericht werken binnen het D&R-proces. Deze bevinding sluit aan bij de verwachting die voortkwam uit de institutionele theorie van DiMaggio en Powell (1983). Zolang gezinsgericht werken niet wordt opgenomen in landelijke richtlijnen of opgelegd via formeel beleid, blijft JC Zaanstad vasthouden aan bestaande routines die primair gericht zijn op orde en veiligheid. Daarnaast biedt de implementatietheorie van Fixsen et al. (2005) inzicht in de knelpunten op uitvoeringsniveau. Gezinsgericht werken is binnen JC Zaanstad nauwelijks ondersteund door noodzakelijke randvoorwaarden zoals scholing, samenwerking of duidelijke taakomschrijvingen. Het ontbreken van deze *core components* maakt de uitvoering afhankelijk van individuele inzet, wat leidt tot ongelijkheid in begeleiding en daarmee gevolgen heeft voor de re-integratie van vaders.

Ook blijkt uit de resultaten dat medewerkers, met name casemanagers en PIW'ers/mentoren, discretionaire ruimte ervaren rondom gezinsgericht werken. Zoals ook bij Lipsky (2010), maken zij binnen hun dagelijkse praktijk voortdurend afwegingen in wat prioriteit krijgt. Onder hoge werkdruk, beperkte tijd en een focus op veiligheid verschuiven onderwerpen als vaderschap of gezin daardoor gemakkelijk naar de achtergrond. Daarbij speelt ook een vorm van ‘projectmoeheid’ een rol (Brodin, 2011): medewerkers ervaren een opeenstapeling van beleidsinitiatieven zonder duidelijke samenhang, waardoor nieuwe thema's als gezinsgericht werken als extra last worden ervaren in plaats van als versterking van hun kerntaken.

Ten slotte krijgt vaderschap nauwelijks erkenning als betekenisvolle sociale rol binnen detentie. Terwijl de levensloopbenadering (Sampson & Laub, 1993) en het symbolisch interactionisme (Blumer,

1969) juist laten zien dat ouderschap kan fungeren als keerpunt in identiteitsontwikkeling en gedragsverandering. De inrichting speelt niet in op deze rol, waardoor vaderschap onvoldoende erkenning krijgt. Deze beperkte erkenning hangt samen met het eerder beschreven gebrek aan een eenduidige visie op gedetineerden binnen de inrichting. Dit ondermijnt eerder de sociale positie van vader en zijn gezin dan dat het deze versterkt.

Verbetering is nodig gedurende het hele D&R-proces, met name door een stevigere implementatie van gezinsgericht werken. Dit vraagt om aandacht op drie momenten: bij de start van detentie (intake en signalering), gedurende het traject (gesprekken en observaties), en aan het einde (re-integratieverlof en overdracht). Alleen door gezinsgericht werken structureel op te nemen in werkinstructies, gesprekken en beleid, én dit te ondersteunen met training, voldoende personele capaciteit, faciliteiten voor vertrouwelijke gesprekken en samenwerking met ketenpartners, kan deze benadering werkelijk geïntegreerd worden in het D&R-proces.

Concluderend laat dit onderzoek zien dat de afwezigheid van beleid rondom gezinsgericht werken ertoe leidt dat de uitvoering op dit moment afhankelijk is van de individuele invulling door medewerkers. In de praktijk betekent dit dat gezinsthema's soms wel, maar meestal niet aan bod komen, afhankelijk van wie aan de gedetineerde is toegewezen. Deze discretionaire ruimte, in combinatie met het feit dat mentoren worden toegewezen op basis van celindeling en niet op inhoudelijke gronden, zorgt voor willekeur in begeleiding. Hierdoor blijft ongelijkheid tussen gedetineerden in stand, wat bepalend is voor hun mogelijkheden tot gezinscontact en re-integratie. Bovendien draagt het structurele gebrek aan aandacht voor het gezin bij aan intergenerationele achterstand, zoals verklaard vanuit de theorie over sociale ongelijkheid (Silver, 1994; Wildeman & Western, 2010).

5.2 Discussie

In dit deel van het hoofdstuk worden de bevindingen van het onderzoek in een breder perspectief geplaatst. Er wordt gereflecteerd op de methodologische keuzes en op de mate waarin de theorieën de resultaten verklaren. Vervolgens worden op basis van dit onderzoek aanbevelingen gedaan.

5.2.1 Methodologische reflectie

De gekozen onderzoeksopzet sloot aan bij het interpretatieve paradigma, dat uitgaat van de gedachte dat sociale werkelijkheid wordt gevormd door betekenissen die mensen zelf toekennen aan hun ervaringen en interacties (Hennink et al., 2020; Braun & Clarke, 2021). Deze benadering bood ruimte om inzicht te krijgen in de praktijkervaringen van medewerkers van het D&R-proces binnen JC Zaanstad met betrekking tot gezinsgericht werken. Tegelijkertijd impliceert deze benadering dat de resultaten subjectief zijn, wat de generaliseerbaarheid beperkt. Door de inzet van meerdere databronnen en een analyseproces is echter geprobeerd deze beperking zoveel mogelijk te ondervangen. De thematische analyse is tot stand gekomen op basis van drie databronnen. Het semigestructureerde karakter van de interviews maakte het mogelijk om vast te houden aan centrale thema's, terwijl er tegelijk ruimte bleef voor onverwachte inzichten en persoonlijke ervaringen van de medewerkers. Door fysiek aanwezig te zijn bij intakegesprekken, trajectgesprekken en MDO's kreeg de onderzoeker inzicht in de wijze waarop gezinsgericht werken in de praktijk is vormgegeven, besproken of juist onderbelicht is gebleven. Daarnaast hebben documenten, zoals intakeformulieren, inzicht gegeven in het formele handelingskader en zijn mogelijke verschillen tussen beleid en uitvoering zichtbaar geworden.

Om de wetenschappelijke nauwkeurigheid van dit kwalitatieve onderzoek te versterken, is gebruikgemaakt van de *trustworthiness*-criteria van Lincoln en Guba (1986), zoals toegepast in thematische analyse door Nowell et al. (2017). Deze criteria omvatten: geloofwaardigheid (*credibility*), overdraagbaarheid (*transferability*), betrouwbaarheid (*dependability*) en bevestigbaarheid (*confirmability*), en dienden als een leidraad bij het ontwerp, de uitvoering en de verantwoording van het onderzoek.

Geloofwaardigheid verwijst naar de mate waarin de onderzoeksbevindingen een accuraat beeld geven van de onderzochte werkelijkheid (Nowell et al., 2017). De geloofwaardigheid werd vergroot via triangulatie van semigestructureerde interviews, participatieve observaties en documentenanalyse. Daarnaast werden de bevindingen besproken met de begeleiders en medestudenten binnen het Lectoraat Verslavingskunde en Forensische Zorg, om de interpretaties te toetsen. Per sleutelmoment, zoals de backoffice, integrale intake op de inkomstenafdeling, mentorgesprekken en re-integratieverlof, kon slechts één observatie of interview afgenomen worden. Hierdoor is niet of nauwelijks informatie

verkregen over de variatie in de uitvoering van deze momenten, wat de diepgang en geloofwaardigheid op dat vlak beperkt.

De overdraagbaarheid heeft betrekking op de mate waarin de onderzoeksresultaten relevant zijn voor andere contexten (Lincoln & Guba, 1986). Om dit te bevorderen, werd gedetailleerde contextinformatie gegeven over de onderzoekslocatie (JC Zaanstad), de betrokken doelgroepen en de specifieke sleutelmomenten binnen het D&R-proces. Door deze beschrijvingen wordt het mogelijk om in te schatten of de bevindingen toepasbaar zijn in andere situaties (Nowell et al., 2017). Hoewel het onderzoek specifiek is voor JC Zaanstad, zijn de bevindingen mogelijk ook relevant voor andere penitentiaire inrichtingen met een vergelijkbare organisatiestructuur. Het ontbreken van perspectieven van externe ketenpartners, zoals gemeenten, reclassering en Veilig Thuis, maakt dat de samenwerking tussen JC Zaanstad en deze organisaties onderbelicht blijft.

De betrouwbaarheid verwijst naar de consistentie en reproduceerbaarheid van het onderzoeksproces (Lincoln & Guba, 1986; Nowell et al., 2017). In dit onderzoek is de betrouwbaarheid versterkt door het structureel documenteren van alle stappen, waaronder de ontwikkeling van het codeboek, de keuzes in codering en de aanpassingen tijdens de analyse. Daarnaast volgde de onderzoeker voorafgaand aan de dataverzameling een interviewtraining, om de kwaliteit van de afgenomen interviews te waarborgen. Na de dataverzameling volgde de onderzoeker een training in Atlas.ti 25, gericht op het verbeteren van de kwaliteit van de analyse. Omdat de 24-uursintake uitsluitend via de documentenanalyse in kaart is gebracht, is mogelijk geen volledig beeld van de uitvoering van dit sleutelmoment verkregen.

Tot slot betreft de bevestigbaarheid de mate waarin de bevindingen het gevolg zijn van de data en niet van de bias van de onderzoeker (Lincoln & Guba, 1986). In dit onderzoek werd bevestigbaarheid versterkt door een intercoderprocedure: twee medestudenten, die vergelijkbaar onderzoek uitvoerden binnen het Lectoraat Verslavingskunde en Forensische Zorg, controleerden de coderingen en interpretaties. Dit droeg bij aan de transparantie en controleerbaarheid van de analyse (Nowell et al., 2017). De observaties vonden plaats tijdens reguliere werkmomenten, dat wil zeggen in een zo natuurlijk mogelijke setting. De aanwezigheid van de onderzoeker kan tot sociaal wenselijk gedrag hebben geleid. Om deze invloed te beperken, is voorafgaand aan de observaties duidelijk gecommuniceerd over de rol van de onderzoeker en het vertrouwelijke karakter van het onderzoek. Tijdens deze observaties mocht geen gebruik worden gemaakt van een laptop of opnameapparatuur, waardoor handmatige aantekeningen zijn gemaakt. Dit kan van invloed zijn geweest op de volledigheid van de vastgelegde gegevens en is daarmee een aandachtspunt voor de bevestigbaarheid van de data.

Tegelijkertijd moet worden benadrukt dat gebruik is gemaakt van een gelegenheidssteekproef: medewerkers die beschikbaar en bereid waren, namen deel aan het onderzoek. Twee van de

geïnterviewde casemanagers waren tijdens het onderzoek betrokken bij de pilot gezinsbenadering, wat mogelijk heeft bijgedragen aan een relatief positief beeld (selectiebias).

Al met al betekent dit dat het onderzoek waarschijnlijk eerder een optimistisch beeld dan een vertekend negatief beeld schetst van de toepassing van gezinsgericht werken. Ook kan de aanwezigheid van de onderzoeker tot sociaal wenselijk gedrag hebben geleid.

Tot slot moet worden benadrukt dat er binnen JC Zaanstad enkele gezinsgerichte initiatieven bestaan, zoals vader-kinddagen, het gebruik van familiekamers en een pilot met intensieve ondersteuning voor een beperkt aantal vaders. Over deze praktijken is in dit onderzoek echter geen specifieke informatie verzameld, waardoor mogelijke effecten en knelpunten buiten beeld blijven.

5.2.2 Reflectie op theorie

De gebruikte theorieën boden aanknopingspunten voor het opzetten van de interviewvragen en het interpreteren van de resultaten. Ze waren met name behulpzaam bij het beantwoorden van de hoofdvraag en deelvragen.

De institutionele theorie (DiMaggio & Powell, 1983) en de implementatietheorie (Fixsen et al., 2005) verklaren waarom gezinsgericht werken binnen JC Zaanstad onvoldoende is ingebed. Het ontbreken van beleid, duidelijke taakomschrijvingen en structurele ondersteuning sluit nauw aan bij deze theorieën. De street-level bureaucracy-benadering van Lipsky (2010) bood waardevolle inzichten in de uitvoering van beleid: de discretionaire ruimte van professionals leidde in de praktijk tot een focus op veiligheid en administratie, ten koste van gezinsthema's. Uit de data blijkt dat de wijze waarop deze ruimte wordt benut mede afhankelijk is van de intrinsieke motivatie van medewerkers, wat aansluit bij Lipsky's (2010) veronderstelling dat professionele afwegingen mede worden gestuurd door persoonlijke overtuigingen en taakopvattingen. Daarnaast bleek vaderschap als keerpunt in het leven van gedetineerden, zoals beschreven in de levensloopbenadering (Sampson & Laub, 1993) en het symbolisch interactionisme (Blumer, 1969), slechts beperkt zichtbaar in de praktijk. De beperkte aandacht voor deze rol binnen het D&R-proces wijst op het ontbreken van een gedeelde visie op het belang van vaderschap tijdens detentie.

Niet alle theorieën uit het theoretisch kader konden binnen dit onderzoek worden onderzocht. De waarde van gezinsrelaties voor re-integratie en recidivepreventie, zoals benadrukt in de sociale bindingstheorie (Hirschi, 1969), het sociaal kapitaal (Bourdieu, 1986; Coleman, 1988; Putnam, 2000) en netwerktheorieën (Bott, 1955; Granovetter, 1973), werd niet bevraagd in de interviews of geanalyseerd tijdens observaties. Hoewel bepaalde aspecten van deze theoretische perspectieven indirect naar voren kwamen in de data, zijn ze niet systematisch onderzocht. Ook de intergenerationele gevolgen van

detentie, zoals besproken door Bandura en Walters (1977), Dallaire (2007) en Murray en Farrington (2008), werden niet structureel onderzocht.

Het bleek echter te vroeg om deze aanvullende theoretische perspectieven te onderzoeken, aangezien gezinsgericht werken binnen JC Zaanstad nog nauwelijks wordt toegepast. Desondanks bieden deze theorieën aanknopingspunten voor zowel vervolgonderzoek als aanbevelingen binnen JC Zaanstad. In de volgende paragraaf worden beide perspectieven verder uitgewerkt.

5.2.3 Aanbevelingen

Op basis van dit onderzoek kunnen op meerdere momenten binnen het D&R-proces verbeterpunten worden benoemd om gezinsgericht werken structureel te verankeren. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de thematische analyse en worden ondersteund door de theorieën.

De eerste fase van detentie biedt kansen om het gezin van de gedetineerden systematisch in beeld te brengen. Uit de resultaten blijkt echter dat gezinssituaties nauwelijks worden besproken tijdens intakegesprekken, of slechts afhankelijk van de medewerker. Dit leidt tot gemiste kansen voor het verkrijgen van vroegtijdige informatie. Aanbevolen wordt om vragen over het gezin en kinderen van de gedetineerden standaard op te nemen in intakeformulieren en registratieprocedures, zodat het gezin structureel wordt meegenomen in de begeleiding. Theorieën over sociaal kapitaal (Bourdieu, 1986; Coleman, 1988; Putnam, 2000) onderstrepen het belang van sociale netwerken als beschermende factor tegen recidive. Vroege signalering kan bijdragen aan het behoud en herstel van deze netwerken. Aanbevolen wordt om uniforme werkprocessen en standaardvragenlijsten te ontwikkelen, waarin gezins- en kindfactoren structureel worden opgenomen. Denk hierbij aan een standaard intakeformulier waarin expliciet naar gezinssituatie, contact met kinderen en eventuele zorgsignalen wordt gevraagd. Ook kan een vaste gesprekstoel ontwikkeld worden voor casemanagers, om hen houvast te bieden bij het bespreekbaar maken van gezinsthema's.

In de dagelijkse praktijk blijft de begeleiding rondom gezinsgerelateerde thema's sterk persoonsafhankelijk. De inzet van mentoren verschilt per afdeling en gedetineerden zijn soms weken of maanden niet op de hoogte van wie hun mentor is. Aanbevolen wordt om de mentorrol structureel in te zetten. Ook ontbreekt op sommige afdelingen het gebruik van uniforme formulieren en gezinsgerichte werkvormen, waardoor sociale ondersteuning onsamenvattend verloopt. Daarnaast kan de deelname van ketenpartners en mentoren aan trajectgesprekken, zoals in de formele opzet is voorzien, helpen om gezinsdynamiek beter te begrijpen en hierop afgestemde plannen te maken. Dit kan worden uitgewerkt door in elk trajectgesprek standaard de gezinssituatie, de rol van het gezin in het D&R-proces en eventuele ondersteuningsbehoeften te bespreken. Dit vraagt tevens om betere samenwerking met ketenpartners, zodat gezinsinformatie wordt gedeeld en opgevolgd.

In de fase richting re-integratie komt naar voren dat gezinsinformatie nauwelijks wordt meegenomen in besluitvorming over verlof. Medewerkers ervaren het bespreken van gezinsthema's vaak als optioneel, wat ertoe leidt dat ouder-kindrelaties niet systematisch worden ondersteund. Aanbevolen wordt om gezinsinformatie expliciet mee te nemen in re-integratieplannen. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie (Hirschi, 1969), die stelt dat hechte relaties met gezinsleden gedragsregulering kunnen versterken en de kans op recidive kunnen verkleinen. Een concrete uitwerking hiervan zou kunnen zijn dat in re-integratieplannen een vast onderdeel wordt opgenomen waarin zowel risico's als beschermende factoren rondom het gezin worden vastgelegd. Deze informatie moet een structurele rol krijgen in besluitvorming over verlof en nazorg.

Opvallend is dat de positie van kinderen in beleid en praktijk grotendeels onzichtbaar blijft, ondanks duidelijke risico's op negatieve intergenerationele effecten. Uit theorieën zoals de sociale leertheorie (Bandura & Walters, 1977; Dallaire, 2007) en onderzoek (Murray & Farrington, 2008) blijkt dat kinderen van gedetineerde ouders een verhoogd risico lopen op psychosociale problemen en sociaal-maatschappelijke achterstand. Aanbevolen wordt om binnen JC Zaanstad expliciet aandacht te besteden aan de ouder-kindrelatie. Het voorkomen van intergenerationele achterstanden vraagt om beleid waarin de ouder-kindrelatie wordt erkend, ondersteund en beschermd, zodat kinderen zo min mogelijk nadelige gevolgen ondervinden van de detentie van hun vader. Concreet zou dit kunnen betekenen dat beleid verplicht stelt dat bij intake- en trajectgesprekken standaard aandacht wordt besteed aan de mogelijke aanwezigheid van kinderen, en dat waar nodig ketenpartners zoals jeugdzorg worden betrokken.

Op basis van dit onderzoek wordt aanbevolen om, in samenwerking met ketenpartners en beleidsmakers, te werken aan duidelijke kaders, gedeelde taakomschrijvingen en ondersteunende randvoorwaarden. Dit vraagt om opname van gezinsgericht werken als vast onderdeel in beleid en protocollen binnen JC Zaanstad. Er dienen heldere afspraken te worden gemaakt over taakverdeling: bijvoorbeeld dat de mentor verantwoordelijk is voor signalering en laagdrempelig contact, terwijl de casemanager het gezinscontact structureel bespreekt in het trajectgesprek. Ook moet personeel hiervoor worden getraind, zodat zij voldoende handelingsbekwaam zijn om gezins- en kindfactoren bespreekbaar te maken.

Vervolgonderzoek kan aansluiten bij een breder onderzoekstraject binnen het Lectoraat, waarin de bredere context van gezinsgericht werken in detentie nader wordt verkend. Daarnaast is het van belang om specifieke interventies, zoals de structurele inzet van de mentorrol of systeemgerichte gesprekken, te evalueren op uitvoerbaarheid en effect.

Ook de verschillen tussen penitentiaire inrichtingen verdienen aandacht: cultuur, procedures of samenwerking met externe partijen kunnen sterk uiteenlopen, wat mogelijk leidt tot andere bevorderende

of belemmerende factoren. Twee medestudenten hebben parallel aan dit onderzoek soortgelijke studies uitgevoerd in andere inrichtingen, wat waardevolle aanknopingspunten biedt voor een vergelijkende analyse.

Uit dit onderzoek blijkt dat gezinsgericht werken in het D&R-proces nog in de kinderschoenen staat. Er is op meerdere niveaus nog veel te doen om te zorgen dat ouder-kindrelaties structureel worden meegenomen in begeleiding, besluitvorming en beleid. Toekomstig onderzoek kan hieraan bijdragen, mits het dicht bij de praktijk blijft en nadrukkelijk de perspectieven van gedetineerde vaders en hun gezinnen meeneemt.

Literatuurlijst

- Appelman, A., Dirkzwager, A. J. E., & Van der Laan, P. H. (2021). Vaderschap in detentie: Een verkennende studie naar vader-kindcontact en ondersteuningsbehoeften van gedetineerde vaders. WODC. <https://doi.org/10.5553/BOOM/266627072021002001002>
- Arditti, J. A., & Johnson, E. I. (2022). A family resilience agenda for understanding and responding to parental incarceration. *American Psychologist*, 77(1), 56–70. <https://doi.org/10.1037/amp0000891>
- Bandura, A., & Walters, R. H. (1977). *Social learning theory* (Vol. 1, pp. 141-154). Englewood Cliffs, NJ: Prentice hall.
- Blumer, H. (1969). *Symbolic interactionism: Perspective and method*. Univ of California Press.
- Bott, E. (1955). Urban families: Conjugal roles and social networks. *Human Relations*, 8(4), 345–384. <https://doi.org/10.1177/001872675500800403>
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood Press.
- Braun, V., & Clarke, V. (2021). *Thematic analysis: A practical guide*. SAGE Publications Ltd.
- Braun, V., & Clarke, V. (2023). How to use thematic analysis with interview data. *Health Psychology Review*, 17(1), 75–87. <https://doi.org/10.1080/17437199.2022.2161594>
- Brodtkin, E. Z. (2011). Policy work: Street-level organizations under new managerialism. *Journal of public administration research and theory*, 21(suppl_2), i253-i277.
- Clancy, A., & Maguire, M. (2017). Prisoners and their children: An innovative model of ‘whole family’ support. *European Journal Of Probation*, 9(3), 210–230. <https://doi.org/10.1177/2066220317742634>
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94(Supplement), S95–S120. <https://doi.org/10.1086/228943>
- Dallaire, D. H. (2007). Children with incarcerated mothers: Developmental outcomes, special challenges and recommendations. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 28(1), 15-24.
- Dienst Justitiële Inrichtingen. (z.d.). Re-integratiecentrum. Ministerie van Justitie en Veiligheid. Geraadpleegd op 9 juni 2025, van <https://www.dji.nl/justitiabelen/volwassenen/reintegratie/idee-en-praktijk/re-integratie-centrum>
- Dienst Justitiële Inrichtingen. (2021). *Vrijheden en re-integratie: Beleidskader*. Ministerie van Justitie en Veiligheid. <https://www.dji.nl/documenten/publicaties/2021/01/01/vrijheden-en-re-integratie-beleidskader>
- DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. (1983). The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American sociological review*, 147-156.

- Fixsen, D. L., Naoom, S. F., Blase, K. A., Friedman, R. M. & Wallace, F. (2005). Implementation research: A synthesis of the literature. Tampa, FL: University of South Florida, Louis de la Parte Florida Mental Health Institute, The National Implementation Research Network (FMHI Publication #231).
- Freeman, L. C. (2004). *The development of social network analysis: A study in the sociology of science*. Empirical Press.
- Gezinsbenadering. (2022). *Waarom doen we dit?* <https://www.gezinsbenadering.nl/waarom-doen-we-dit>
- Goffman, E. (1961). *Asylums: Essays on the social situation of mental patients and other inmates*. Penguin Books.
- Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360–1380. <https://doi.org/10.1086/225469>
- Hazel, N., Goodfellow, P., Wright, S., Lockwood, K., McAteer, L., Francis, V., & Wilkinson, S. (2016). *The role of family support in resettlement: a practitioner's guide*. Beyond youth custody. Geraadpleegd op 29 april '25 van <http://www.beyondyouthcustody.net/wp-content/uploads/The-roleof-family-support-in-resettlement-a-practitioners-guide.pdf>
- Hennink, M., Hutter, I., & Bailey, A. (2020). *Qualitative research methods*. SAGE.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. University of California Press.
- Kinderombudsman. (2017, november). Zie je mij wel? Kinderen met een ouder in detentie. *Kinderombudsman*. https://www.kinderombudsman.nl/system/files/inline/Kinderombudsman-Ziejemijwel-kinderenmeteenouderindetentie-printversie_0.pdf
- Lee, H., & Wildeman, C. (2021). Assessing mass incarceration's effects on families. *Science*, 374(6565), 277–281. <https://doi.org/10.1126/science.abf7777>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1986). But is it rigorous? Trustworthiness and authenticity in naturalistic evaluation. *New Directions for Program Evaluation*, 30, 73–84. <https://doi.org/10.1002/ev.1427>
- Lipsky, M. (2010). *Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public service*. Russell sage foundation.
- Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2022). *Jaarverslag 2022 Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI)*. Dienst Justitiële Inrichtingen. <https://www.dji.nl/publicaties/jaarverslagen/2023/05/17/jaarverslag-dji-2022>
- Murray, J., & Farrington, D. P. (2008). The effects of parental imprisonment on children. *Crime and justice*, 37(1), 133-206.
- Nowell, L. S., Norris, J. M., White, D. E., & Moules, N. J. (2017). Thematic analysis: Striving to meet the

- trustworthiness criteria. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1), 1–13.
<https://doi.org/10.1177/1609406917733847>
- Poehlmann-Tynan, J., & Turney, K. (2021). A developmental perspective on children with incarcerated parents. *Child Development Perspectives*, 15(1), 3–11. <https://doi.org/10.1111/cdep.12391>
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Sampson, R. J., & Laub, J. H. (1993). Crime in the making: Pathways and turning points through life. *Crime & Delinquency*, 39(3), 396–396.
- Sampson, R. J., & Laub, J. H. (1997). A life-course theory of cumulative disadvantage and the stability of delinquency. *Developmental theories of crime and delinquency*, 7, 133–161.
- Silver, H. (1994). Social exclusion and social solidarity: Three paradigms. *Int'l Lab. Rev.*, 133, 531.
- Turney K and Marín E (2022) Paternal incarceration: Resilience in father-child relationships. In: Glick JE, King V and McHale SM (eds) *Parent-Child Separation*. Cham, Switzerland: Springer, pp.109–130. DOI: 10.1007/978-3-030-87759-0_5.
- Venema, S., Blaauw, E., Dijkstra, M., & De Groot, M. (2021). Op weg naar kindvriendelijke penitentiaire inrichtingen : De Gezinsbenadering in de PI Veenhuizen. *Sancties*, 26(2), 114–120. <https://research.rug.nl/nl/publications/towards-child-friendly-prisons-the-family-approach-in-the-prison>
- Venema, S., & Blaauw, E. (2023). An exploration of imprisoned fathers’ needs in the Netherlands. *Prison Service Journal*, (264), 11–17.
<https://research.rug.nl/en/publications/an-exploration-of-imprisoned-fathers-needs-in-the-netherlands>
- Venema, S. (2024). Paternal imprisonment, fatherhood, and family relationships. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen.
<https://doi.org/10.33612/diss.859673344>
- Venema, S. D., Glasbergen, P., Haan, M., Blaauw, E., & Veenstra, R. (2024). Experiences of fatherhood in prison: A thematic analysis of differences between fathers in a family approach programme and a comparison group. *European Journal Of Criminology*, 21(4), 533–555.
<https://doi.org/10.1177/14773708241227682>
- Verhagen, A., Janssen, J., & Claes, B. (2022). Detentie en vaderschap. *PROCES*, 101(3), 173–184.
<https://doi.org/10.5553/proces/016500762022101003003>
- Wildeman, C., & Western, B. (2010). Incarceration in fragile families. *The future of children*, 157–177.

Bijlage I – Overzicht van theorieën, verwachtingen en interviewvragen

Theorie	Verwachte bevinding	Relevante interviewvragen
<u>Organisatietheorie / implementatietheorieën</u>		
Institutionele theorie (DiMaggio & Powell, 1983)	Gezinsgericht werken is beperkt zichtbaar in formele procedures zonder externe druk	- “In hoeverre ervaart u dat ontwikkelingen rondom gezinsgericht werken (zoals nieuwe werkwijzen, projecten of beleid) binnen de inrichting beïnvloed worden door verwachtingen vanuit bijvoorbeeld landelijke richtlijnen, beleidskaders of andere inrichtingen?” (Casemanager, trajectgesprekken, MDO)
Street-level Bureaucracy (Lipsky, 2010) en ‘projectmoeheid’ (Brodin, 2011)	Toepassing van gezinsgericht werken verschilt per casemanager door discretionaire ruimte.	- “Ervaar je in je werk ruimte om eigen keuzes te maken in de mate waarin je aandacht besteedt aan ouderschap/gezin? Wat beïnvloedt deze keuzes?” (Casemanager, mentorgesprekken, trajectgesprekken, MDO) - “Zijn er elementen van gezinsgericht werken die wel formeel zijn opgenomen in beleid of processen, maar in de praktijk lastig zijn om echt toe te passen? Waar ligt dat aan?” (Casemanager, trajectgesprekken, MDO, re-integratieverlof)
Implementatietheorie (Fixsen et al., 2005) en organisatieverandering	Gebrek aan randvoorwaarden beperkt structurele implementatie van gezinsgericht werken.	- “Wat zou je nodig hebben om op een structurele manier aandacht te kunnen besteden aan ouderschap/gezin voor zoveel mogelijk gedetineerden? (En hoe belangrijk is dit?)” (Backoffice, 24-uursintake integrale intake, casemanager, mentorgesprekken, trajectgesprekken, MDO, re-integratieverlof)
<u>Sociaal kapitaal / netwerktheorieën</u>		
Sociale binding (Hirschi, 1969) en sociaal kapitaal (Coleman, 1988; Putnam, 2000; Bourdieu, 1986)	Ondersteuning van ouder-kindrelaties is cruciaal voor re-integratie, maar kwetsbaar zonder hulp.	- “Welke rol denk jij dat jouw werk zou kunnen spelen om gedurende de gehele detentieperiode meer aandacht te krijgen voor ouderschap/gezin in het D&R-plan van gedetineerden?” (Backoffice, 24-uursintake, integrale intake, mentorgesprekken, trajectgesprekken, MDO’s, re-integratieverlof)

		- “Gebeurt er weleens dat je tijdens ... signalen oppikt van problemen of juist ondersteuningsbehoeften in gezinnen? Wat doe je dan?” (Backoffice, 24-uursintake, integrale intake, mentorgesprekken, trajectgesprekken, MDO)
Netwerkttheorie (Bott, 1955) en sociaal leertheorie (Bandura & Walters, 1977)	Gezinsbanden geven structuur aan gedrag, maar raken verstoord tijdens detentie zonder ondersteuning.	- “Welke rol denk jij dat jouw werk zou kunnen spelen om gedurende de gehele detentieperiode meer aandacht te krijgen voor ouderschap/gezin in het D&R-plan van gedetineerden?” (Backoffice, 24-uursintake, integrale intake, mentorgesprekken, trajectgesprekken, MDO's, re-integratieverlof)
Levensloopbenadering (Sampson & Laub, 1993) en symbolisch interactionisme (Blumer, 1969)	Vaderschap kan fungeren als keerpunt richting gedragsverandering, mits ondersteund.	- “Hoe ervaart u uw rol als ouder in detentie?” (Interview gedetineerde vaders) - “Op welke momenten en door wie wordt er met u gesproken over uw rol als ouder?” (Interview gedetineerde vaders)
Theorie over sociale ongelijkheid (Silver, 1994; Wildeman & Western, 2010)	Het ontbreken van gezinsbenadering vergroot de kans op intergenerationele achterstand.	- “Hoe kan je er zeker van zijn dat een re-integratieverlof op grondslag van ouderschap en gezin ook in het belang is van de veiligheid en het welzijn van kinderen?” (Re-integratieverlof) - “Welke informatie van ketenpartners is nodig om een goed besluit te nemen over het re-integratieverlof rondom ouderschap/gezin in het belang van de veiligheid en het welzijn van kinderen?” (Re-integratieverlof)

Bijlage II – Informed Consent-formulier

Onderzoek Gezinsbenadering – externe professionals

Beste,

Wij zijn Floor Janssen en <onderzoeker 2>. Wij onderzoeken wat gevangenis en ketenpartners zouden kunnen doen om gezinnen waarbij de ouder in detentie zit te ondersteunen. Hiervoor zijn we benieuwd naar de ervaringen en perspectieven van interne en externe betrokken professionals.

Waarom?

Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in het onderwerp ‘ouderschap en detentie’ vanuit het perspectief van verschillende professionals binnen en buiten het gevangeniswezen. Op deze manier willen gezamenlijk toewerken naar een samenwerkende aanpak rondom ouderschap en detentie in de penitentiaire inrichting, en uiteindelijk op landelijk niveau. Uw ervaringen en ideeën zijn hiervoor erg belangrijk. Het onderzoek wordt uitgevoerd door de Hanzehogeschool Groningen.

Wat betekent meedoen aan het onderzoek?

Tijdens dit interview stellen wij u vragen over **uw ideeën en ervaringen rondom dit thema**. Het gesprek duurt **maximaal een uur**.

Meedoen aan het onderzoek is geheel vrijwillig. Er zijn geen goede of foute antwoorden. **Als u het antwoord op een vraag niet weet, of als u liever niet wilt antwoorden, dan kunt u dit aangeven**. Als u niet wilt deelnemen, dan heeft dit geen gevolgen voor u. U kunt uw medewerking aan het onderzoek stoppen of deelname weigeren zonder reden. U hoeft geen antwoord te geven op vragen die u liever niet wilt beantwoorden. U kunt de tijd nemen om erover na te denken of u wilt meedoen of niet. Er zijn geen fysieke, juridische of economische risico's verbonden aan uw deelname aan het onderzoek.

Wat gebeurt er met uw antwoorden?

Uw privacy wordt maximaal beschermd. Er wordt geen vertrouwelijke informatie of persoonsgegevens van of over u naar buiten gebracht. Het onderzoek is **anoniem**. We noteren geen namen voor het onderzoek. De antwoorden die u geeft, zijn niet terug te herleiden naar u als persoon. De gegevens worden opgeslagen in een beveiligde digitale omgeving van de Hanzehogeschool Groningen. De gegevens worden niet gedeeld met andere organisaties. Alleen de onderzoekers van ons onderzoeksteam hebben toegang tot uw antwoorden. De gegevens worden niet gedeeld met andere partijen. Na 10 jaar worden de gegevens verwijderd.

Tijdens het interview worden **audio-opnames** gemaakt. Dit doen we alleen als u hiervoor toestemming geeft. Dit zullen we zo nog vragen. De audio-opnames gebruiken we alleen om het interview uit te werken. Nadat de opname is verwerkt, wordt de opname gewist.

Wanneer u van gedachten verandert en besluit om niet meer mee te willen doen aan het onderzoek, dan kunt u dit op elk moment aangeven. De audio-opname wordt vervolgens verwijderd. Het stoppen met deelname aan het onderzoek heeft geen gevolgen voor u. Dit kan ook wanneer het interview al afgelopen is. Als u dan alsnog besluit om te stoppen met deelname aan het onderzoek, dan kunt u dit doorgeven aan ons. De audio-opname wordt vervolgens verwijderd.

Het interview wordt verwerkt in een onderzoeksverslag. **Wij zorgen ervoor dat u niet terug te herleiden bent in de verslaglegging.** Uw naam en andere persoonlijke gegevens zullen niet verwerkt worden in het onderzoeksverslag.

Heeft u vragen over het onderzoek?

Neem contact op met Petrick Glasbergen (projectleider Hanzehogeschool Groningen) via p.p.j.m.n.glasbergen@pl.hanze.nl.

Toestemmingsformulier

Wilt u meedoen aan het onderzoek?

☐

Ja, ik geef toestemming om mee te doen aan het onderzoek.

Ik ben voldoende geïnformeerd over het onderzoek en heb geen verdere vragen.

☐

Nee, ik doe niet mee aan het onderzoek.

Als u niet meedoet aan het onderzoek, zou u dan aan willen geven waarom u niet meedoet?

Dit is niet verplicht, maar helpt ons wel om het onderzoek te verbeteren.

Gaat u
akkoord
dat we
audio-

opnames maken tijdens het interview? *Deze opnamen worden alleen voor onderzoek gebruikt en worden nooit gedeeld met andere partijen.*

☐

Ja

☐

Nee

De onderzoeker verklaart door het ondertekenen van dit formulier dat het toestemmingsformulier naar waarheid is ingevuld:

Naam onderzoeker:

Datum:

Handtekening onderzoeker: _____

Interview-ID:

(noteer het interview-ID hier, zodat we de vragenlijst kunnen linken aan het interview)

Locatie penitentiare inrichting:

(noteer de locatie van de PI zodat we de vragenlijst kunnen linken aan het interview)

Bijlage III – Interviewschema

Backoffice.

Welke informatie weten we bij binnenkomst van de gedetineerde en zijn gezin, en aan welke ketenpartner stellen we welke vraag om het gezin beter in beeld te krijgen?

- Kernvraag: wat is de rol van backoffice in gezinsgericht werken verankeren in het D&R-plan? Als we willen werken aan gezin/ouderschap tijdens D&R-plan, dan is de juiste informatie nodig om te weten welke doelen en acties in het belang zijn van de veiligheid/het welzijn van kinderen. Je wil in een vroeg stadium al weten of je te maken hebt met een ondersteunende of juist risicovolle gezinssituatie. Deze informatie is op verschillende plekken aanwezig, soms bij de PI zelf, maar vaak ook bij de ketenpartners (gemeenten, reclassering, jeugdzorgorganisaties, etc.). We weten dat deze informatie vaak niet terechtkomt in het D&R-plan. Hoe zouden we ervoor kunnen zorgen dat dit wel lukt, en wat is hierin de rol van de backoffice? Welke rol zou de backoffice kunnen spelen om tijdens de detentie op een structurele manier te werken aan ouderschap/gezin? Dit willen we graag verkennen met jou.

1. Beschikbare informatie over gedetineerden en hun gezin

- *OPENING: Hoe belangrijk denk jij dat de backoffice is in het verankeren van gezinsgericht werken in het gevangeniswezen?
- Welke informatie is er beschikbaar over een nieuwe gedetineerde rondom ouderschap/gezin?
  - Informatie vanuit de PI zelf (bijv. vanuit BAD, bevolkingsadministratie, medische dienst, risicoscreener geweld, 24-uursintake PIW, etc.)
  - Informatie over de levensomstandigheden van gedetineerden met betrekking tot ouderschap/gezin vanuit het justitieel persoonsdossier (via JD online) en centraal digitaal depot/dossier (CDD+)
  - Informatie vanuit ketenpartners (waaronder gemeenten, reclassering, OM, politie, jeugdzorg, ZVH'en, CJIB, Administratie- en Informatiecentrum voor de Executieketen (AICE), andere PI's, etc.)
- Welke specifieke informatie zit hierin als het gaat om ouderschap/gezin? Bijv. kindcheck van politie?
- Welke informatie rondom ouderschap/gezin is ergens beschikbaar, maar komt nog niet bij jou terecht?

2. Gebruik van informatie in het D&R-plan

- *Wat doe je concreet met deze informatie in het kader van het D&R-plan?
- Zie jij mogelijkheden om meer informatie te vergaren of informatie op een andere manier te verwerken, zodat er gewerkt kan worden aan doelen rondom ouderschap/gezin in het D&R-plan?

3. De rol van de backoffice in gezinsgericht werken

- * Welke rol denk jij dat het werk van de backoffice zou kunnen spelen om gedurende de gehele detentieperiode meer aandacht te krijgen voor ouderschap/gezin in het D&R-plan van gedetineerden?
- * Hoe belangrijk denk jij dat de backoffice is in het verankeren van gezinsgericht werken in het gevangeniswezen?
- Gebeurt het weleens dat je tijdens dit proces signalen oppikt van problemen of juist ondersteuningsbehoeften in gezinnen? Wat doe je dan?

4. Knelpunten en verbeteringen

- * Welke barrières en knelpunten zijn er in de rol van de backoffice om ouderschap/gezin te verwerken in het D&R-plan?
- * Wat zou je nodig hebben om op een structurele manier aandacht te kunnen besteden aan ouderschap/gezin voor zoveel mogelijk gedetineerden in het werk van de backoffice?

5. Tijdsaspect en implementatie

- * Zou het extra tijd kosten om op een zorgvuldige manier aandacht te besteden aan ouderschap en gezin in het D&R-proces van gedetineerden in het werk van de backoffice?
- Kan het ook op een manier dat het geen extra tijd kost, maar dat het slim wordt verwerkt in de huidige werkzaamheden? Hoe zou dit eruitzien?

Interviewschema casemanagers:

1. Algemene intakeprocedure

- *OPENING: Hoe belangrijk denk jij dat de casemanager is in het verankeren van gezinsgericht werken in het gevangeniswezen?
- *Na hoeveel dagen/weken na binnenkomst vindt de intake doorgaans plaats?
- Wordt de intake van de casemanager bij alle gedetineerden uitgevoerd? Zo niet, waarom niet?

2. Gegevensverzameling rondom ouderschap/gezin

- *Welke informatie over ouderschap/gezin wordt tijdens de intake verzameld? Waar komt deze informatie vandaan?
- *Welke vragen worden gesteld om inzicht te krijgen in de gezinssituatie?
- *Hoe wordt deze informatie geregistreerd en welke professionals hebben toegang?

3. Re-integratiedoelen en ketenpartners

- *In hoeverre worden re-integratiedoelen opgesteld rondom ouderschap/gezin tijdens de intake?
- *Wordt er informatie van ketenpartners meegenomen bij het opstellen van deze doelen?
- In hoeverre bevat de risicoscreener relevante informatie over het gezin? Wordt dit in de praktijk benut?

4. Samenwerking en doorverwijzing

- Wordt er contact gezocht met ketenpartners over gezinsgerichte doelen? Wanneer wel/niet?
- * Ketenpartners kunnen zelf met de gedetineerde spreken tijdens de intakefase – gebeurt dit? Hoe verloopt dit?
- * Welke vervolgacties zet je als casemanager uit na de intake als het gaat om gezinsgerichte doelen?

5. Knelpunten en verbeteringen

- * Welke barrières zijn er bij het integreren van gezinsgericht werken in het D&R-plan via de intake?
- * Wat zou er nodig zijn om structureel aandacht te besteden aan ouderschap/gezin bij intake?
- Zou dit extra tijd kosten? Of kan het efficiënter binnen bestaande werkzaamheden?

6. Belang en optimalisatie van de intake

- * Hoe belangrijk is de intake voor het verankeren van gezinsgericht werken in het gevangeniswezen?

7. Eigen vragen Floor – theorie

- Hoe ervaart u het als er binnen PI Leeuwarden nieuwe werkwijzen of projecten worden geïntroduceerd?
- Hoe staat u over het algemeen tegenover veranderingen in werkwijzen binnen de organisatie?

- In hoeverre ervaart u dat ontwikkelingen rondom gezinsgericht werken (zoals nieuwe werkwijzen, projecten of beleid) binnen de inrichting beïnvloed worden door verwachtingen vanuit bijvoorbeeld landelijke richtlijnen, beleidskaders of andere inrichtingen?
- Ervaar je in je werk ruimte om eigen keuzes te maken in de mate waarin je aandacht besteedt aan ouderschap/gezin? Wat beïnvloedt deze keuzes?
- Zijn er elementen van gezinsgericht werken die wel formeel zijn opgenomen in beleid of processen, maar in de praktijk lastig zijn om echt toe te passen? Waar ligt dat aan?

Mentorgesprekken:

1. Structuur en frequentie van mentorgesprekken

- *OPENING: Hoe belangrijk denk jij dat de mentorgesprekken zijn in het verankeren van gezinsgericht werken in het gevangeniswezen?
- * Na hoeveel dagen/weken na binnenkomst vindt de intake van de mentor doorgaans plaats? Is dit het eerste gesprek met de mentor?
- * Vindt dit plaats in het HvB of in de gevangenis? Of allebei?
- * Wordt de intake (of het eerste gesprek) van de mentor bij iedereen uitgevoerd? Hoeveel procent naar schatting wel/niet?
- Wat maakt dat het niet altijd lukt om de intake uit te voeren?
- Hoe vaak worden mentorgesprekken gevoerd?

2. Informatie over ouderschap/gezin in mentorgesprekken

- * Welke informatie rondom ouderschap/gezin wordt meegenomen in de mentorgesprekken (inclusief intake) rondom het D&R-plan?
  - Uit het gesprek: welke vragen worden gesteld om informatie in te winnen rondom ouderschap/gezin?
  - Van backoffice: welke informatie is hierin relevant als het gaat om ouderschap/gezin?
  - Van ketenpartners: welke informatie is hierin relevant als het gaat om ouderschap/gezin?
- * Als uit het gesprek nieuwe informatie naar voren komt, waar wordt deze informatie geregistreerd? Hoe zorg je ervoor dat dit in het D&R-plan terechtkomt? Welke gevangenisprofessionals kunnen bij deze geregistreerde informatie?

3. Mentorgesprekken en observaties in de praktijk

- * De mentor observeert, samen met andere PIW'ers, het gedrag van de gedetineerde op de afdeling. In hoeverre komen deze observaties terug in het D&R-plan als het gaat om doelen rondom ouderschap en gezin?
- * Is het in teamvergaderingen wenselijk om te overleggen over ouderschap en gezin in het D&R-plan?
- In hoeverre is er contact met andere gevangenisprofessionals over mentorgesprekken in relatie tot doelen rondom ouderschap/gezin uit het D&R-plan? Denk hierbij aan casemanagers, collega-PIW'ers, re-integratietrainers, etc. Wat is de inhoud van dit contact?

4. Informatie-uitwisseling en samenwerking met ketenpartners

- * Wordt informatie uit mentorgesprekken ook gedeeld met ketenpartners? Wanneer wel en wanneer niet? Om welke ketenpartners gaat het dan?

- * In hoeverre wordt bij het opstellen van re-integratiedoelen ook rekening gehouden met informatie van ketenpartners?

5. De rol van mentorgesprekken in gezinsgericht werken

- * Welke rol spelen doelen rondom ouderschap/gezin uit het D&R-plan in de mentorgesprekken?
- * Welke acties zet je als mentor uit om te werken aan doelen uit het D&R-plan rondom ouderschap/gezin? Denk hierbij aan trainingen, OKD, bezoek, familiekamer, etc. (komt dit vanuit de mentor zelf, of wordt dit vanuit een trajectgesprek/ MDO bepaald)
- * Welke rol denk jij dat de mentorgesprekken zouden kunnen spelen om gedurende de gehele detentieperiode meer aandacht te krijgen voor ouderschap/gezin in het D&R-plan van gedetineerden?

6. Knelpunten en verbeteringen

- * Zie jij mogelijkheden om meer informatie te vergaren of informatie op een andere manier te verwerken binnen de mentorgesprekken, zodat er gewerkt kan worden aan doelen rondom ouderschap/gezin in het D&R-plan? Welke rol spelen de trajectgesprekken en het multidisciplinair overleg hierin?
- Gebeurt het weleens dat je tijdens mentorgesprekken signalen oppikt van problemen of juist ondersteuningsbehoeften in gezinnen? Wat doe je dan?
- * Welke barrières en knelpunten zijn er rondom de rol van de mentorgesprekken om ouderschap/gezin te verwerken in het D&R-plan?
- * Wat zou je nodig hebben om op een structurele manier aandacht te kunnen besteden aan ouderschap/gezin voor zoveel mogelijk gedetineerden tijdens de mentorgesprekken?

7. Tijdsaspect en implementatie

- * Zou het extra tijd kosten, zo ja hoeveel, om op een zorgvuldige manier aandacht te besteden aan ouderschap en gezin in het D&R-proces van gedetineerden in de mentorgesprekken? En in het werk van PIW'ers in bredere zin?
- Kan het ook op een manier dat het geen extra tijd kost, maar dat het slim wordt verwerkt in de huidige werkzaamheden? Hoe zou dit eruitzien?
- * Hoe belangrijk denk jij dat de mentorgesprekken zijn in het verankeren van gezinsgericht werken in het gevangeniswezen?

Eigen vragen Floor – theorie

- Ervaar je in je werk ruimte om eigen keuzes te maken in de mate waarin je aandacht besteedt aan ouderschap/gezin? Wat beïnvloedt deze keuzes?

Trajectgesprekken:

1. Organisatie en uitvoering van trajectgesprekken

- *OPENING: Hoe belangrijk denk jij dat de trajectgesprekken zijn in het verankeren van gezinsgericht werken in het gevangeniswezen?
- Na hoeveel dagen/weken na binnenkomst vindt het eerste trajectgesprek doorgaans plaats?
- Hoeveel tijd zit er gemiddeld in de praktijk tussen trajectgesprekken?
- Worden de trajectgesprekken bij alle gedetineerden altijd uitgevoerd? Hoeveel procent naar schatting wel/niet? Zo nodig: wat maakt dat het niet altijd lukt om het trajectgesprek uit te voeren?
- Hoe ziet een trajectgesprek er in de praktijk uit? Is dit een formele afspraak, of kunnen het ook meer informele gesprekken zijn?
- * Wie zijn er aanwezig bij de trajectgesprekken?
- Sluiten in de praktijk ketenpartners ook aan bij trajectgesprekken? Wanneer wel en wanneer niet? Is dit fysiek, of kan dit ook via beeldbellen of bijvoorbeeld telefonisch?

2. Informatie-uitwisseling rondom ouderschap/gezin

- * In de procesbeschrijving van het D&R-proces staat dat er gedurende de trajectgesprekken verdiepende vragen worden gesteld over de leefgebieden en het sociale netwerk. Welke verdiepende vragen worden er gesteld rondom ouderschap en gezin gedurende trajectgesprekken? En door wie worden deze vragen gesteld?
- * Welke informatie rondom ouderschap/gezin wordt meegenomen in de trajectgesprekken rondom het D&R-plan? En waar komt deze informatie vandaan?
  - Uit het gesprek: welke vragen worden gesteld in het gesprek om informatie in te winnen rondom ouderschap/gezin?
  - Van backoffice: welke informatie is hierin relevant als het gaat om ouderschap/gezin?
  - Van ketenpartners: welke informatie is hierin relevant als het gaat om ouderschap/gezin?

3. Doelen en acties m.b.t. ouderschap/gezin

- * Hoe worden er doelen opgesteld rondom ouderschap/gezin op basis van de informatie uit de trajectgesprekken? Hoe zien deze doelen eruit? En komen deze standaard in het D&R-plan te staan?
- Welke acties worden er verbonden aan doelen rondom ouderschap en gezin? (Denk aan trainingen, bezoek, familiekamer, OKD, etc.) Hoe wordt in de praktijk de keuze gemaakt voor welke actie? Mis je acties en/of interventies?

4. Registratie en toegankelijkheid van informatie

- Als uit het trajectgesprek nieuwe informatie naar voren komt, waar wordt deze informatie geregistreerd? Hoe zorg je ervoor dat dit in het D&R-plan terecht komt? Welke gevangenisprofessionals kunnen bij deze geregistreerde informatie?
- * In hoeverre is er contact met andere gevangenisprofessionals als het gaat over trajectgesprekken in relatie tot doelen rondom ouderschap/gezin uit het D&R-plan? Denk hierbij aan casemanagers, collega-PIW'ers, re-integratietrainers, etc. Wat is de inhoud van dit contact?
- Wordt informatie uit trajectgesprekken ook gedeeld met ketenpartners? Wanneer wel en wanneer niet? Om welke ketenpartners gaat het dan?
- In hoeverre wordt bij het opstellen van re-integratiedoelen in trajectgesprekken gebruik gemaakt van informatie van ketenpartners?

5. Signalering en ondersteuning

- * Gebeurt het weleens dat je tijdens trajectgesprekken signalen oppikt van problemen of juist ondersteuningsbehoeften in gezinnen? Wat doe je dan?

6. Verbeterkansen en structurele verankering

- * Welke rol denk jij dat de trajectgesprekken zouden kunnen spelen om gedurende de gehele detentieperiode meer aandacht te krijgen voor ouderschap/gezin in het D&R-plan van gedetineerden?
- * Zie jij mogelijkheden om meer informatie te vergaren of informatie op een andere manier te verwerken binnen de trajectgesprekken, zodat er gewerkt kan worden aan doelen rondom ouderschap/gezin in het D&R-plan?
- * Welke barrières en knelpunten zijn er rondom de rol van de trajectgesprekken om ouderschap/gezin te verwerken in het D&R-plan?
- * Wat zou je nodig hebben om op een structurele manier aandacht te kunnen besteden aan ouderschap/gezin voor zoveel mogelijk gedetineerden tijdens de trajectgesprekken?
- Zou het extra tijd kosten om op een zorgvuldige manier aandacht te besteden aan ouderschap en gezin in het D&R-proces van gedetineerden in de trajectgesprekken? Hoeveel extra tijd zou het kosten om dit op een goede, maar zorgvuldige manier te doen? En kan het ook op een manier dat het geen extra tijd kost, maar dat het slim wordt verwerkt in de huidige werkzaamheden? Hoe zou dit eruit zien?

7. eigen vragen Floor – theorie

- In hoeverre ervaart u dat ontwikkelingen rondom gezinsgericht werken (zoals nieuwe werkwijzen, projecten of beleid) binnen de inrichting beïnvloed worden door verwachtingen vanuit bijvoorbeeld landelijke richtlijnen, beleidskaders of andere inrichtingen?

- Ervaar je in je werk ruimte om eigen keuzes te maken in de mate waarin je aandacht besteedt aan ouderschap/gezin? Wat beïnvloedt deze keuzes?
- Zijn er elementen van gezinsgericht werken die wel formeel zijn opgenomen in beleid of processen, maar in de praktijk lastig zijn om echt toe te passen? Waar ligt dat aan?

Bijlage IV – Overzicht van theoretische conclusies met empirische onderbouwing

Theorie	Conclusies op basis van de resultaten	Ondersteund door de data
<u>Organisatietheorie / implementatietheorieën</u>		
Institutionele theorie (DiMaggio & Powell, 1983)	Gezinsgericht werken is nauwelijks structureel ingebed en blijft afhankelijk van individuen. Verandering blijft uit zonder externe beleidsdruk.	Geen beleidskaders, geen standaard gezinsregistratie, gezin wordt zelden besproken in intake, trajectgesprekken of VC.
Street-level Bureaucracy (Lipsky, 2010) en ‘projectmoeheid’ (Brodin, 2011)	Medewerkers maken eigen afwegingen: aandacht voor gezin is persoonsafhankelijk. Gezinsgericht werken wordt door werkdruk en ‘projectmoeheid’ als extra belasting ervaren	PIW’ers en mentoren geven prioriteit aan veiligheid en administratie. Casemanagers melden onzekerheid over rollen. ‘Projectmoeheid’ onder medewerkers verminderen, aandacht voor gezin.
Implementatietheorie (Fixsen et al., 2005) en organisatieverandering	Ontbreken van randvoorwaarden zoals scholing, taakomschrijvingen en ondersteuning belemmert implementatie.	Medewerkers missen handvatten om gezinsgericht te werken. Onduidelijkheid over rollen, onsamenhangende samenwerking met ketenpartners, gebrek aan training, taakomschrijvingen en privacyvoorzieningen.
<u>Sociaal kapitaal / netwerktheorieën</u>		
Sociale binding (Hirschi, 1969) en sociaal kapitaal (Coleman, 1988; Putnam, 2000; Bourdieu, 1986)	Ouder-kindrelatie wordt niet versterkt, sociaal kapitaal blijft onbenut.	Intakegesprekken bevatten weinig verdieping; casemanager vraagt niet door bij verbroken familiebanden. Mentorrol blijft vaak onbenut.
Netwerktheorie (Bott, 1955) en sociaal leertheorie (Bandura & Walters, 1977; Dallaire, 2007)	Gedragsinvloed van ouders op kinderen blijft onbenoembaar: ouderrol wordt nauwelijks ondersteund.	Kind komt pas in beeld bij verlofaanvragen. Geen actieve versterking van gezinsbanden in trajectgesprekken; observaties tonen afwezigheid van ouderschap in gesprekken.
Levensloopbenadering (Sampson & Laub, 1993, 1997) en symbolisch interactionisme (Blumer, 1969)	Vaderschap wordt niet erkend als keerpunt in gedragsontwikkeling en identiteitsvorming	Vaderschap blijft impliciet: nauwelijks besproken in begeleiding. Cultuur benadrukt gedetineerde als dader.

Theorie over sociale ongelijkheid (Silver, 1994; Wildeman & Western, 2010)	Zonder structurele gezinsondersteuning worden sociale ongelijkheden versterkt, vooral voor minder zelfredzame gezinnen.	Gezinnen komen pas in beeld bij initiatief van vaders. Ondersteuning is ongelijk verdeeld door gebrek aan structurele aandacht in VC en overdracht.

Bijlage V – Conceptcodeboek

Code	Nieuwe code	Type	Omschrijving	Voorbeeld
Aandacht voor gezin in mentorgesprekken is persoonsafhankelijk		Deductief	De gedetineerde is afhankelijk van de individuele werkwijze en prioriteiten van de mentor. Dit sluit aan bij de street-level bureaucracy.	Volgens de mentor worden er af en toe gesprekken gevoerd over het gezin, maar dit hangt sterk af van de werkwijze van de desbetreffende mentor.
Backoffice als schakel in gezinsgericht werken		Deductief	Backoffice wordt gezien als speler in het ondersteunen van de casemanager bij het verankeren van het gezinsgericht werken in de inrichting.	<i>“Dat wij kunnen bijdragen aan de ondersteuning van een casemanager ehm met hetgeen wat nodig is eventuele adviezen die nodig zijn vanuit het OM of politie wat ik net heb aangegeven.”</i>
Behoefte aan aparte/vadervleugel		Inductief	De participant stelt dat het ideaal zou zijn als elke inrichting in Nederland beschikt over een aparte vleugel waarin gezinsgericht gewerkt kan worden.	<i>“Ik denk dat het wel een hele goede optie is voor voor elke inrichting.”</i>
Beleid ontbreekt, initiatieven zijn afhankelijk van individuen		Deductief	Structurele verankering van gezinsgericht werken ontbreekt; implementatie leunt op motivatie van enkele personen.	<i>“Dus dat is eigenlijk wel de grootste barrière hier binnen, omdat er geen beleid ten grondslag ligt.”</i>
Beperking op contact met gezin belemmert gezinsgericht werken		Inductief	Formele regels conflicteren met het bevorderen van gezinsgericht werken.	Casemanagers mogen momenteel geen contact opnemen met het sociale netwerk van de gedetineerde (zoals moeders/verzorgers).

Bepaalde betrokkenheid gedetineerden belemmert gezinsgericht werken	Inductief	De mate waarin een gedetineerde bereid is om informatie te delen of actief deel te nemen aan gesprekken. Soms gevoed door wantrouwen of het idee dat detentie kort zal duren, vormt het een belemmering voor het signaleren van gezinsthema's. Maar ook gedetineerden moeten het zelf aangeven; als die dat niet doen, gebeurt er weinig.	Hij vroeg geïrriteerd of de casemanager deze informatie niet al had op kunnen halen uit het systeem.
Bepaalde communicatiemogelijkheden met gezin vanuit detentie	Deductief	Maakt duidelijk dat er telefoontoegang is, maar beperkt. Dit kan gevolgen hebben voor het onderhouden van contact met kinderen/partner. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie.	Je kan dus niet uren per dag aan de telefoon hangen.
Bepaalde contactfrequentie belemmert gezinsgericht werken	Deductief	Toont aan dat de structuur van de afdeling (hvb of regulier etc.) invloed heeft op de frequentie van casemanagerscontact, wat gezinsgericht werken minder vanzelfsprekend maakt.	<i>“Casemanagers op het HvB spreken in brede zin minder frequent met de gedetineerden dan casemanagers op reguliere afdelingen.”</i>

			Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	
Beperkte privacy ondermijnt vertrouwelijke gesprekken	Gebrek aan privacy belemmert open gesprekken	Inductief	Geeft aan dat de omgeving (de afdeling) niet uitnodigt tot persoonlijke of gezinsgerichte gesprekken.	<i>“Het is erg gehorig, en iedereen luistert mee.”</i>
Bestaande gezinsactiviteiten binnen de inrichting		Deductief	De participant verwijst naar de vader-kinddag als een bestaande activiteit in de inrichting. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie.	Vader-kinddag, wat we natuurlijk wel hebben, één keer in de zoveel tijd.
Casemanager als schakel in gezinsbenadering	Casemanager als sleutel in gezinsgericht werken	Deductief	Casemanager wordt gezien als cruciale speler in het verankeren van gezinsgericht werken binnen het D&R-proces.	<i>“Ja ik denk wel heel belangrijk ehm, en dat heeft ermee te maken omdat de casemanager toch het eerste aanspreekpunt is van de gedetineerde en ehm daarin het traject begeleidt weer naar buiten waarin het sociaal netwerk ook van toepassing is en waar de gezinsbenadering eigenlijk ook een onderdeel van is. Dus ik denk dat een casemanager heel belangrijk is, omdat die het D&R-proces eigenlijk de rode draad leidt voor de gedetineerden.”</i>
Casemanager als sleutelrol in gezinsbenadering	Casemanager als sleutel in gezinsgericht werken	Deductief	Casemanager wordt gezien als sleutelrol in gezinsbenadering.	<i>“Omdat de casemanager toch het eerste aanspreekpunt is van de gedetineerde; en waar de gezinsbenadering eigenlijk ook een onderdeel van is.”</i>
Delict beïnvloedt gezinscontact tijdens detentie		Inductief	Afwegingen filteren toegang tot gezinscontact op basis van veiligheid. Dit sluit aan bij de netwerktheorie en bij de street-level bureaucracy.	De voorzitter geeft aan dat eerst een schriftelijke toestemming van de moeder van de kinderen nodig is, aangezien de gedetineerde in detentie verblijft wegens kindermisbruik.

Detentie confronteert met gemis en gezin		Inductief	Gedetineerden worden in detentie geconfronteerd met het verlies van gezinscontact.	<i>“Ehm he oke, je hebt iets gedaan, iets strafbaars. Nu zit je binnen, maar je ziet ook je kinderen niet meer. Je ziet je vrouw niet meer. Ja, dat gaat natuurlijk een hele grote emotionele grondslag hebben.”</i>
Doorvragen over gezin is persoonsafhankelijk	Personele bereidheid voor gezinsgericht werken	Inductief	Of het gezin besproken wordt, hangt af van de casemanager. Sommige vragen niet door uit onwetendheid of ongemak. Dit sluit aan bij de street-level Bureaucracy.	<i>“Omdat zij vaak ook niet, soms is het niet durven, niet weten hoe te vragen; Dus je merkt daarin wel dat ehm het nodig is, maar als het niet gevraagd wordt dat ze het vaak ook niet zeggen; Dus er mis wel je mis wel communicatie daarin omdat het niet gevraagd wordt; INT2: Dus verschilt het dan ook weer heel erg per casemanager zeg maar? P: Ja.”</i>
Duur van intake hangt af van casemanager		Deductief	De gedetineerde is afhankelijk van de individuele werkwijze en prioriteiten van de casemanager. Dit sluit aan bij de street-level bureaucracy.	Eerste intake (duurde ongeveer 5/10 minuten).
Duur van trajectgesprekken hangt af van casemanager		Deductief	De gedetineerde is afhankelijk van de individuele werkwijze en prioriteiten van de casemanager. Dit sluit aan bij de street-level bureaucracy.	<i>“Soms kan het ook maar 5 minuten duren.”</i>
Focus ligt op administratie, niet op gezin		Inductief	Laat zien dat drukte bij casemanagers op het door gedetineerden aanvragen voor verlof gezinsgericht werken verdringt.	Op reguliere afdelingen, komt uit het gesprek naar voren, nemen aanvragen voor verlof veel tijd in beslag. Hierdoor is er minder tijd voor gezinsgericht werken op deze afdeling, vertelt de casemanager.
Focus ligt op arbeid en opleiding, niet op gezin		Deductief	De nadruk binnen re-integratie ligt op arbeidsontwikkeling en	<i>“De arbeid biedt bij ons ook certificaten aan die ze kunnen behalen.”</i>

			certificaten, niet op gezinsdoelen.	
Formele richtlijnen worden in de praktijk niet gevolgd		Deductief	Beleid wordt op de werkvloer anders ingevuld dan officieel bedoeld is. Dit sluit aan bij de street-level bureaucracy.	In principe is het de bedoeling dat ook de mentor bij deze gesprekken aanwezig is, maar in de praktijk gebeurt dit zelden. Dit is ‘officieel’ wel de bedoeling volgens de documenten
Gebrek aan bekendheid gezinsgericht werken remt proactief handelen	Gezinsgericht werken staat nog in de kinderschoenen	Deductief	Doordat medewerkers niet weten wat gezinsbenadering inhoudt of wat er mogelijk is, stellen ze geen verdiepende vragen over het gezin.	<i>“En dat is ook denk ik een beetje het gemis dat gezinsbenadering nog niet hier binnen overal bekend is. Want dan ga je automatisch al doorvragen als je weet dat er bijvoorbeeld een training is of een intensieve aanpak is, oh ik vraag gelijk door, want misschien heeft die daar wat aan.”</i>
Gebrek aan geschikte gespreksruimte belemmert gezinsgericht werken	Gebrek aan privacy belemmert open gesprekken	Deductief	Privacy ontbreekt, wat direct invloed heeft op de openheid van gesprekken. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	Later vertelde de PIW’er dat het niet handig is om op de afdeling dingen te bespreken, want iedereen hoort alles op de afdeling, ook al zijn de cellen dicht.
Gebrek aan landelijke sturing belemmert implementatie gezinsgericht werken		Deductief	De participant geeft aan dat dit onderwerp op landelijk niveau bekeken moet worden.	<i>“Dat is ook echt iets wat natuurlijk ehm landelijk ehm bekeken zou moeten worden vanuit het landelijke D&R, wat zou daar eventueel een optie voor zijn, mogelijkheid voor zijn?”</i>
Gebrek aan opleiding in gezinsgericht werken		Deductief	De casemanagers krijgen geen training over gezinsgericht werken in detentie in hun opleiding.	<i>“Nee, dat is echt alleen de basisvoorwaarden en niet echt specifiek ingaan op het gezin.”</i>
Gedetineerde wordt gereduceerd tot 'boef'		Deductief	Medewerkers hebben moeite om de gedetineerde ook als vader of partner te zien.	<i>“Ja, ja, maar het zijn nog steeds boeven hè.”</i>
Gedetineerden tonen betrokkenheid bij gezin vanuit detentie		Inductief	Gedetineerde vaders voelen zich	<i>“Dus dat de gedetineerden, alle gedetineerden over het algemeen, juist de nadruk daarop leggen van ehm he ik</i>

			verantwoordelijk voor hun gezin en willen actief betrokken blijven bij kinderen en/of partner.	<i>wil graag verlof voor het sociaal netwerk voor mijn zoon of voor mijn dochter. Of mijn vrouw te ondersteunen die er nu alleen voor staat. En die niet kan bolwerken. Dat daar echt heel erg de nadruk op wordt gelegd.”</i>
Gemeente moet rol nemen in ondersteuning achtergebleven gezin		Inductief	De gemeente moet meer ondersteuning bieden voor het achtergebleven gezin van de gedetineerde. Dit sluit aan bij sociaal kapitaal en de netwerktheorie.	De gezamenlijke visie van de aanwezigen is dat de gemeente het voortouw zou moeten nemen in het verstrekken van informatie aan het achtergebleven gezin en de kinderen.
Gemeentechek komt te laat in proces		Deductief	Gemeente-informatie wordt pas opgevraagd als ze al in een gevorderd stadium van gezinsbenadering zit, waardoor belangrijke signalen gemist kunnen worden.	<i>“Maar het zou inderdaad fijn zijn als dat eerder gebeurt dan pas als we willen deelnemen aan het gezinsbenadering, want dan doen we pas de check echt de check op het kind zeg maar en het gezin.”</i>
Gemiste kans op verdiepende vragen over gezin		Deductief	De kans wordt niet benut om verdiepende vragen te stellen over het gezin van de gedetineerde. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	Het is onduidelijk in hoeverre er wordt doorgevraagd.
Gezin als grond voor re-integratieverlof	Gezin/sociaal netwerk als motief voor re-integratieverlof	Inductief	Verlof met betrekking tot gezinscontact kan re-integratie bevorderen. In dit geval is dus gezin een legitieme reden voor verlof. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie.	De voorzitter benoemt dat gezinsbenadering een geldige reden kan zijn voor het toekennen van verlof binnen het leefgebied sociaal netwerk.

Gezin ontbreekt als vaste categorie in registratieformulieren		Deductief	In de standaardformulieren is geen aparte plek voor informatie over het gezin, waardoor dit aspect over het hoofd wordt gezien of slechts impliciet terugkomt onder ‘sociaal netwerk’. Dit wijst op het ontbreken van structurele beleidsverankering van gezinsgericht werken.	<i>“Nee, je heb een ehm formulier wel een intakeformulier en trajectgesprekformulier daar staan wel standaard dingen in maar daar staat niet specifiek het gezin benoemd, maar echt het sociaal netwerk; onder het kopie sociaal netwerk zet ik het eigenlijk altijd neer omdat het toch een deel van zijn sociaal netwerk is.”</i>
Gezin ontbreekt in overdracht naar gemeente		Inductief	Er is sprake van een overdracht naar de gemeente, alleen wordt het gezin hierin niet meegenomen.	<i>“Ik heb daar tot op heden nog geen terugkoppeling op gezien.”</i>
Gezinsband als motivatie voor re-integratie	Contact met gezin als re-integratiedoel	Deductief	Gezin motiveert gedragsverandering en perspectief. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie.	Daarnaast is zij van mening dat gezinsbenadering een belangrijke motivatie kan vormen voor de gedetineerde voor re-integratie.
Gezinsdoelen zijn optioneel	Initiatief ligt bij gedetineerden	Inductief	Het opstellen van doelen m.b.t. gezin is geen standaardonderdeel van het D&R-plan. Dit sluit aan bij de street-level Bureaucracy en institutionele theorie.	<i>“Daar zou je op ouder en gezin een doel kunnen stellen. Bijvoorbeeld dat ze willen werken aan de band. Of als het juist goed is dat ze dat willen behouden. En vanuit daar ga je natuurlijk actiepunten formuleren. Wat er dan nodig is om die band te behouden of juist te versterken. Ehm ja. Dat zijn een beetje doelen die je dan op ouder en gezin kan ontwikkelen en neer kan zetten waar je die echt aan kan werken.”</i>
Gezinsgericht werken bij internationale casussen		Deductief	Verwijst naar praktische en logistieke grenzen aan gezinsbenadering. Verwijst ook naar	Wanneer gedetineerden uit het buitenland komen, is gezinsgericht werken een complex onderwerp, vooral als de kinderen ver weg wonen.

			ongelijke toegang tot gezinscontact. Dit sluit aan bij het sociaal kapitaal en de netwerktheorie.	
Gezinsgericht werken mag kerntaken niet verdringen		Deductief	De participant geeft aan dat de kern van de functie niet mag lijden onder de gezinsgerichte aanpak. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	<i>“Ik vind wel de rode draad vanuit onze functie moet je natuurlijk eerst kunnen waarborgen.”</i>
Gezinsgericht werken staat nog in de kinderschoenen	Gezinsgericht werken staat nog in de kinderschoenen	Deductief	De participant suggereert dat de gezinsbenadering nog pril is, wat impliceert dat betrokkenheid, kennis en toepassing mogelijk beperkt zijn. Dit sluit aan bij de institutionele theorie en de implementatietheorie.	<i>“Ja zoiets. Ja, dat heeft nog niet heel veel aarde in de voet om het zo te zeggen.”</i>
Gezinsgericht werken verhoogt werkbetekenis voor personeel		Inductief	Verwijst naar de intrinsieke motivatie van het personeel. Gezinsgericht werken zal het werken leuker maken.	De casemanager die wij vandaag spreken, geeft aan dat het werk aantrekkelijker zou worden als dit wel tot de mogelijkheden zou behoren.
Gezinsgericht werken wordt als uitdaging gezien		Deductief	De participant benoemt dat het lastig is om gezinsgericht werken vorm te geven binnen het gevangeniswezen en de afdeling waarop de participant werkt. Dit	<i>“Maar goed het blijft wel lastig binnen echt, zeg maar, gevangeniswezen, deze afdeling waar we hier in [cluster] mee zitten. Ja hoe zou dat dan vorm moeten krijgen? Is is een uitdaging ja.”</i>

			sluit aan bij de implementatietheorie en institutionele theorie.	
Gezinsinformatie komt pas later in beeld		Deductief	Waarneming dat gezinsaspecten pas laat op tafel komen. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	<i>“Misschien wel interessant, als je over het algemeen, als ik dan die aanvragen lees ten aanzien van ehm ehm sociaal netwerk. Ook al heb je op de voorkant he, als iemand binnenkomt, weinig informatie over de kind ehm gezins ehm situatie. Dan zie je dat daar juist erg terug.”</i>
Hoge werkdruk belemmert structurele toepassing	Werkdruk ondermijnt gezinsgericht werken	Deductief	Laat zien dat capaciteit onder druk staat. Dit sluit aan bij de street-level bureaucracy.	De casemanager vertelde dat de caseload officieel 25-30 gedetineerden is. Die van haar is op dit moment tijdelijk 48.
Informatie delen met ketenpartners		Deductief	Informatie uit gesprekken met gedetineerden wordt gedeeld door de inrichting met ketenpartners. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	Daar kunnen alle vragen die in dit gesprek gesteld zijn ingevuld worden in vaststaande tekstvakjes, die corresponderen met de 5 leefgebieden en het sociaal netwerk. Deze informatie wordt dan gedeeld met de gemeente.
Informatiedichtheid belemmert verwerking en betrokkenheid		Deductief	Gedetineerden ontvangen veel informatie in korte tijd, vaak in eenzijdige vorm en zonder tijd of ruimte voor verwerking of vragen. Extra kwetsbaar zijn mensen met een LVB of beperkte taalvaardigheid. Dit sluit aan bij de implementatietheorie en bij de street-level bureaucracy.	Het filmpje duurt een aantal minuten (ongeveer 5) en bevat veel informatie.
Informele signalen over gezinsbetrokkenheid		Deductief	Signalen over gezin worden informeel	<i>“Nou, om een voorbeeld te geven, vorig jaar was er bij mij op de afdeling waar ik onder val een gedetineerde</i>

			opgevangen. Dit sluit aan bij sociaal kapitaal en de netwerktheorie.	<i>die ehm nou ja het best lastig had. En ook in de gesprekken wel aangaf waar ik ook bij was. Een zoontje te hebben. En dat dat eigenlijk het enige is wat hem zeg maar nog staande houdt.”</i>
Informele successen bevorderen draagvlak		Inductief	Positieve voorbeelden en kleinschalige successen vergroten de acceptatie onder personeel.	<i>“Ook een succesverhalen hè. Net als dat we de opvoedpolie hebben binnengehaald en dat je dat nu bij het kind al zoveel verschil ziet, dat ook heel veel kenbaar maken. Dat ze ook zoiets hebben van, oh ja we hebben het goed gedaan, dit doen we de volgende keer weer.”</i>
Intake als sleutelmoment voor gezinsgericht werken		Inductief	De participant geeft aan dat gezinsbenadering de meeste impact zou hebben bij de intake van de casemanager of bij de integrale intake van het RIC.	<i>“bij de integrale intake van de casemanager.”</i>
Intake is afhankelijk van overdracht en beoordeling	Intake mist consistentie	Deductief	De intake is formeel onderdeel van het proces, maar de uitvoering en herhaling ervan hangt af van hoe de vorige intake is gedaan en hoe de casemanager dit beoordeelt.	<i>“En als iemand overgeplaatst wordt naar de gevangenis bij mij, dan is het alleen even kijken checken joh, is de intake goed gedaan, ja of nee?”</i>
Intake mist consistentie	Intake mist consistentie	Deductief	De uitvoering van de intake is niet uniform; deze hangt af van hoe de intake eerder is gedaan, hoe deze is beoordeeld, en of overdracht heeft plaatsgevonden. Hierdoor kunnen er hiaten ontstaan in de intake.	<i>“Alleen ja je ziet gewoon heel vaak dat het niet helemaal compleet is. Dat er dingen missen waar wij dan in de gevangenis toch even wat meer vragen over hebben. Dus dan doen we hem opnieuw of we vullen hem aan. Dus het ligt even aan hoe die is gedaan.”</i>

Kennis over gezinsproblematiek wordt niet actief gekoppeld aan begeleiding	Inductief	De kloof tussen het weten en het doen is zichtbaar. Informatie is er, maar leidt niet automatisch tot handelen.	Notitie: Vaak is bekend of er bij een gedetineerde sprake is van huiselijk geweld of een zedendelict. De mentor geeft aan dat mentoren hiervan op de hoogte zijn.
Ketenpartners spreken niet standaard over gezin	Inductief	Hoewel ketenpartners gesprekken voeren met gedetineerden, is het onduidelijk of gezin en ouderschap daarbij centraal staan. Dit sluit aan bij de netwerktheorie en institutionele theorie.	<i>“En soms is er een reclasseringsrapport wel aanwezig waaruit inderdaad blijkt dat er wat met het gezin is. En dan ga ik wel met die ketenpartners contact leggen. Maar het wordt niet automatisch bij ons neergelegd waardoor het soms ook weer best wel lastig is.”</i>
Keuze tussen gezinsleden beperkt contactmogelijkheden	Inductief	Gedetineerden moeten kiezen tussen familiekamer of BZT. Dit sluit aan bij de implementatietheorie en sociaal kapitaal.	Op dit moment ervaren gedetineerden vaak dat zij moeten kiezen tussen contact met hun partner of met hun kinderen.
Kindvriendelijke bezoekmomenten vergroten ouder-kindcontact	Inductief	Het creëren van een kindvriendelijke setting tijdens bezoekmomenten draagt bij aan het versterken van de ouder-kindrelatie tijdens detentie. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie en de netwerktheorie.	Ook wordt het faciliteren van kindvriendelijke bezoekmomenten genoemd, gericht op meer positief gezinscontact.
MDO wordt niet gezien als plek voor gezinsgericht werken	Inductief	Het MDO wordt niet gezien als structureel moment om gezinsgerichte thema's te bespreken.	Er wordt verteld dat een aantal gedetineerden periodiek wordt besproken, en anderen alleen op de agenda komen als er iets te agenderen valt. Het hangt denk ik af van de complexiteit van de casus.

			Gezinszaken komen alleen aan bod als een gedetineerde zelf een verzoek indient. Dit sluit aan bij de implementatietheorie en de institutionele theorie.	
Mentor als schakel in gezinsgericht werken	Mentor als sleutelrol in gezinsgericht werken	Deductief	Mentor wordt gezien als positieve speler in het verankeren van gezinsgericht werken binnen de inrichting.	<i>“En ook wel een stukje voor de mentor.”</i>
Mentor als sleutelrol in gezinsgericht werken	Mentor als sleutelrol in gezinsgericht werken	Deductief	Mentor wordt gezien als sleutelrol in gezinsbenadering.	<i>“En dan is zo'n mentor, zo'n PIW'er natuurlijk ontzettend belangrijk.”</i>
Mentor speelt geen rol in begeleiding		Inductief	De mentor is nauwelijks zichtbaar of actief betrokken bij de begeleiding van de gedetineerde. Soms is de mentor zelfs onbekend. Dit sluit aan bij de implementatietheorie en bij de street-level bureaucracy.	Pas na vier maanden wist hij wie zijn mentor was.
Mentorgesprekken geen structureel onderdeel van gezinsgericht werken		Deductief	Hieruit blijkt dat mentorgesprekken niet worden gezien als kansrijk contactmoment voor gezinsgericht werken. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	Zij geeft aan dat er op dit vlak daarom weinig winst te behalen valt.

Mentorgesprekken worden structureel niet uitgevoerd op het hvb		Deductief	De participant geeft aan dat mentorgesprekken op het hvb vrijwel niet worden gedaan. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	Volgens de casemanager worden mentorgesprekken op het HvB nauwelijks uitgevoerd.
Onderbouwing gezinscontact als voorwaarde voor verlof	Gezin/sociaal netwerk als motief voor re-integratieverlof	Inductief	Voor een aanvraag voor verlof met betrekking tot het gezin is onderbouwing vereist. Dit sluit aan bij de implementatietheorie en bij sociaal kapitaal.	Voor de aanvraag van BZT moet de persoon bewijs aanleveren dat het om een langdurige relatie gaat; een samenlevingscontract bijvoorbeeld.
Ondersteuning gezin pas na hulpvraag	Initiatief ligt bij gedetineerden	Inductief	Ondersteuning aan gezinnen wordt pas ingezet als een probleem zich aandient, niet vanuit een structurele standaard. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	<i>“We zijn gewoon aan het kijken als er vragen komen vanuit nou ja de vader, het gezin, wat kunnen we op dat moment bieden wat we zijn gewoon eigenlijk een beetje aan het experimenteren wat nog kan.”</i>
Overdracht informatie van gemeente aan gedetineerde is ad hoc		Inductief	Gemeentelijke informatie bereikt de gedetineerde incidenteel, vaak via informele of praktische routes, zonder structureel overdrachtsmoment.	De casemanager moest een document ophalen bij het kantoor van de PIW’ers met een brief van de gemeente voor een gedetineerde. Deze brachten we later naar zijn cel, waar hij aan het bellen was met iemand.
Overdracht naar gemeente afhankelijk van delictzwaarte		Inductief	Overdracht naar buiten is niet structureel, maar reactief en afhankelijk van de ernst van het delict.	<i>“Ehm Ja, op het moment dat het iemand betreft met een ernstig ehm geweldsdelict, nja dat kan je zelf denk ik ook wel invullen he. Van moord tot andere ernstige delicten. Dan moeten wij daar een melding van maken. Zodat de gemeente dus, he wat ik net ook heb uitgelegd.”</i>
Personele bereidheid voor gezinsgericht werken	Personele bereidheid voor	Inductief	Legt de nadruk op openheid en interesse	<i>“Kijk, het lijkt me leuk.”</i>

	gezinsgericht werken		van personeel in gezinsgericht werk, zelfs als het beleid nog niet is uitgewerkt. Het is een signaal van mogelijk draagvlak onder medewerkers.	
Personele bezetting als voorwaarde voor gezinsgericht werken	Werkdruk ondermijnt gezinsgericht werken	Deductief	De participant geeft aan dat personele capaciteit als voorwaarde wordt gezien voor gezinsgericht werken. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	<i>“Nou natuurlijk begint het bij personele bezetting.”</i>
Primaire focus ligt op veiligheid, niet op gezin		Deductief	Beoordelingen rondom gezinsactiviteiten worden gefilterd door een veiligheidscultuur.	<i>“Maar dat weet veiligheid niet die ziet gewoon de gedetineerde en die ziet gewoon ja maar gedetineerde kan altijd wat invoeren of kan altijd gek doen zeg maar dat is denk vaak wel een beetje waar je niet op een lijn komt dat veiligheid alleen van het kader veiligheid kijkt en wij vanuit alle twee de kaders en iemand echt kennen.”</i>
Projectmoeheid onder personeel belemmert betrokkenheid		Inductief	Door eerdere mislukte projecten is het vertrouwen in nieuwe initiatieven laag.	<i>“Het is weer zo'n projectje inderdaad.”</i>
Psychologische zorg wordt wel structureel ingebed, gezinszorg niet		Inductief	Laat zien dat er voor psychische en medische begeleiding wel een strak protocol bestaat (PMO), in tegenstelling tot gezinsgerichte signalering.	Een PMO is een overleg tussen verschillende hulpverleners binnen de gevangenis, zoals de psycholoog, arts, verpleegkundige en soms een maatschappelijk werker, met als doel de psychische en medische situatie van een gedetineerde in kaart te brengen en afspraken te maken over eventuele behandeling, begeleiding of bijzondere zorgmaatregelen.
Ruimte voor gezinsgericht werken hangt af van persoonlijke werkstijl	Personele bereidheid voor gezinsgericht werken	Deductief	De participant benoemt dat de mate waarin iemand ruimte creëert voor gezinsgericht	<i>“Dat verschilt ook een beetje per persoon. Hoe pak je door in je werk? En hoe ben je qua organiseren en en en planmatig te werk gaan?”</i>

		werken afhankelijk is van persoonlijke effectiviteit. Dit sluit aan bij de street-level bureaucracy.	
Samenwerking met ketenpartners is onsamenhangend	Deductief	De uitwisseling van informatie over gezinnen tussen gemeente/reclassering en de justitiële inrichting (casemanagers) verloopt onregelmatig en onvolledig.	<i>“Vaak moeten we dat echt opvragen. Nou ja eigenlijk altijd moeten we dat opvragen.”</i>
Samenwerking personeel is onsamenhangend	Deductief	De uitwisseling van informatie tussen personeel van de inrichting verloopt onregelmatig en onvolledig. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	<i>“Op ‘de meeste’ afdelingen heeft de casemanager veel minder contact met de PIW’ers, is het geluid.”</i>
Schaamte belemmert openheid over gezin	Inductief	Gedetineerden delen vaak niet vanzelf informatie over gezin, door schaamte. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie.	<i>“heel vaak is dat natuurlijk ook een stukje schaamte en wat ze missen.”</i>
Structurele barrières bij gezinsgericht werken voor niet-Nederlandse gedetineerden	Inductief	Gedetineerden met familie in het buitenland ervaren extra belemmeringen bij het onderhouden van gezinscontact tijdens detentie.	Het valt me ook wel op dat het lastig kan zijn om aan het thema sociaal netwerk te werken als mensen niet uit Nederland komen.

Structurele onzekerheid bij gedetineerden belemmert vertrouwen en betrokkenheid		Inductief	Toont aan dat detentie gepaard gaat met onzekerheid over overplaatsing onder gedetineerden. Die onzekerheid kan ook doorwerken in gezinscontact en betrokkenheid bij gesprekken.	Het ingewikkelde was dat de gedetineerden vaak geen idee hebben wanneer ze overgeplaatst worden. “Het kan ook vandaag of morgen zijn, bestel het maar vast, het kan nog tot 12:00”. Deze interactie schetst ook dat mensen in detentie in een doorlopende situatie van onzekerheid zitten.
Traagheid in uitvoering gezinsgerichte initiatieven		Inductief	De participant geeft aan dat systeemveranderingen niet snel worden gefaciliteerd.	“Ja, ja ja, justitie eigen.”
Trajectgesprekken als sleutelmoment voor gezinsgericht werken		Inductief	De participant geeft aan dat gezinsbenadering de meeste impact zou hebben bij de trajectgesprekken op het HvB.	Volgens de casemanager zou gezinsbenadering de meeste impact hebben bij de trajectgesprekken op het HvB.
Uitvoering van gezinsgericht werken is persoonsafhankelijk	Personele bereidheid voor gezinsgericht werken	Deductief	Medewerkers maken eigen afwegingen over begeleiding, ook ten aanzien van gezinsgericht werken. Dit sluit aan bij street-level bureaucracy.	Dit lijkt niet een gestandaardiseerde werkwijze te zijn, maar iets wat de casemanager uit ‘common sense’ of ervaring doet.
VC wordt niet gezien als plek voor gezinsgericht werken		Inductief	Perceptie dat VC geen plek is voor gezinszaken. Dit sluit aan bij de institutionele theorie en de implementatietheorie.	“Oh, de vrijhedencommissie? Wat een bijzondere plek om onderzoek te doen naar gezinsbenadering.”
Verplicht gezinsgericht werken leidt tot weerstand		Inductief	De participant geeft aan dat gezinsgericht	“Je moet het dus niet opleggen met een richtlijn; dat helpt niet volgens hem: ‘verplichten leidt tot weerstand’.

			werken niet bij iedereen past en dat het opleggen van gezinsgericht werken contraproductief kan zijn.	
Verschillen MDO hvb en reguliere afdeling		Inductief	Laat zien dat er verschillen bestaan tussen MDO's op hvb en op de reguliere afdeling.	De aanwezigen gaven aan dat de MDO's die zij behandelen veel uitgebreider worden besproken dan de MDO's op andere afdelingen binnen het HvB. Dat is opvallend, omdat het thema re-integratie weinig aan bod kwam.
Verschillen casemanagers hvb en reguliere afdeling		Inductief	Laat zien dat er verschillen bestaan tussen casemanagers op hvb en op de reguliere afdeling	<i>“Casemanagers op het HvB spreken in brede zin minder frequent met de gedetineerden dan casemanagers op reguliere afdelingen.”</i>
Verschillen in intakeformulieren tussen afdelingen beïnvloeden gezinsgericht werken		Inductief	Het intakeproces wordt niet overal op dezelfde manier ingericht; het gebruikte formulier verschilt per afdeling. Daardoor verschilt ook de kans dat gezinsinformatie wordt besproken of vastgelegd.	De casemanager voert het gesprek aan de hand van een standaardintakeformulier van de afdeling.
Verschillen trajectgesprekken hvb en reguliere afdeling		Inductief	Laat zien dat er verschillen bestaan tussen trajectgesprekken op hvb en op de reguliere afdeling.	Een terugkerend onderwerp is wel dat afdelingen zelf een grote rol hebben in hoe ze de verschillende stappen van het D&R-proces vormgeven (MDO, trajectgesprekken, etc.)
Vertrouwensband als voorwaarde voor gezinsgesprekken	Vertrouwensband als basis voor gezinsgericht werken	Inductief	De participant benoemt dat je niet zomaar overal bij kunt zitten, omdat een vertrouwensrelatie nodig is tussen	<i>“Ehm, dat je daarbij aanwezig bent. Dat het vertrouwd voelt voor een gedetineerde om dus ook volledig zichzelf te zijn. En dat kan uiten naar het kind.”</i>

		gedetineerde en medewerker wanneer er gesproken wordt over gezin.	
Voorstel tot aanstellen van vertrouwenspersoon voor gezinsgericht werken	Deductief	Behoeft om een gezinsbenadering gericht te beleggen bij iemand van een specifieke rol, zoals een vertrouwenspersoon. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	De mentor stelt voor om een vertrouwenspersoon aan te stellen.
Weinig aandacht voor gezin in intake	Inductief	Het gezin komt nauwelijks aan bod tijdens de intake van de casemanagers, van de mentor of bij de integrale intake van het RIC.	<i>“In principe vrij weinig, dat is eigenlijk in het algemeen, omdat er niet zo heel veel kennis aangegeven wordt.”</i>
Zelfredzaamheid als uitgangspunt voor re-integratiebegeleiding	Inductief	De inrichting verwacht van gedetineerden een actieve en zelfstandige houding ten aanzien van re-integratie.	De casemanager geeft ook nog aan dat ‘gedetineerden het zelf moeten doen’, als het gaat om re-integratie.
“Over kinderen praten ze hier niet.” (invivo code)	Inductief	De gedetineerde geeft aan dat er in de dagelijkse begeleiding nauwelijks of geen aandacht is voor zijn rol als ouder. Dit wijst op een structureel gebrek aan gezinsgerichte gesprekspraktijken. Dit sluit aan bij de implementatietheorie en	“Over kinderen praten ze hier niet.”

---

bij de institutionele
theorie.

Bijlage VI – Definitief Codeboek

Thema	Code	Type	Omschrijving	Voorbeeld
Gezinsgericht werken is van secundair belang binnen het D&R-proces	Gezinsgericht werken wordt als uitdaging gezien	Deductief	De participant benoemt dat het lastig is om gezinsgericht werken vorm te geven binnen het gevangeniswezen en de afdeling waarop de participant werkt. Dit sluit aan bij de implementatietheorie en institutionele theorie.	<i>“Maar goed het blijft wel lastig binnen echt, zeg maar, gevangeniswezen, deze afdeling waar we hier in cluster Oost mee zitten. Ja hoe zou dat dan vorm moeten krijgen? Is is een uitdaging ja.”</i>
	Gedetineerde wordt gereduceerd tot 'boef'	Deductief	Medewerkers hebben moeite om de gedetineerde ook als vader of partner te zien. Dit sluit aan bij symbolisch interactionisme en institutionele theorie.	<i>“Ja, ja, maar het zijn nog steeds boeven hè.”</i>
	Informele successen bevorderen draagvlak	Inductief	Positieve voorbeelden en kleinschalige successen vergroten de acceptatie onder personeel.	<i>“Ook een succesverhalen hè. Net als dat we de opvoedpolie hebben binnengehaald en dat je dat nu bij het kind al zoveel verschil ziet, dat ook heel veel kenbaar maken. Dat ze ook zoiets hebben van, oh ja we hebben het goed gedaan, dit doen we de volgende keer weer.”</i>
	Mentor als schakel in gezinsgericht werken	Deductief	Mentor wordt gezien als speler in het verankeren van gezinsgericht werken binnen de inrichting. Dit sluit aan bij street-level bureaucracy.	<i>“En ook wel een stukje voor de mentor.”</i>

Informele signalen over gezinsbetrokkenheid	Inductief	Signalen over gezin worden informeel opgevangen. Dit sluit aan bij sociaal kapitaal en de netwerktheorie.	<i>“Nou, om een voorbeeld te geven, vorig jaar was er bij mij op de afdeling waar ik onder val een gedetineerde die ehm nou ja het best lastig had. En ook in de gesprekken wel aangaf waar ik ook bij was. Een zoontje te hebben. En dat dat eigenlijk het enige is wat hem zeg maar nog staande houdt.”</i>
Bestaande gezinsactiviteiten binnen de inrichting	Inductief	De participant verwijst naar de vader-kinddag als een bestaande activiteit in de inrichting. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie.	<i>“Vader-kinddag, wat we natuurlijk wel hebben, één keer in de zoveel tijd.”</i>
Traagheid in uitvoering gezinsgerichte initiatieven	Deductief	De participant geeft aan dat systeemveranderingen niet snel worden gefaciliteerd. Dit sluit aan bij de institutionele theorie en de implementatietheorie.	<i>“Ja, ja ja, justitie eigen.”</i>
Trajectgesprekken als sleutelmoment voor gezinsgericht werken	Deductief	De participant geeft aan dat gezinsbenadering de meeste impact zou hebben bij de trajectgesprekken op het HvB. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	<i>“Een gezinsbenadering zou de meeste impact hebben bij de trajectgesprekken op het HvB en bij de integrale intake van de casemanager.”</i>
Intake als sleutelmoment voor gezinsgericht werken	Deductief	De participant geeft aan dat gezinsbenadering de meeste impact zou hebben bij de intake van de casemanager of bij de integrale intake van het RIC. Dit sluit aan bij	<i>“Bij de integrale intake van de casemanager.”</i>

			de implementatietheorie.	
	Formele richtlijnen worden in de praktijk niet gevolgd	Deductief	Beleid wordt op de werkvloer anders ingevuld dan officieel bedoeld is. Dit sluit aan bij de street-level bureaucracy.	<i>“In principe is het de bedoeling dat ook de mentor bij deze gesprekken aanwezig is, maar in de praktijk gebeurt dit zelden. Dit is ‘officieel’ wel de bedoeling volgens de documenten.”</i>
	Focus ligt op administratie, niet op gezin	Deductief	Laat zien dat drukte bij casemanagers op het door gedetineerden aanvragen voor verlof gezinsgericht werken verdringt. Dit sluit aan bij de street-level bureaucracy.	Op reguliere afdelingen, komt uit het gesprek naar voren, nemen aanvragen voor verlof veel tijd in beslag. Hierdoor is er minder tijd voor gezinsgericht werken op deze afdeling, vertelt de casemanager.
	Focus ligt op arbeid en opleiding, niet op gezin	Deductief	De nadruk binnen re-integratie ligt op arbeidsontwikkeling en certificaten, niet op gezinsdoelen. Dit sluit aan bij street-level bureaucracy en institutionele theorie.	<i>“De arbeid biedt bij ons ook certificaten aan die ze kunnen behalen.”</i>
	Beperking op contact met gezin belemmert gezinsgericht werken	Deductief	Formele regels conflicteren met het bevorderen van gezinsgericht werken. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	Casemanagers mogen momenteel geen contact opnemen met het sociale netwerk van de gedetineerde (zoals moeders/verzorgers).
	Beperkte communicatiemogelijkheden met gezin vanuit detentie	Inductief	Maakt duidelijk dat er telefoontoegang is, maar beperkt. Dit kan gevolgen hebben voor het onderhouden van contact met	<i>“Je kan dus niet uren per dag aan de telefoon hangen.”</i>

			kinderen/partner. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie.	
	Structurele onzekerheid bij gedetineerden belemmert vertrouwen en betrokkenheid	Inductief	Toont aan dat detentie gepaard gaat met onzekerheid over overplaatsing onder gedetineerden. Die onzekerheid kan ook doorwerken in gezinscontact en betrokkenheid bij gesprekken. Dit sluit aan bij sociale bindingstheorie en levensloopbenadering.	Het ingewikkelde was dat de gedetineerden vaak geen idee hebben wanneer ze overgeplaatst worden. “Het kan ook vandaag of morgen zijn, bestel het maar vast, het kan nog tot 12:00”. Deze interactie schetst ook dat mensen in detentie in een doorlopende situatie van onzekerheid zitten.
	Psychologische zorg wordt wel structureel ingebed, gezinszorg niet	Deductief	Laat zien dat er voor psychische en medische begeleiding wel een strak protocol bestaat (PMO), in tegenstelling tot gezinsgerichte signalering. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	Een PMO is een overleg tussen verschillende hulpverleners binnen de gevangenis, zoals de psycholoog, arts, verpleegkundige en soms een maatschappelijk werker, met als doel de psychische en medische situatie van een gedetineerde in kaart te brengen en afspraken te maken over eventuele behandeling, begeleiding of bijzondere zorgmaatregelen.
	Structurele barrières bij gezinsgericht werken voor niet-Nederlandse gedetineerden	Inductief	Gedetineerden met familie in het buitenland ervaren extra belemmeringen bij het onderhouden van gezinscontact tijdens detentie. Dit sluit aan bij sociaal kapitaal en de netwerktheorie.	Het valt me ook wel op dat het lastig kan zijn om aan het thema sociaal netwerk te werken als mensen niet uit Nederland komen.

Zelfredzaamheid als uitgangspunt voor re-integratiebegeleiding	Deductief	De inrichting verwacht van gedetineerden een actieve en zelfstandige houding ten aanzien van re-integratie. Dit sluit aan bij de institutionele theorie en implementatietheorie.	De casemanager geeft ook nog aan dat ‘gedetineerden het zelf moeten doen’, als het gaat om re-integratie.
Informatiedichtheid belemmert verwerking en betrokkenheid	Deductief	Gedetineerden ontvangen veel informatie in korte tijd, vaak in eenzijdige vorm en zonder tijd of ruimte voor verwerking of vragen. Extra kwetsbaar zijn mensen met een LVB of beperkte taalvaardigheid. Dit sluit aan bij de implementatietheorie en bij de street-level bureaucracy.	Het filmpje duurt een aantal minuten (ongeveer 5) en bevat veel informatie.
Delict beïnvloed gezinscontact tijdens detentie	Deductief	Afwegingen filteren toegang tot gezinscontact op basis van veiligheid. Dit sluit aan bij de netwerktheorie en bij de street-level bureaucracy.	De voorzitter geeft aan dat eerst een schriftelijke toestemming van de moeder van de kinderen nodig is, aangezien de gedetineerde in detentie verblijft wegens kindermisbruik.
Intake mist consistentie	Deductief	De uitvoering van de intake is niet uniform; deze hangt af van hoe de intake eerder is gedaan, hoe deze is beoordeeld, en of overdracht heeft	<i>“Alleen ja je ziet gewoon heel vaak dat het niet helemaal compleet is. Dat er dingen missen waar wij dan in de gevangenis toch even wat meer vragen over hebben. Dus dan doen we hem opnieuw of we vullen hem aan. Dus het ligt even aan hoe die is gedaan.”</i>

			plaatsgevonden. Hierdoor kunnen er hiaten ontstaan in de intake. Dit sluit aan bij street-level bureaucracy.	
Gebrek aan privacy belemmert vertrouwelijke gesprekken	Deductief	Geeft aan dat de omgeving (de afdeling) niet uitnodigt tot persoonlijke of gezinsgerichte gesprekken. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	<i>“Het is niet handig om op de afdeling dingen te bespreken, want iedereen hoort alles op de afdeling, ook al zijn de cellen dicht.”</i>	
Casemanager als sleutelrol in gezinsbenadering	Deductief	Casemanager wordt gezien als sleutelrol in gezinsbenadering. Dit sluit aan bij street-level bureaucracy.	<i>“Ja ik denk wel heel belangrijk ehm, en dat heeft ermee te maken omdat de casemanager toch het eerste aanspreekpunt is van de gedetineerde en ehm daarin het traject begeleidt weer naar buiten waarin het sociaal netwerk ook van toepassing is en waar de gezinsbenadering eigenlijk ook een onderdeel van is. Dus ik denk dat een casemanager heel belangrijk is, omdat die het D&R-proces eigenlijk de rode het leidt voor de gedetineerden”</i>	
Gemeentechek komt te laat in proces	Deductief	Gemeente-informatie wordt pas opgevraagd als ze al in een gevorderd stadium van gezinsbenadering zit, waardoor belangrijke signalen gemist kunnen worden. Dit sluit aan bij implementatietheorie.	<i>“Maar het zou inderdaad fijn zijn als dat eerder gebeurt dan pas als we willen deelnemen aan het gezinsbenadering, want dan doen we pas de check echt de check op het kind zeg maar en het gezin.”</i>	
Gezinsinformatie komt pas later in beeld	Deductief	Waarneming dat gezinsaspecten pas laat op tafel komen. Dit sluit	<i>“Misschien wel interessant, als je over het algemeen, als ik dan die aanvragen lees ten aanzien van ehm ehm sociaal netwerk. Ook al heb je op de voorkant he, als iemand binnenkomt,</i>	

Beleid ontbreekt rondom gezinsgericht werken	Informatie delen met ketenpartners	Deductief	aan bij de implementatietheorie. Informatie uit gesprekken met gedetineerden wordt gedeeld door de inrichting met ketenpartners. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	<i>weinig informatie over de kind ehm gezins ehm situatie. Dan zie je dat daar juist erg terug.”</i> Daar kunnen alle vragen die in dit gesprek gesteld zijn ingevuld worden in vaststaande tekstvakjes, die corresponderen met de 5 leefgebieden en het sociaal netwerk. Deze informatie wordt dan gedeeld met de gemeente.
	Verschillen in intakeformulieren tussen afdelingen beïnvloeden gezinsgericht werken	Deductief	Het intakeproces wordt niet overal op dezelfde manier ingericht; het gebruikte formulier verschilt per afdeling. Daardoor verschilt ook de kans dat gezinsinformatie wordt besproken of vastgelegd. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	De casemanager voert het gesprek aan de hand van een standaardintakeformulier van de afdeling.
	Samenwerking personeel is onsamenhangend	Deductief	De uitwisseling van informatie tussen personeel van de inrichting verloopt onregelmatig en onvolledig. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	<i>“Op ‘de meeste’ afdelingen heeft de casemanager veel minder contact met de PIW’ers, is het geluid.”</i>
	Gebrek aan landelijke sturing belemmert implementatie gezinsgericht werken	Deductief	De participant geeft aan dat dit onderwerp op landelijk niveau bekeken moet worden. Dit sluit aan bij de institutionele theorie.	<i>“Maar ja dan is het ook weer een beetje van ja wat zijn de mogelijkheden qua protocollen en en beleid natuurlijk. We kunnen dat zelf natuurlijk allemaal heel mooi bedenken en uitdokteren wat het ideale plaatje is maar ja bepaalde werkwijze moet natuurlijk ook ehm besproken worden en</i>

				<i>inrichtingsbreed natuurlijk bekeken worden van hoe gaan we dat implementeren, want als iedereen maar natuurlijk doet wat denkt dat goed is dan wordt het een zootje”</i>
	VC wordt niet gezien als plek voor gezinsgericht werken	Deductief	Perceptie dat VC geen plek is voor gezinszaken. Dit sluit aan bij de institutionele theorie en de implementatietheorie.	<i>“Oh, de vrijhedencommissie? Wat een bijzondere plek om onderzoek te doen naar gezinsbenadering.”</i>
	Gezinsgericht werken staat nog in de kinderschoenen	Deductief	De participant suggereert dat de gezinsbenadering nog pril is, wat impliceert dat betrokkenheid, kennis en toepassing mogelijk beperkt zijn. Dit sluit aan bij de institutionele theorie en implementatietheorie.	<i>“En dat is ook denk ik een beetje het gemis dat gezinsbenadering nog niet hier binnen overal bekend is. Want dan ga je automatisch al doorvragen als je weet dat er bijvoorbeeld een training is of een intensieve aanpak is, oh ik vraag gelijk door, want misschien heeft die daar wat aan.”</i>
	Personele bereidheid voor gezinsgericht werken	Deductief	Legt de nadruk op openheid en interesse van personeel in gezinsgericht werk, zelfs als het beleid nog niet is uitgewerkt. Het is een signaal van mogelijk draagvlak onder medewerkers. Dit sluit aan bij street-level bureaucracy.	<i>“En sommigen, het is denk ik niet dat ze niet bereid zijn om het te doen, maar ook niet weten hoe het te doen. Dat dat het daar meer in zit. En wat jij zegt, in de basisopleiding zit het ook niet. Ja, gesprekstechnieken zitten er wel in, maar meer conflicten, gewoon een trajectgesprek, maar niet om een kwetsbaar onderwerp aan te kaarten.”</i>
	“Over kinderen praten ze hier niet.” (invivo code)	Inductief	De gedetineerde geeft aan dat er in de dagelijkse begeleiding nauwelijks of geen aandacht is voor zijn rol	<i>“Over kinderen praten ze hier niet.”</i>

			als ouder. Dit wijst op een structureel gebrek aan gezinsgerichte gesprekspraktijken. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie en het symbolisch interactionisme.	
	Gebrek aan opleiding in gezinsgericht werken	Deductief	De casemanagers krijgen geen training over gezinsgericht werken in detentie in hun opleiding. Dit sluit aan bij de institutionele theorie en de implementatietheorie.	<i>“Nee, dat is echt alleen de basisvoorwaarden en niet echt specifiek ingaan op het gezin.”</i>
	Overdracht informatie van gemeente aan gedetineerde is ad hoc	Inductief	Gemeentelijke informatie bereikt de gedetineerde incidenteel, vaak via informele of praktische routes, zonder structureel overdrachtmoment.	De casemanager moest een document ophalen bij het kantoor van de PIW’ers met een brief van de gemeente voor een gedetineerde. Deze brachten we later naar zijn cel, waar hij aan het bellen was met iemand.
	Gezin ontbreekt in overdracht naar gemeente	Inductief	Er is sprake van een overdracht naar de gemeente, alleen wordt het gezin hierin niet meegenomen.	<i>“Ik heb daar tot op heden nog geen terugkoppeling op gezien.”</i>
	Overdracht naar gemeente afhankelijk van delictzwaarte	Inductief	Overdracht naar buiten is niet structureel, maar reactief en afhankelijk van de ernst van het delict.	<i>“Ehm Ja, op het moment dat het iemand betreft met een ernstig ehm geweldsdelict, nja dat kan je zelf denk ik ook wel invullen he. Van moord tot andere ernstige delicten. Dan moeten wij daar een melding van maken. Zodat de gemeente dus, he wat ik net ook heb uitgelegd. “</i>

Kindvriendelijke bezoekmomenten vergroten ouder-kindcontact	Deductief	Het creëren van een kindvriendelijke setting tijdens bezoekmomenten draagt bij aan het versterken van de ouder-kindrelatie tijdens detentie. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie en de netwerktheorie.	Ook wordt het faciliteren van kindvriendelijke bezoekmomenten genoemd, gericht op meer positief gezinscontact.
Gemeente moet rol nemen in ondersteuning achtergebleven gezin	Deductief	De gemeente moet meer ondersteuning bieden voor het achtergebleven gezin van de gedetineerde. Dit sluit aan bij sociaal kapitaal en de netwerktheorie.	De gezamenlijke visie van de aanwezigen is dat de gemeente het voortouw zou moeten nemen in het verstrekken van informatie aan het achtergebleven gezin en de kinderen.
Voorstel tot aanstellen van vertrouwenspersoon voor gezinsgericht werken	Inductief	Behoeft om een gezinsbenadering gericht te beleggen bij iemand van een specifieke rol, zoals een vertrouwenspersoon. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	De mentor stelt voor om een vertrouwenspersoon aan te stellen.
Gezin ontbreekt als vaste categorie in registratieformulieren	Deductief	In de standaardformulieren is geen aparte plek voor informatie over het gezin, waardoor dit aspect over het hoofd wordt gezien of slechts impliciet terugkomt onder ‘sociaal netwerk’. Dit wijst op het ontbreken van	<i>“Nee, je heb een ehm formulier wel een intakeformulier en trajectgesprekformulier daar staan wel standaard dingen in maar daar staat niet specifiek het gezin benoemd, maar echt het sociaal netwerk; onder het kopie sociaal netwerk zet ik het eigenlijk altijd neer omdat het toch een deel van zijn sociaal netwerk is.”</i>

			structurele beleidsverankering van gezinsgericht werken. Dit sluit aan bij de institutionele theorie en de implementatietheorie.	
	Gezinsgericht werken mag kerntaken niet verdringen	Deductief	De participant geeft aan dat de kern van de functie niet mag lijden onder de gezinsgerichte aanpak. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	<i>“Ik vind wel de rode draad vanuit onze functie moet je natuurlijk eerst kunnen waarborgen.”</i>
	Behoeft aan aparte/vadervleugel	Inductief	De participant stelt dat het ideaal zou zijn als elke inrichting in Nederland beschikt over een aparte vleugel waarin gezinsgericht gewerkt kan worden.	<i>“Ik denk dat het wel een hele goede optie is voor voor elke inrichting.”</i>
	Contact met gezin als re- integratiedoel	Deductief	Gezin motiveert gedragsverandering en perspectief. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie en levensloopbenadering.	Daarnaast is zij van mening dat gezinsbenadering een belangrijke motivatie kan vormen voor de gedetineerde voor re-integratie.
De uitvoering van gezinsgericht werken door personeel is persoonsafhankelijk	Gezin/sociaal netwerk als motief voor re-integratieverlof	Deductief	Verlof met betrekking tot gezinscontact kan re- integratie bevorderen. In dit geval is dus gezin een legitieme reden voor verlof. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie.	De voorzitter benoemt dat gezinsbenadering een geldige reden kan zijn voor het toekennen van verlof binnen het leefgebied sociaal netwerk.

Mentor speelt geen rol in begeleiding	Deductief	De mentor is nauwelijks zichtbaar of actief betrokken bij de begeleiding van de gedetineerde. Soms is de mentor zelfs onbekend. Dit sluit aan bij de implementatietheorie en bij de street-level bureaucracy.	Pas na vier maanden wist hij wie zijn mentor was.
Beperkte betrokkenheid gedetineerden belemmert gezinsgericht werken	Inductief	De mate waarin een gedetineerde bereid is om informatie te delen of actief deel te nemen aan gesprekken. Soms gevoed door wantrouwen of het idee dat detentie kort zal duren, vormt een belemmering voor het signaleren van gezinsthema's. Maar ook gedetineerde moet het zelf aangeven, als die dat niet doet, gebeurt er weinig. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie.	Hij vroeg geïrriteerd of de casemanager deze informatie niet al had op kunnen halen uit het systeem.
Duur van intake hangt af van casemanager	Deductief	De gedetineerde is afhankelijk van de individuele werkwijze en prioriteiten van de casemanager. Dit sluit aan bij de street-level bureaucracy.	Eerste intake (duurde ongeveer 5/10 minuten).

Kennis over gezinsproblematiek wordt niet actief gekoppeld aan begeleiding	Deductief	De kloof tussen het weten en het doen is zichtbaar. Informatie is er, maar leidt niet automatisch tot handelen. Dit sluit aan bij de implementatietheorie en street-level bureaucracy.	Notitie: Vaak is bekend of er bij een gedetineerde sprake is van huiselijk geweld of een zedendelict. De mentor geeft aan dat mentoren hiervan op de hoogte zijn.
Verplicht gezinsgericht werken leidt tot weerstand	Deductief	De participant geeft aan dat gezinsgericht werken niet bij iedereen past en dat het opleggen van gezinsgericht werken contraproductief kan zijn. Dit sluit aan bij street-level bureaucracy.	<i>“Je moet het dus niet opleggen met een richtlijn; dat helpt niet volgens hem: ‘verplichten leidt tot weerstand.’”</i>
Aandacht voor gezin in mentorgesprekken is persoonsafhankelijk	Deductief	De gedetineerde is afhankelijk van de individuele werkwijze en prioriteiten van de mentor. Dit sluit aan bij de street-level bureaucracy.	Volgens de mentor worden er af en toe gesprekken gevoerd over het gezin, maar dit hangt sterk af van de werkwijze van de desbetreffende mentor.
Gezinsgericht werken verhoogt werkbetekenis voor personeel	Inductief	Verwijst naar de intrinsieke motivatie van het personeel. Gezinsgericht werken zal het werken leuker maken.	De casemanager die wij vandaag spreken, geeft aan dat het werk aantrekkelijker zou worden als dit wel tot de mogelijkheden zou behoren.
Mentorgesprekken worden structureel niet uitgevoerd op het hvb	Deductief	De participant geeft aan dat mentorgesprekken op het hvb vrijwel niet worden gedaan. Dit sluit	Volgens de casemanager worden mentorgesprekken op het HvB nauwelijks uitgevoerd.

			aan bij de implementatietheorie.	
	Verschillen casemanagers hvb en reguliere afdeling	Deductief	Laat zien dat er verschillen bestaan tussen casemanagers op hvb en op de reguliere afdeling. Dit sluit aan bij de street-level bureaucracy.	<i>“Casemanagers op het HvB spreken in brede zin minder frequent met de gedetineerden dan casemanagers op reguliere afdelingen.”</i>
	Vertrouwensband als basis voor gezinsgericht werken	Inductief	De participant benoemt dat je niet zomaar overal bij kunt zitten, omdat een vertrouwensrelatie nodig is tussen gedetineerde en medewerker wanneer er gesproken wordt over gezin. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie en het symbolisch interactionisme.	<i>“Ehm, dat je daarbij aanwezig bent. Dat het vertrouwd voelt voor een gedetineerde om dus ook volledig zichzelf te zijn. En dat kan uiten naar het kind. “</i>
	Detentie confronteert met gemis en gezin	Inductief	Gedetineerden worden in detentie geconfronteerd met het verlies van gezinscontact. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie en het symbolisch interactionisme.	<i>“Ehm he oke, je hebt iets gedaan, iets strafbaars. Nu zit je binnen, maar je ziet ook je kinderen niet meer. Je ziet je vrouw niet meer. Ja, dat gaat natuurlijk een hele grote emotionele grondslag hebben.”</i>
	Projectmoeheid onder personeel belemmert betrokkenheid	Deductief	Door eerdere mislukte projecten is het vertrouwen in nieuwe initiatieven laag. Dit	<i>“Het is weer zo'n projectje inderdaad.”</i>

			sluit aan bij street-level bureaucracy.	
Initiatief ligt bij gedetineerden	Deductief	Voorlichtingsmateriaal over gezinsgerichte mogelijkheden is wel aanwezig, maar wordt niet actief toegelicht door personeel. Hierdoor ligt het initiatief bij de gedetineerde zelf om informatie op te merken en hiernaar te handelen. Dit sluit aan bij street-level bureaucracy.		<i>“Er hangen wel flyers, maar daar moet je toevallig zelf tegenaan lopen.”</i>
Schaamte belemmert openheid over gezin	Inductief	Gedetineerden delen vaak niet vanzelf informatie over gezin, door schaamte.		<i>“Heel vaak is dat natuurlijk ook een stukje schaamte en wat ze missen.”</i>
Primaire focus ligt op veiligheid, niet op gezin	Deductief	Beoordelingen rondom gezinsactiviteiten worden gefilterd door een veiligheidscultuur. Dit sluit aan bij institutionele theorie en street-level bureaucracy.		<i>“ja ja daar krijg je dus ook weer mee te maken en stukje kijk die er vaak is de bereidwilligheid wel ervan nou joh ik wil echt wel dat er het komt maar hoe gaan we het op veiligheid gebied doen dat is vaak de kruk.”</i>
Werkdruk ondermijnt gezinsgericht werken	Deductief	Laat zien dat capaciteit onder druk staat. Dit sluit aan bij de street-level bureaucracy en implementatietheorie.		<i>“Nou natuurlijk begint het bij personele bezetting.”</i>
Duur van trajectgesprekken hangt af van casemanager	Deductief	De gedetineerde is afhankelijk van de individuele werkwijze en prioriteiten van de		<i>“Soms kan het ook maar 5 minuten duren.”</i>

			casemanager. Dit sluit aan bij de street-level bureaucracy.	
	Gedetineerden tonen betrokkenheid bij gezin vanuit detentie	Inductief	Gedetineerde vaders voelen zich verantwoordelijk voor hun gezin en willen actief betrokken blijven bij kinderen en/of partner. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie en levensloopbenadering.	<i>“Dus dat de gedetineerden, alle gedetineerden over het algemeen, juist de nadruk daarop leggen van ehm he ik wil graag verlof voor het sociaal netwerk voor mijn zoon of voor mijn dochter. Of mijn vrouw te ondersteunen die er nu alleen voor staat. En die niet kan bolwerken. Dat daar echt heel erg de nadruk op wordt gelegd.”</i>
	Keuze tussen gezinsleden beperkt contactmogelijkheden	Deductief	Gedetineerden moeten kiezen tussen familiekamer of BZT. Dit sluit aan bij de netwerktheorie en sociaal kapitaal.	Op dit moment ervaren gedetineerden vaak dat zij moeten kiezen tussen contact met hun partner of met hun kinderen.
Gezinsgericht werken is van secundair belang binnen het D&R-proces; De uitvoering van gezinsgericht werken door personeel is persoonsafhankelijk	Beperkte contactfrequentie belemmert gezinsgericht werken	Deductief	Toont aan dat de structuur van de afdeling (hvb of regulier etc.) invloed heeft op de frequentie van casemanagerscontact, wat gezinsgericht werken minder vanzelfsprekend maakt. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	<i>“Casemanagers op het HvB spreken in brede zin minder frequent met de gedetineerden dan casemanagers op reguliere afdelingen.”</i>
	Gemiste kans op verdiepende vragen over gezin	Deductief	De kans wordt niet benut om verdiepende vragen te stellen over het gezin van de gedetineerde. Dit sluit	Het is onduidelijk in hoeverre er wordt doorgevraagd.

			aan bij de implementatietheorie.	
	Samenwerking met ketenpartners is onsamenhangend	Deductief	De uitwisseling van informatie over gezinnen tussen gemeente/reclassering en de justitiële inrichting (casemanagers) verloopt onregelmatig en onvolledig. Dit sluit aan bij implementatietheorie.	<i>“Vaak moeten we dat echt opvragen. Nou ja eigenlijk altijd moeten we dat opvragen.”</i>
Gezinsgericht werken is van secundair belang binnen het D&R-proces; Beleid ontbreekt rondom gezinsgericht werken	Weinig aandacht voor gezin in intake	Deductief	Het gezin komt nauwelijks aan bod tijdens de intake van de casemanagers, van de mentor of bij de integrale intake van het RIC. Dit sluit aan bij street-level bureaucracy en institutionele theorie.	<i>“In principe vrij weinig, dat is eigenlijk in het algemeen, omdat er niet zo heel veel kennis aangegeven wordt. Het is meestal, meestal is de vraag, wat is je sociale netwerk? Heb je er steun van? Ja of nee? Oké prima, heb je hulp nodig? Omdat zij vaak ook niet, soms is het niet durven, niet weten hoe te vragen. Dus mis daar echt wel een beetje een stukje doorvraag in. En dat is op HVB en gevangenis zo.”</i>
	MDO wordt niet gezien als plek voor gezinsgericht werken	Deductief	Het MDO wordt niet gezien als structureel moment om gezinsgerichte thema's te bespreken. Gezinszaken komen alleen aan bod als een gedetineerde zelf een verzoek indient. Dit sluit aan bij de implementatietheorie en de institutionele theorie.	Er wordt verteld dat een aantal gedetineerden periodiek wordt besproken, en anderen alleen op de agenda komen als er iets te agenderen valt. Het hangt denk ik af van de complexiteit van de casus.
	Verschillen trajectgesprekken hvb en reguliere afdeling	Deductief	Laat zien dat er verschillen bestaan	Een terugkerend onderwerp is wel dat afdelingen zelf een grote rol hebben in hoe ze de

			tussen trajectgesprekken op hvb en op de reguliere afdeling. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	verschillende stappen van het D&R-proces vormgeven (MDO, trajectgesprekken, etc.)
	Verschillen MDO hvb en reguliere afdeling	Deductief	Laat zien dat er verschillen bestaan tussen MDO's op hvb en op de reguliere afdeling. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	De aanwezigen gaven aan dat de MDO's die zij behandelen veel uitgebreider worden besproken dan de MDO's op andere afdelingen binnen het HvB. Dat is opvallend, omdat het thema re-integratie weinig aan bod kwam.
	Ketenpartners spreken niet standaard over gezin	Inductief	Hoewel ketenpartners gesprekken voeren met gedetineerden, is het onduidelijk of gezin en ouderschap daarbij centraal staan.	<i>“Dus of zij daadwerkelijk heel veel doorvragen, durf ik je niet te vertellen. Want ik zit daar gewoon niet bij. Gemeente doet ook, Amsterdam komt wel op de afdeling, soms zitten we daar wel bij, maar het is ook werk en inkomen gericht dus echt werk.”</i>
	Backoffice als schakel in gezinsgericht werken	Deductief	Backoffice wordt gezien als speler in het ondersteunen van de casemanager bij het verankeren van het gezinsgericht werken in de inrichting. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	<i>“Hoe meer wij weten, hoe meer wij op de voorkant natuurlijk kunnen verwerken. En daarop ook een casemanager kunnen inlichten.”</i>
Beleid ontbreekt rondom gezinsgericht werken; De uitvoering van gezinsgericht werken door personeel is persoonsafhankelijk	Beleid ontbreekt, initiatieven zijn afhankelijk van individuen	Deductief	Structurele verankering van gezinsgericht werken ontbreekt; implementatie leunt op motivatie van enkele personen. Dit sluit aan bij institutionele theorie en street-level bureaucracy.	<i>“Dus dat is eigenlijk wel de grootste barrière hier binnen, omdat er geen beleid ten grondslag ligt.”</i>

Gezinsgericht werken is van secundair belang binnen het D&R-proces; De uitvoering van gezinsgericht werken door personeel is persoonsafhankelijk; Beleid ontbreekt rondom gezinsgericht werken	Mentorgesprekken geen structureel onderdeel van gezinsgericht werken	Deductief	Hieruit blijkt dat mentorgesprekken niet worden gezien als kansrijk contactmoment voor gezinsgericht werken. Dit sluit aan bij de implementatietheorie.	Zij geeft aan dat er op dit vlak daarom weinig winst te behalen valt.

Bijlage VII – Infographic

